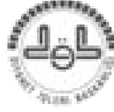
Temel İslâm Bilgileri

Peygamberim



Diyanet İşleri Başkanlığı



DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Peygamberim



PEYGAMBERİM

Editör:
Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar - Prof. Dr. Recai Doğan

Yayın Yönetmeni:
Dr. Yüksel Salman

Yayın Koordinasyon:
Dr. Ömer Menekşe

Proje:
DİB. Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı

Ünite Yazarları:
Ünite 1- 2- 3: Prof. Dr. Nahide Bozkurt
Ünite 4: Prof. Dr. Nahide Bozkurt - Dr. Remziye Yılmaz
Ünite 5 - 6: Dr. Remziye Yılmaz

Redaksiyon:
Kasım Gezen

Düzelti:
H. Duran Namlı

Dizgi-Grafik:
Nurgül Moldalieva - Esmer Çiçek

Fotoğraf:
Mustafa Bektaşoğlu

Baskı:
Yenigün Matbaacılık / 0312. 384 61 83

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 701
Mesleki Kitaplar: 54

1. Baskı 2007, Ankara

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 11.01.2007/1

2007.06.Y.0003.701
ISBN 978-975-19-4057-5

İletişim Adresi
Eskişehir Yolu 9. km. Çankaya / Ankara
tel.: 0312. 295 72 93 -94 - faks: 0312. 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

İçindekiler



Sunuş

Rahmet ve merhamet sahibi Yüce Allah, insanı en güzel şekilde yaratmış, onu üstün yeteneklerle donatmış, ilâhî hitabın muhatabı kılarak, onurlandırmış ve ona sorumluluk yüklemiştir. Dünya hayatında ise onu yalnız bırakmamış, inançsızlığın karanlığından çıkarıp iman ve güzel ahlâkın aydınlığına kavuşturmak için ilâhî inayet ve lütuf olarak peygamberler ve kitaplar göndermiştir.

İlk insanla birlikte var olan din, insanın varoluşsal bir ihtiyacıdır. Din; hayatın bütününü ve nihaî anlamını bizlere öğreten, dünya ile ahiretin, akılla ruhun dengesini kurmamızı sağlayan, bireye iç huzuru kazandıran, topluma sevgi ve adalet getiren, bireysel ve toplumsal ödevlerimizi ibadet niteliğinde bir sorumluluğa dönüştüren hayatın bütününe yönelik öğütler toplamıdır.

Kendini, kâinatı ve Yaratanı anlamaya çalışan, O'nu sevip, O'na bağlanan insan, Yaratanın gönderdiği rahmet elçilerinin ve kutsal kitapların izinden giderek kulluğa ve hakikati anlamaya yönelmiştir.

İnsanın dine olan ihtiyacının yerinde ve doğru bilgiyle karşılanması bu bakımdan önemlidir.

Dinin öncelikli hedefi insan olduğuna göre dinî bilginin yaşadığımız hayatı aydınlatacak tarzda sürekli kendini yenilemesi, İslâm'ın aydınlık mesajının akıllarda ve gönüllerde tazelenmesi, bilgiyle hayat arasında dinamik bir bağın kurulması son derece önemlidir. Bu itibarla halkımızın din konusundaki bilgilenme ihtiyacını, hurafelerden uzak, sahih dinî bilgiyle karşılamayı, onları

inanç, ibadet, siyer ve ahlâk konularında aydınlatmayı amaç edinen Başkanlığımız, çağdaş ve bilimsel verileri de göz önüne alarak *"Temel İslâm Bilgileri"* adlı bir seri plânlamıştır. Elinizdeki kitap da bu serinin üçüncüsü olan "Peygamberim" adlı eser olup, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak açılan kurslarda okutulan Temel Dinî Bilgiler müfredat programına göre hazırlanmıştır.

Eserde, Peygamberimizin peygamberlik öncesi dönemi, peygamberliği, kişiliği ve örnek ahlâkı, ilme, öğrenmeye ve öğretmeye verdiği önem ele alınmıştır.

Bu çalışmanın okuyuculara faydalı olması en büyük temennimizdir.

Gayret bizden, başarı Allah'tandır.

Diyanet İşleri Başkanlığı

ÜNİTE 1

PEYGAMBERLİK ÖNCESİ

Ünitede Neler Var?

1. Peygamberimizin Doğduğu Çevre
2. Peygamberimiz ve Ailesi
3. Gençlik Çağı ve Sosyal İlişkileri
4. Hz. Hatice ile Evliliği ve Çocukları
5. Kur'an-ı Kerim'e Göre Vahiy Öncesinde Peygamberimiz Hz. Muhammed

Ünite Hakkında

Bu ünite, İslâm öncesi Arabistan'da sosyal, kültürel ve dinî yaşantı ve Hz. Muhammed'in peygamber olmadan önceki hayatı hakkında genel olarak bilgi vermektedir.

Peygamberimiz Muhammed (a.s.), 571 yılında Mekke'de doğmuştur. Çocukluğu ve gençliği Mekke'de geçmiş, peygamberliğinden sonra da on üç yıla yakın Mekke'de kalmış, daha sonra Medine'ye hicret etmiş ve orada on yıl yaşamıştır. Bu ünitede sevgili peygamberimizin Mekke'deki hayatı, önemli bazı olaylar çerçevesinde konu edilmiştir: Hemen herkesin bildiği Kâbe Hakemliği, Hılfu'l-Fudul (Erdemliler Birliği) Cemiyeti'ne katılması gibi olaylar anlatılmış, Kur'an-ı Kerim'in Hz. Peygamberi nasıl tanıttığı ortaya konulmuştur.

Öğrenme Hedefleri

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Peygamberlik öncesinde Hz. Muhammed'in içinde doğduğu ve yaşadığı çevrenin sosyal şartları, kültürel durumu ve dinî hayatı hakkında bilgi sahibi olacaksınız.
- Hz. Muhammed'in gençlik dönemini,
  Yaptığı seyahatler,
  Erdemliler birliğine katılımı,
  Kâbe hakemliği,
  Ticarî ilişkileri gibi olaylar çerçevesinde tanıyacaksınız.

- Peygamberimizin hayatında önemli bir yeri olan eşi Hz. Hatice ile evliliği hakkında bilgi sahibi olacaksınız.
- Peygamberimizin çocuklarını tanıyacaksınız.
- Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizin vahiy almadan önceki durumunun nasıl tanıtıldığını fark edeceksiniz.

Üniteyi Çalışırken

Bu üniteyi çalışırken;

1. Ünite başında verilen hedeflere ulaşıp-ulaşmadığınızı sürekli düşününüz. Ulaşamadığınızı düşündüğünüz hedeflerle ilgili konuları tekrar okuyunuz.
2. Öğrenmek için sadece bu kitapla yetinmeyiniz, kitabın sonunda zengin bir kaynak listesi sunulmaktadır. Bu listeden ulaşabildiğiniz kaynakları inceleyiniz.
3. Bu konular ile ilgili görsel yayınları izleyiniz ve öğrenme ortamınıza taşıyınız.

1. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Doğduğu Çevre Sosyal Hayat

Önce Düşünelim

Peygamberimizin doğduğu çevre hakkında neler biliyorsunuz? Düşünüp not ediniz.

İslâm öncesinde Araplar, aynı soydan gelen şahısların oluşturduğu ve fertlerin birbirine kan, nesep yoluyla bağlandıkları kabileler hâlinde yaşıyorlardı. Kabilenin en küçük birimini ise, aile oluşturuyordu.

O dönemdeki geleneklere göre, bir erkek istediği kadar kadınla evlenebilirdi. Evlenme, farklı şekillerde gerçekleşirdi. Yaygın biçimde bilinen ve kabul gören bir

nikâh yoluyla evlenmenin dışında, süreli nikâh (Nikâh-ı mut'a), eşleri karşılıklı değiştirme yoluyla nikâh (Nikâh-ı bedel), başlık ve mehir vermemek için kızların değiştirilmesine dayalı nikâh (Nikâh-ı şığar) gibi değişik nikâh çeşitleri de mevcuttu.



Kızların genellikle küçük yaşta evlendirilmesi âdettendi. Kadınlar ise, ancak çocuk doğurduktan sonra aileye kabul edilirdi. Bundan dolayı, bir kadın çocuk doğurmadan ölürse kocasına baş sağlığı dilenmezdi. Çocuksuz kadın, diyet ödeme cezası ile cezalandırılırsa, bu diyeti kocası değil, kadının mensup olduğu aile topluluğu öderdi.

Boşanma yaygındı ve bu konuda tek yetki erkekteydi. Ancak bazı kadınlar boşama hakkının kendilerine verilmesini isteyebilirlerdi. Boşanan kadın, yeniden evlenebilmek için bir yıl beklemek zorundaydı. Erkek çocuk bir övünç meselesiyken, Kur'an'ın da ifade ettiği gibi kız çocuklarının pek değeri yoktu ve bazen diri diri toprağa gömülürlerdi (Tekvir, 81/8-9).

Bazen de çocuklar, fakirlik endişesiyle öldürülürlerdi:

"Çocuklarınızı yoksulluk korkusuyla öldürmeyin..." (İsra, 17/31) ayetiyle bu durum ifade edilir.

İslâm öncesinde Araplarda aileyle ilgili önemli meselelerden biri de "evlatlık" meselesiydi. Evlat edinilen şahıs, evlat edinenin, kendi çocukları ile aynı haklara sahip olurdu.

İslâm öncesi Araplar, bedevî ve şehirli olarak yaşamlarını devam ettirirlerdi. Bedevîler çölde yaşar, su, otlak ve yiyecek peşinde dolaşırlardı. Şehirliler ise, köy ve şe-

hirlerde yerleşik bir hayat sürer, geçimlerini tarım, ticaret ve el sanatlarıyla temin ederlerdi. Bedevî olsun şehirli olsun, sosyal yapının temeli, çöl hayatının oluşturduğu "kabile" yaşantısına dayanıyordu.

Kabile, daha çok erkek soyundan gelen akrabalık bağıyla anlam kazanıyordu ancak, dışarıya tamamen kapalı da değildi. Hılf (antlaşma, ittifak), civar (resmî koruma teminatı) ve velâ (himâye etme) yoluyla da akrabalık bağı kurulabilirdi. Bir kimse kabilesini terk eder veya kabilesinden kovulursa, başka bir kabile mensubunun himayesine girdiğinde o kabilenin bir üyesi olurdu. Böyle birisine halif (antlaşmalı, müttefik) denilirdi. Resmî koruma teminatı altındaki kimseye ise câr denirdi. Savaş veya baskın sonucu ele geçen veya satın alınan köle azat edilirse aralarında velâ bağı kurulur; azat edilen köle, kendisini azat eden kabilenin mevlâsı olurdu. Birçok bakımdan halif, câr ve mevlâ, kabilenin kan bağına dayalı aslî üyesi gibi muamele görürdü.

Ünite 1

Kabile, uzak akrabalıkları da içine alan bir toplumsal yapı olduğundan, kimliği itibarıyla bazı özellikler taşıyan bir birlikti. Bu birlik, yakınlık derecesine göre ayrı ayrı isimler ile anılan gruplardan oluşurdu. Mesela Haşimoğulları, Zuhreoğulları, Muttaliboğulları gibi. Kabile hayatı, pek çok yönden sosyal hayatın akışıyla ilgili belirleyici role sahipti. Mesela, kabileler arasında doğan üstünlük iddiaları, sürekli düşmanlık ve savaşlara yol açmıştır. Yine sosyal açıdan önemli bir sorun olan geçim sıkıntısı da bu savaşların oluşmasında bir faktör olmuştur.

Kabile yapısının esası "asabiyet"tir. Asabiyet, bir kimsenin asabesini, yani baba tarafından akrabalarını veya genelde kabilesini ister haklı, ister haksız olsun her zaman savunmaya hazır olmasıdır.

Çöl şartlarında yaşamayı sürdürmek için kabile dayanışması bir zorunluluk olarak gözükmektedir. Bir yabancı, kabileden birini öldürünce intikam için harekete geçilir ve bu bir şeref meselesi olarak kabul edilirdi. Bazı durumlarda diyet kabul edilmekle birlikte genellikle kana kan istenir ve kan davaları bazen yıllarca sürebilirdi. Kabilenin üyesi olan herkes, bireysel ve toplumsal olarak bağlı bulunduğu aşiretin şerefini, çıkarlarını kollamak, kendisine düşen görevi yapmak, soydaşına

saldıranlara karşı onu savunmak zorundaydı. Özet olarak, soydaşlar ve akrabalar ister zalim, ister mazlum olsun yardımlaşmak zorundaydılar.

Kabileler şahsi özelliklerinden veya zenginliklerinden dolayı kendilerinden bazı kimseleri başkan olarak tanırlardı.

İslâm öncesinde Araplar, sosyal yaşantı itibarıyla hür, köle ve mevâli olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktaydı.

Hürler, kabilenin eşit haklara sahip fertleriydiler. Bunlar arasında zenginler, kâhinler, şairler, savaşlarda cesaretleriyle ün kazanan kişiler diğerlerine göre daha üstün kabul edilmekle birlikte beraber göç etme, savaşlara gitme, her konuda ortak ve eşit bir hayat yaşama açısından birbirlerinden farkları yoktu.

Köleler, hürlerin sahip olduğu hukuk ve onurdan yoksun olan sınıftı. Bunlar ya savaş sonucu elde edilen esirler ya da satın alınan kişilerdi. Cariye, köle kadınlara verilen isimdi. Köle ve cariyeler çeşitli hizmet alanlarında çalıştırılırlardı.

İslâm öncesinde köleler ve cariyeler mal ve eşya gibi alınıp satılır, miras yoluyla bir kimseden ötekine geçer veya hediye edilirdi. Sahibi, bir köle veya cariyeye istediği gibi muamele edebilir, bundan dolayı da sorumlu tutulmazdı. Köle ve cariyelerin işledikleri suçlar, hürlerin cezalarının yarısı kadardı. Cariyelerden doğan çocuklar da köle sayılırdı. Ancak babaları isterse onları nesebine katabilirdi.

Mevâli -daha önce açıklanan Mevlâ kavramının çoğul hâli-, köleler ile hürler arasında bulunan orta bir sınıf olup, hürriyetine kavuşmuş kölelerdi. Herhangi bir köleyi sahibi azat ederse o, azat edenin mevlâsı olur, onun kabilesine mensup sayılır, akraba niteliği kazanırdı. Mevâli, köleler gibi alınıp satılamazdı. Ancak bazı haklardan da mahrum bırakılırdı; mesela, bir mevlâ, hür bir kız veya kadınla evlenemezdi.

Sıra Sizde

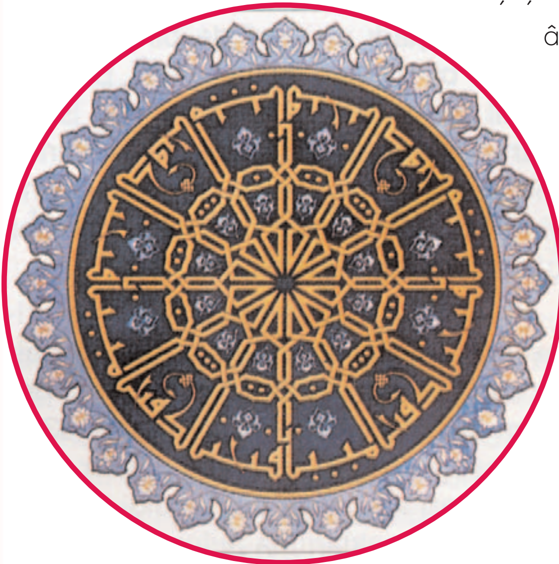
Peygamberimizin doğduğu sosyal çevre ile kendi yaşadığımız sosyal çevre arasında ne gibi fark ve benzerlikler var? Tartışınız!

Kültürel Hayat

İslâm öncesi Arap Yarımadası'nda kültürel yaşantı zengin bir niteliğe sahip değildi. İslâm öncesi dönemdeki kültür hareketleri, göçebe hayatın zorunluluklarından doğan tecrübe, âdet ve geleneklerin geliştirdiği bilgilerden ibaretti. Hicaz bölgesi Arapları, yazıyı İslâm dininin ortaya çıkmasından az önce, ticaret için gittikleri kuzeydeki komşuları Nabatlılardan öğrenmişlerdi. Bugün Arap yazısı olarak bilinen bu yazı, Nabat yazısının çeşitli safhalardan geçerek tekâmül etmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

İslâm öncesinde Araplarda yazının geç dönemlerde ortaya çıkması ve yaygın olarak kullanılmaması, onların kültürel birtakım gelişmelerden yoksun kalmalarına sebep olmamıştır. Özellikle şiir ve edebiyatın çok gelişmiş olduğu söylenebilir. Hayatın birçok boyutunun ele alındığı şiirler, daha çok sözlü bir biçimde söylenirdi. Şiir söylemek önemli bir faaliyetti. Hatta düzenlenen dinî veya ticarî panayırlarda yapılan şiir yarışmaları sonunda Yedi Askı (Muallakat-ı Seb'a) sahipleri olarak tanınan ünlü şairler ortaya çıkmıştır.

Bu şiirlerde İslâm'dan önceki devirlerde Arapların, çeşitli alanlarda hangi bilgilere ve ne tür âdet ve geleneklere sahip olduklarını bulmak mümkündür. Şiirlerin konuları genelde övgü, yergi, kahramanlık, aşk gibi hususlardan oluşuyordu. Şairlerin toplumdaki yerleri yüksekti.



Araplar tarihle de yakından ilgilenmişlerdir. Tarihe bağlılık onların en belirgin özelliklerinden biriydi. Bu açıdan uzun zaman hafızalarda yaşattıkları tarihî bilgiler ara-

sında insanların soy kütüklerine dair bilgilere ayrıca önem veriyorlardı. İslâm öncesinde Arap tarihçiliği iki yönde gelişmiştir. Bunlardan biri yukarıda sözü edilen "soy şecereleri" (kütükleri) ile ilgili olan yönüdür. Diğeri ise "eyyamu'l-arap" (Arap günleri) denilen, Arap kabileleri arasında farklı nedenlerle yapılan savaşları konu edinen bilgiler ile ilgili olan yönüdür. Bu tarih bilinci, sözlü bir tarzda nesilden nesile aktarılarak korunmuştur. Özellikle Hicaz ve Yemen bölgelerinde zengin tarih malzemesi mevcuttu. Çeşitli din ve kültürden olan insanlar ticaret, seyahat vb. amaçlarla Arabistan'a geliyorlardı. Araplar bu şekilde diğer milletlerin tarihlerine dair bilgiler de ediniyorlardı.

Biliyor musunuz?

Araplar, uçsuz bucaksız çöllerde işlerine çok yarayan astrolojiyi (Yıldız bilimi) muhtemelen Keldanilerden ve Babillilerden almışlardır. Arapların, yıldızların hareketleri ve devirleriyle uğraştıkları, ilgilendikleri bilinen bir husustur. Onlar gökyüzündeki yıldızların birçoğunu tanıyorlardı. Astroloji, onlar için daha ziyade bir zamanlama bilimiydi. Öyle ki, yıldızların yerine, hareketlerine göre yolculuklarını düzenliyorlar, Güneş'in ve Ay'ın hareketlerini hesaplayarak, mevsimleri ve günleri belirliyorlardı.

İslâm öncesinde Araplarda, kâhinlik ve büyücülüğün ciddi bir yeri vardı. Araplar özellikle kâhinlere büyük saygı besliyorlardı. Onları ruhsal hastalıkların doktorları olarak görüyorlardı. Onlar sıkıntılı anlarında kâhinlere koşarlar, onlardan yardım talep ederlerdi. Yine aynı şekilde onlar, büyücülerin gücüne de inanıyorlardı. Öyle ki, bir büyücünün, kişi ile hanımını ayırabilme, insanın gözünde birtakım şeyleri olduğundan başka gösterebilme ve insanların içlerine korku, ürperti salabilme gibi yetenekleri olduğu şeklinde bir anlayışa sahiplerdi.

Düşünelim

Bugün de bazı toplumlarda kâhinlik ve büyücülüğün az da olsa bulunmasının sebepleri nelerdir? Bu tür olumsuz davranışlardan kaçınma konusunda neler yapılabilir?

Dinî Hayat

İslâm gelmeden önce Araplarda genel olarak puta tapıcılık eğilimi mevcuttu. Esasen, Arabistan Yarımadası halkı, Hz. İbrahim'in oğlu İsmail ile Mekke'de inşa ettiği Kâbe'yi kutsal mekân kabul etme ve Allah'ın birliğini onaylama hususunda Hz. İbrahim ve onun getirdiği dine inanmışlardı. Ancak zaman içerisinde Araplar tevhid inancından uzaklaşıp, putlara tapar hâle geldiler ve bu durum İslâm'ın gelişine kadar sürdü. Araplar, Hz. İbrahim'in ve onun oğlu İsmail'in dinini unuttuktan sonra putlara tapmaya başlamakla beraber evrenin yaratıcısı ve koruyucusu olarak bir Tanrı'ya da inanıyorlardı ki, onlara göre Tanrı, evrenin dışında olup bütün yaratıklar O'na tâbiydi, her şey O'nun emrindeydi. Mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, İslâm'dan önceki devirlerde Arapların Allah'a inandığını doğrulamaktadır.

"De ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlerin sahibi kimdir? Diriyi ölüden çıkaran, ölüyü de diriden çıkaran kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?" Onlar: "Allah'tır! " diyecekler…" (Yunus, 10/31).

"Ey Muhammed ! De ki: "Biliyorsanız söyleyin, yer ve onda bulunanlar kimindir?" "Allah'ındır" diyecekler. "Öyleyse ders almaz mısınız?" de. "Yedi göğün de Rabbi, yüce arşın da Rabbi kimdir?" de, "Allah'tır" diyecekler!…" (Mü'minun, 23/84-87).

Ünite 1

Onlara göre putlar, Allah'a ulaştıran aracı durumundaydılar. Meseleye bu açıdan bakıldığında İslâm öncesindeki Arapların inancı "Müşriklik" olarak tanımlanmaktadır. Müşriklik, Allah ile beraber Allah'ın dışında başka varlıkları ilah olarak kabul etme, onlardan yardım isteme, onlara dua edip kurbanlar sunma, Allah'a yönelişte ve ibadette onları da ortak kılma inancıdır.

Kur'an'da bu durum şöyle tanımlanmaktadır.

"Onların çoğu, ortak koşmadan Allah'a inanmazlar" (Yusuf, 12/106).

Mekke'deki dinî hayatın merkezini oluşturan Kâbe'de 360 putun varlığından sözedilir. Bunların en büyüğü ve önemlisi Hübel adı verilen puttu. Taif şehrinde oturan Sakif kabilesinin putu "Lat", Medine'deki Evs ve Hazrec kabilelerinin putu olan "Menat" ve Kureyş ve Kinane kabilelelerinin putu olan "Uzza" en meşhur putlar arasındaydı. Kur'an'da bu putların isimlerine de değinilmektedir.

"Şimdi Lat, Uzza ve bundan başka üçüncüleri olan Menat'ın ne olduğunu söyler misiniz?" (Necm, 53/19-20).

Kâbe, Hz. İbrahim tarafından, hanımı Hacer ve oğlu İsmail ile birlikte Mekke vadisinde inşa edilmiştir.

"Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de, dünyalar için mübarek ve doğru yol gösteren Kâbe'dir. Orada apaçık deliller vardır, İbrahim'in makamı vardır..." (Âl-i İmran, 3/96-97)



Hz. İbrahim, Kâbe'nin inşasını tamamlayınca Rabbine şöyle yalvardı:

- *"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan kimini, namaz kılabilmeleri için, Senin saygın evinin yanında, ziraate elverişsiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir, şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır"* (İbrahim, 14/37).

Allah Teâla onun duasını kabul etti ve arzusunu gerçekleştirmek için Hz. İbrahim'e

- *"İnsanları hacca çağır; yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelsinler"* (Hacc, 22/27) hitabında bulundu.

Böylece Kâbe'yi ziyaret olan Hac ibadeti de başlamış oldu. Bundan sonra Kâbe, Beytullah olarak Arap Yarımadası'nın çeşitli yerlerinden gelen ziyaretçiler tarafından tavaf edilmeye başlandı. Bu hac ziyareti savaşılması yasak olan haram aylar adı verilen Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep ayları içerisinde yapılıyordu.

Arap Yarımadası'nın her yöresinden Kâbe'yi ziyaret için gelen hacıların ziyaretlerini kolaylaştırmak, yiyecek, içecek ve yatacak yerleri ayarlamak için bazı görevler kurumsallaştırılmıştı.

Ünite 1

Öğrenelim

Kâbe ile ilgili bazı görevlerin en önemlileri şunlardır:

Hicâbe-Sidâne: Kâbe'nin muhafızlığı görevidir. Kâbe'nin anahtarları bu görevi yapan kişide bulunur. Bu görevli, Kâbe'yi açar, kapatır ve ziyaretçilere hazırlar. Bu görev dinî görevlerin en kutsalı sayılır.

Sikâye: Kâbe ziyaretçilerine içecek temin etme görevidir.

Rifâde: Kâbe ziyaretçilerinin ve özellikle de fakir hacıların yiyeceklerini karşılama görevidir.

İslâm öncesinde Arapların Kur'an'ın ifade ettiği şekilde, ölümden sonra dirilme, hesaba çekilme, ahirette mükâfatlandırılma ve cezalandırılma gibi hususlara inanmadıkları bilinmektedir.

"Hayat ancak bu dünyadakinden ibarettir, biz dirilecek değiliz" dediler" (En'am, 6/29).

"Hayat ancak bu dünyadaki hayatımızdır. Ölürüz ve yaşarız; bizi ancak zamanın geçişi yokluğa sürükler" derler..." (Casiye, 45/24).

"Ölüp toprak ve bir yığın kemik olduğumuzda mı diriltileceğiz? And olsun ki biz ve daha önce de babalarımız tehdit edilmişti; bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir, demişlerdi" (Mü'minun, 23/ 82-83).

Sıra Sizde

Hz. Peygamberin doğduğu dinî ortam ile onun peygamber olarak gönderilişi arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşünüyorsunuz?

2. Peygamber Efendimiz ve Ailesi

Doğumu

Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.), Mekke'deki Kureyş kabilesinin Haşimoğulları kolundandır. Babası Abdullah, dedesi ise Abdulmuttalib'di. Abdulmuttalib'in babası yani Hz. Muhammed'in büyük dedesi olan Haşim'in asıl adı Amr idi. Haşim kendi döneminde Mekke'ye, Kâbe'yi ziyaret eden hacılara su (sikâye) ve yiyecek (rifâde) verme işiyle görevliydi. O aynı zamanda çok sık olmasa da ticarî seyahatlerde bulunuyordu. Haşim, Suriye'ye yaptığı ticarî seyahatlerinden birinde Yesrib (Medine)'de Neccaroğullarından Selma binti Amr ile evlendi ve bu evlilikten Peygamberimiz (a.s.)'in dedesi Abdulmuttalib (asıl adı Şeybe) doğdu. Haşim, yine Suriye'ye yaptığı ticarî yolculuklarından birinde Gazze'de vefat etti. Haşim'in ölümü üzerine kardeşi Muttalib, Medine'de annesinin yanında kalmakta olan ye-



ğeni Şeybe'yi (Abdulmuttalib) Mekke'ye getirdi. Şeybe'yi Muttalib'in kölesi zanneden Mekkeliler ona "Muttalib'in kölesi" anlamına gelen Abdulmuttalib ismini verdiler ve Şeybe artık bundan sonra Abdulmuttalib ismiyle anılmaya başlandı. Abdulmuttalib, Haşimoğullarının başkanı idi.

Abdulmuttalib, Kâbe'nin yanındaki Zemzem kuyusunun yerini yeniden bularak, orayı kazan kişidir. Zemzem kuyusunu o sırada tek oğlu olan Hâris ile kazarken Kureyş'in ileri gelenleri tarafından rahatsız edilmesi üzerine "on oğul sahibi olur da kendisini düşmanlarına karşı koruma durumuna gelirlerse, içlerinden birisini Tanrı adına Kâbe'de kurban edeceğine söz verdiği tarihçiler tarafından rivayet edilmektedir. Allah'ın onun bu dileğini gerçekleştirdiği ve ona 10 çocuk verdiği, bunun üzerine de Abdulmuttalib'in sözünü gerçekleştirmek üzere Kâbe'de, kurban edilecek oğlunu belirlemek için o zamanın âdetlerine göre kur'a çektiği ve bu kur'anın Peygamber Efendimizin babası olan Abdullah'a çıktığı ifade edilmektedir. Ancak yine mevcut geleneğe göre Abdullah'ın kurtuluşu, onun yerine deve kurban edilmesi şartıyla mümkündü. Öyle ki, Abdullah ile deve arasında çekilen her kur'a Abdullah'a isabet ediyordu. Ta ki kurban edilecek develerin sayısı 100'e ulaştığında kur'a develere isabet ederek son buldu. Böylece Abdullah'ın yerine 100 deve kurban edildiği söylenmektedir.

Abdulmuttalib, hacıların su (sikâye) ve yemek (rifâde) ihtiyacını karşılama görevini de yürüten bir şahıstı. Kur'an'da Fil suresinde söz edilen Fil olayı sırasında Kâbe'yi yıkma amacıyla gelen Yemen hükümdarı Ebrehe ile görüşmelerde bulunan şahıs yine Abdulmuttalib idi.

Abdulmuttalib'in oğlu, Hz. Peyamber'in babası Abdullah da ailenin diğer fertleri gibi Suriye ile ticarî ilişkiler içerisinde olan biriydi. Abdullah, Kureyş kabilesinin Zühre koluna mensup Vehb'in kızı Amine ile evlendi. Bu evlilikten birkaç ay sonra çıktığı ticarî yolculuklardan birini Gazze'ye gerçekleştirdi, dönerken uğradığı Medine'de, babasının dayılarının yanında, oldukça genç bir yaşta, hastalanarak öldü. Muhammed (a.s.) babasının ölümünden kısa bir süre sonra 20 Nisan 571 tarihinde Mekke'de doğdu. Onun doğduğu yıl, Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak üzere Mekke'ye savaş girişiminde bulunduğu yıldır.

Sıra Sizde

Peygamberimizin doğumuna ilişkin bugün halkımız ne gibi bilgilere sahiptir? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Ünite 1

Çocukluk Yılları

Peygamber Efendimiz, babasının ölümünden sonra doğan bir çocuk olduğu için, dedesi Abdulmuttalib'in himayesi altında büyümeye başladı. O dönemin bir geleneği olan Mekke'nin ileri gelen ailelerinin çocuklarını, yaylanın sağlıklı havasında büyümeleri için göçebe (bedevi) kabilelerden bir sütanneye verme işi, küçük Muhammed için de gerçekleştirildi. Bu bağlamda o, Taif yakınlarında yaşayan Hevâzin kabilesinin Sa'd b. Bekr koluna mensup bir kadın olan Halime'ye verildi.

Hz. Peygamber (a.s.)'in dedesini ve annesini görmek üzere sütannesi ile birlikte Mekke'ye her gelişlerinde hava değişikliğinin kendisini rahatsız etmesi, annesi Amine'nin de yayla havasının çocuğa iyi geldiğini gözlemlemesi üzerine sütannede kalışı biraz uzun tutuldu. 4-5 yaşına kadar sütannenin yanında, süt kardeşleriyle birlikte mutlu bir çocukluk geçiren Muhammed (a.s.) sonuçta Mekke'ye annesinin yanına gönderildi. 6 yaşında iken annesi Amine, cariyeleri Ümmü Eymen'le birlikte Medine'ye gitti. Amine için bu yolculuğun amacı Hz. Muhammed'in doğumundan kısa bir süre önce vefat eden kocası Abdullah'ın mezarını ziyaret etmek



ve akrabalarıyla görüşmekti. Bir ay kadar Medine'de kaldılar. Dönüş yolculuğunda Medine'ye 190 km. uzaklıkta bulunan Ebva denilen yerde Amine hastalanarak vefat etti. Henüz 6 yaşında olan Muhammed (a.s.) annesinin bu ani ölümü karşısında çok üzüldü. Cariye Ümmü Eymen ile birlikte Mekke'ye doğru geri kalan yolculuğunu tamamladı.

Ümmü Eymen yetim Muhammed'i dedesi Abdulmuttalib'e teslim etti. 8 yaşında dedesini de kaybeden Hz. Peygamber'in bakımını amcası Ebu Talib üstlendi. Ebu Talib yeğenini çok sever onunla özel olarak ilgilenirdi. Ebu Talib ticaret işleriyle uğraşan biriydi. Yeğeni de ona işlerinde yardımcı olmuş, ticaret için yapılan bazı seyahatlerinde onunla birlikte olmuştu.

Araştıralım-Öğrenelim

Peygamberimizin çocukluk yıllarına ait örnek olaylar araştırınız. Bulduğunuz bu örnek olayların sizde oluşturduğu duygu ve düşünceleri yazınız!

3. Gençlik Çağı ve Sosyal İlişkileri

Hz. Peygamber'in Sosyal İtibarı

Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)'in toplum içerisinde saygın bir kişiliği vardı. Yirmi yaşlarında bir genç iken amcalarıyla beraber Haşimoğullarını temsilen

Hılfu'l-Fudul toplantısına katılması, onun bulunduğu çevre içerisinde önemli bir yeri olduğuna açıkça işaret etmektedir. Özellikle amcası Zübeyr'in daveti üzerine bu antlaşmaya katılmayı kabul etmesi, kendisine kırmızı develer bile verilse bu antlaşmaya aykırı hareket etmeyeceğini ifade etmesi çok anlamlıdır. Peygamber olduktan sonra da bu antlaşmanın önemine atfen eğer bundan böyle benzeri bir antlaşmaya davet edilirse ona da katılacağını bildirmesi dikkate şayandır. O, her şeyden önce "Emin" vasfını taşıyan bir kişiydi. Unvanı, kendisine güvenilen ve kendisinin de kendisinden emin olduğu insan anlamına gelen "Emin" idi.



"(Önce) en yakın akrabanı uyar" (Şu'arâ, 26/214) ayeti gelince Safa tepesine çıkarak:

"Şayet ben size, şu tepenin arkasında şehri istila etmek isteyen bir düşman ordusu gelip karargâh kurmuş desem bana inanır mısınız?" diye sorduğunda, şu cevabı aldı: "Sen asla yalan söylemedin, senin söyleyeceğin her şeye inanırız" (İbn Sa'd, et-Tabakât, II, 200).

İnanan, inanmayan herkesin birleştiği nokta, onun doğru ve güvenilen bir kişi oluşudur. O, içinde yaşadığı toplumun en güvenilen şahsiyetlerinden birisiydi. Bu özelliği herkes tarafından bilindiği için, uzak yerlere giden kimseler, kıymetli eşyalarını ona teslim ederlerdi. Ticarette iyi kâr etmek isteyen kimseler de ona müracaat ederlerdi. Çünkü o çok dürüst olduğundan, kervanın gelirlerinden hiçbir şey kaçırmaz, elde edilen kazancı en doğru bir biçimde kervan sahibine bildirirdi.

Hz. Peygamber (a.s.)'in evlenmeden önce Hz. Hatice'nin ticaret işlerini yürütme-

sinin arka planında, onun doğruluk, dürüstlük ve güzel ahlâkının rol oynadığı ve bu özelliklerinden dolayı bu işin kendisine verildiği bilinen bir husustur.

O, üstün ahlâkıyla, içinde yaşadığı toplumun dikkatini çekti ve onlar arasında herkese örnek gösterildi. Onun güzel ahlâkı, kavmi arasında Hacer-i Esved'i yerine koyma yüzünden çıkmak üzere olan kanlı bir savaşı önlemiştir. Herkes hakemlik yapmak üzere Harem-i Şerif'e ilk giren kimsenin "Muhammedu'l-Emin" olmasına sevinmiştir. Onun temiz ve güvenilir kişiliği nedeniyle henüz o karar vermeden önce, onun kararını kabul edeceklerini ilân etmişlerdi. Sonuçta o, yaptığı hakemlikte başarıya ulaştı ve böylece itibarı daha da arttı.

Sıra Sizde:

Peygamberimizin gençlik yıllarında itibarının artmasında hangi kişisel ve ahlâkî özellikler etkili olmuştur?

Seyahatleri

Peygamberimizin ilk yaptığı seyahat, 6 yaş civarlarında annesiyle birlikte Mekke'den Medine'ye gidişiydi. Medine'de babasının kabrini ve akrabalarını ziyarete gitmişlerdi. Ancak dönüşte Ebva denilen yerde annesini kaybetti ve cariye Ümmü Eymen ile birlikte Mekke'ye döndü. Hz. Peygamber daha sonra Mekke'den Medine'ye hicret edince, annesi ile beraber gelip misafir olduğu evi hatırladı ve arkadaşlarına, "İşte annem beni bu eve getirmişti. Burada babam Abdullah'ın kabri vardır. Ben dayım Adiy b. Neccar'ın havuzunda güzelce yüzmeyi öğrenmiştim" demişti.

Onun diğer bir seyahati amcası Ebu Talib ile birlikte katıldığı Şam seferidir. Dokuz veya on iki yaşında iken katıldığı bu seyahatte, amcasıyla birlikte Suriye topraklarındaki Busra'ya gitmiştir.

Gençlik döneminde ise ticarî amaçlarla Bahreyn, Habeşistan, Yemen ve ikinci defa Suriye topraklarındaki Busra'ya gittiği bilinmektedir.

Onun yine bu dönemde Habeşistan'a deniz yoluyla bir seyahatinin gerçekleşmiş olabileceği muhtemel sayılmaktadır.

Hz. Peygamber'in Hz. Hatice adına yaptığı ticarî seyahatler vardır. Bu seyahatler Yemen ve Suriye taraflarına olmuştur. Yemen tarafında bulunan Curaş'a kadar gitmiş ve Hicaz-Yemen yolu üzerinde bulunan Hubaşe panayırına katılmıştır.

Erdemliler Birliğine Katılımı

Hz. Peygamber, amcası Zübeyr'in önderliğinde daha önce kurulmuş olan ancak zaman içerisinde işlevini yitirmiş olan "Erdemliler Birliği" diyebileceğimiz "Hılfu'l-Fudul" oluşumuna katıldı. Hılfu'l-Fudul'un amacı, daha zengin ve güçlü kabilelerin zalimce hareketlerine karşı adalet ilkelerini üstün tutmak ve desteklemekti.

Genç ve yaşlı Mekkelilerden oluşan oldukça kalabalık bir grubun, Abdullah b. Cud'an'ın evinde düzenlenen bir törende şu yemini yapmışlardı.

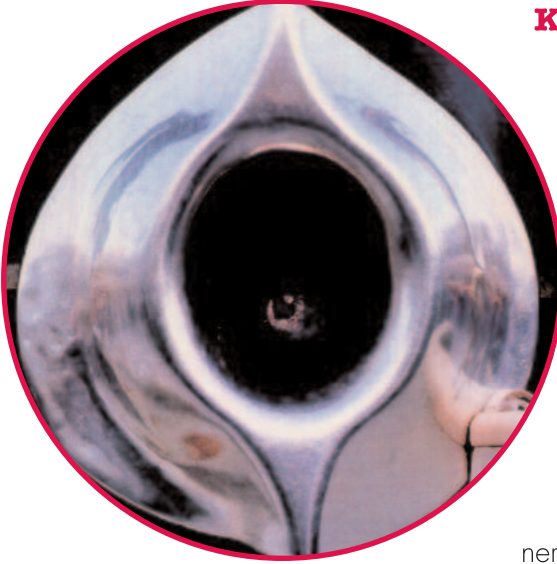
> "Allah'a yemin ederiz ki hepimiz zulme uğrayanın yanında zalime karşı, zalim ona gasbettiği hakkı geri verinceye kadar, bir el gibi olacağız. Bu birlikteliğimiz, denizin bir yün parçasını öğütüp yok edebileceği zamana kadar, Hira ve Sebir dağları yeryüzünde dikili durduğu müddetçe ve zulme uğrayanın malî durumunun tam bir eşitliği ile birlikte devam edip gidecektir" (Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 57).

20 yaşında, haksızlık ve zulme karşı mücadele etmeye karar veren ve bu birliğe katılan sevgili Peygamberimiz, daha sonraki hayatında bundan hep övgüyle söz etmiştir.

Sıra Sizde

Peygamberimizin Erdemliler Birliği'ne katılmasını sağlayan hususlar nelerdir?

Ünite 1



Kâbe Hakemliği

Hz. Peygamber'in peygamberlik öncesi hayatında yer alan bir diğer önemli olay da 35 yaşlarında iken Kâbe'deki Siyah Taşın (Hacer-i Esved) yerine yerleştirilmesinde çıkan ihtilafta hakemlik yapması ve uzlaştırıcı bir rol oynamasıdır.

Mekke'de oluşan su baskınları neticesinde Kâbe zarar görmüş, neredeyse yıkılmaya yüz tutmuştu. Kureyş kabileleri toplanarak Kâbe'yi onarmaya karar verdiler. Her kabilenin payına düşen kısım belirlendi ve binanın onarımına başlandı. Ancak Kâbe'nin onarımı sırasında, Hz. İbrahim tarafından tavafın başlangıç noktasını belirlemek amacıyla yerleştirilmiş olduğu varsayılan Siyah Taş'ın (Hacer-i Esved) yerine yerleştirilmesine sıra gelince sorun yaşandı. Çünkü her kabile bu taşı yerine koyma onurunu kendisi elde etmek istiyordu. Sorun büyüdü ve anlaşmazlık oluştu, o kadar ki Kâbe'nin inşaatına 4–5 gün ara verildi. Bu arada Kureyş'in en yaşlısı olan Ebu Umeyye b. Muğire'nin getirdiği teklif kabul gördü. Bu teklife göre Harem-i Şerif'in kapısından giren ilk şahsın hakem tayin edilmesine karar verildi. Kapıdan çıkagelen şahıs ise Hz. Muhammed'di. Onun güvenilir bir kişi oluşu hakem olarak kabul görmesini sağladı. Durumun kendisine aktarılması üzerine o, abasını çıkararak yere serdi ve Siyah Taşı üzerine koydu. Her kabileden birer kişiyi abanın kenarlarından tutturarak konulacağı yere getirtti ve taşı kendi elleriyle yerine yerleştirdi. Sonuçtan Kureyşliler son derece hoşnut oldular. Böylece önemli bir sorun onun tarafından herkesi memnun edecek bir şekilde çözümlenmiş oldu.

Sıra Sizde

Kâbe hakemliği Peygamberimizin hangi özelliğini göstermektedir?

Ticaretle Uğraşması

Amcası Ebu Talib'in yanında ticarî alanda tecrübe kazanmış olan Peygamber Efendimiz, ticaretle uğraşısını gençlik yıllarında sürdürmeye devam etmiştir. Bu bağlamda o, Hz. Hatice'nin ticaret kervanını ücret karşılığında Suriye'ye götürmüştür.

Hz. Hatice, Kureyş kabilesinin Esedoğulları koluna mensup Huveylid b. Esed'in kızıdır. İki eşini kaybeden Hz. Hatice, kendi adına ticaret yapıyor ve Suriye ile Yemen'e ticaret kervanları gönderiyordu. 25 yaşlarında iken, amcası Ebu Talib'in yönlendirmesi üzerine o, Hz. Hatice'den iş istedi. Hz. Hatice, Muhammed'in (a.s.) dürüstlük, güvenilirlik ve yüksek ahlâkî niteliklerini işittiğinden ona memnuniyetle iş verdi ve ondan Suriye'ye giden bir kervanda vekili olmasını istedi. Hz. Hatice, kölesi Meysere'yi de yanına verdi. Muhammed (a.s.), Suriye'ye giderek Mekke'den götürdüğü malları sattı ve istenilen malları da satın alarak Meysere ile birlikte Mekke'ye döndü. Onun yönettiği kervanın büyük bir kârla dönmesi ve Meysere'nin de Hatice'ye Muhammed'den övgüyle söz etmesi Hz. Hatice'yi etkilemiştir.

Biliyor musunuz?

Muhammed (a.s.) Araplar arasında ilk doğan çocuğun adına nisbetle künye verme âdeti olduğundan ilk oğlu Kasım'a nisbetle Ebu'l-Kasım (Kasım'ın Babası) künyesini almıştır.

Ünite
1

4. Hz. Hatice İle Evliliği ve Çocukları

Hz. Hatice Peygamberimize (a.s.) evlenme teklifinde bulundu. Peygamber Efendimiz bu teklifi kabul etti ve evlendiler. Evlilikten sonra da o, bir süre daha Hz. Hatice'nin ticaret işlerini yürüttü.

Sıra Sizde

Hz. Hatice'nin Peygamberimizle evlenmesinde etkili olan faktörler nelerdir?

Bu evlilikten onların iki erkek, 4 kız çocuğu oldu. Erkek çocuklarının adı Kasım ve Abdullah, kız çocuklarının adları ise Zeynep, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'dır. Erkek çocukları henüz bebek yaşlarında iken, Hz. Fatıma hariç diğer kızları ise kendisinden önce vefat etmişti.

5. Kur'an-ı Kerim'e Göre Vahiy Öncesinde Hz. Peygamber

Hz. Peygamber'in vahiy öncesinde nasıl bir hâl üzere olduğu aşağıdaki ayetlerde belirtilmiştir:

- "...Seni öksüz bulup da barındırmadı mı? Seni şaşırmış bulup, doğruya eriştirmedi mi? Seni fakir bulup zenginleştirmedi mi?..." (Duha, 93/6-8) ayetleri Hz. Muhammed'in yetişmesi ve vahyin gelişine kadar olan hayatını ortaya koyan ifadelerdir. Bu bağlamda özellikle vurgulanması gereken, onun vahiy gelmeden önce peygamber olacağını bilmiyor oluşudur.
- "De ki: "Allah dileseydi ben onu size okumazdım, size de bildirmemiş olurdu. Daha önce yıllarca aranızda bulundum, hiç düşünmüyor musunuz?" (Yunus, 10/16).
- "...Sen kitap nedir, iman nedir önceleri bilmezdin..." (Şura, 42/52).

ayetleri bu durumu ifade etmektedir.

- "Biz bu Kur'an'ı vahyederek, sana en güzel kıssaları anlatıyoruz. Oysa daha önce sen bunlardan habersizdin" (Yusuf, 12/3).
- "...Allah sana Kitap ve hikmet indirmiş, sana bilmediğini öğretmiştir. Allah'ın sana olan nimeti ne büyüktür" (Nisa, 4/113).

Kur'an-ı Kerim'in belirttiği bir diğer husus da onun okur yazar olmadığıdır.

- "Sen daha önce bir kitaptan okumuş ve elinle de onu yazmış değildin. Öyle olsaydı batıl söze uyanlar şüpheye düşerlerdi" (Ankebut, 29/48).

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in ahlâkını ve erdemlerini anlatan pek çok ayet vardır. Bu ayetler onun peygamberlikle görevlendirilmeden önceki ve peygamberlikten sonraki dönem arasında bir ayırım yapmaz. Ancak Kur'an'ın ilk inen ayetlerinde onun tavır ve tutumlarının takdirle övüldüğünü gösteren bir ayet vardır.

- "Şüphesiz sen büyük bir ahlâka sahipsin" (Kalem, 68/4).
- "Onlara bir ayet geldiği zaman, "Allah'ın peygamberlerine verilen bize de verilmedikçe inanmayız" derler. Allah, peygamberliğini vereceği kimseyi daha iyi bilir..." (En'am, 6/124).

Bu iki ayet, Hz. Peygamber'in ahlâkını, yeteneklerini, özellikle peygamberlikten önceki hayatını güçlü bir anlatımla ortaya koymaktadır.

- "Allah'ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi..." (Âl-i İmran, 3/159). Bu ayet, onun güzel ahlâkının, yumuşak tavırlarının ve iyi ilişkilerinin, kaba tavır ve ahlâktan, katı yüreklilikten uzak olduğunu gösterir.
- "İçinizden size düşkün, inananlara şefkatli ve merhametli bir peygamber gelmiştir" (Tevbe, 9/128).

Bu ayet de, sevgili Peygamberimizin sahip olduğu şefkat ve merhameti, toplumun ve inananların yararına olan şeylere düşkünlüğünü, onlara acı veren şeylerden acı duyduğunu, karşılaştıkları zorluklardan dolayı da son derece rahatsız olduğunu anlatmaktadır.

Sıra Sizde:

Yukarıdaki ayetlerde, peygamberlik öncesindeki hâliyle Peygamberimiz, Kur'ân'da nasıl tasvir edilmektedir?

Ünite
1

Ünitenin Özeti

İslâm öncesi Araplar, aynı soydan gelen şahısların oluşturduğu ve fertlerin birbirine kan, nesep yoluyla bağlandıkları kabileler hâlinde yaşıyorlardı. Kabilenin en küçük birimini ise, aile oluşturuyordu.

O dönemdeki geleneklere göre, bir erkek istediği kadar kadınla evlenebilirdi. Kızların genellikle küçük yaşta evlendirilmesi âdettendi. Kadınlar ise, ancak çocuk doğurduktan sonra aileye kabul edilirdi.

Boşanma yaygındı ve bu konuda tek yetki erkekteydi. Ancak bazı kadınlar boşama hakkının kendilerine verilmesini isteyebilirlerdi.

Erkek çocuk bir övünç meselesiyken, Kur'an'ın da ifade ettiği gibi kız çocuklarının pek değeri yoktu ve bazen diri diri toprağa gömülürlerdi.

Bazen de çocuklar, fakirlik endişesiyle öldürülürlerdi.

İslâm öncesi Araplarda aileyle ilgili önemli meselelerden biri de "evlatlık" meselesiydi. Evlat edinilen şahıs, evlat edinenin, kendi çocukları ile aynı haklara sahip olurdu.

İslâm öncesinde Araplar, hürler, köleler ve mevâli olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktaydı.

İslâm öncesi Arabistan'da kültürel yaşam zengin bir niteliğe sahip değildi.

İslâm öncesi Araplarda yazının geç dönemlerde ortaya çıkması ve yaygın olarak kullanılmaması, onların kültürel birtakım gelişmelerden yoksun kalmalarına sebep olmamıştır. Özellikle şiir ve edebiyatın çok gelişmiş olduğu söylenebilir.

İslâm öncesi Araplar tarihle de yakından ilgilenmişlerdir. Tarihe bağlılık Arapların en belirgin özelliklerinden biriydi.

Araplar, uçsuz bucaksız çöllerde işlerine çok yarayan astrolojiyi daha ziyade bir zamanlama bilimi olarak kullanıyorlardı.

İslâm öncesi Araplarda, kâhinlik ve büyücülüğün ciddi bir yeri vardı.

İslâm öncesi Araplarda genel olarak puta tapıcılık mevcuttu.

Esasen, Arabistan Yarımadası'nın İslâm'ın doğduğu yer olma açısından önemli

olan Hicaz bölgesi halkı, Hz. İbrahim'in, oğlu İsmail ile Mekke'de inşa ettiği Kâbe'yi kutsal mekân kabul etme ve Allah'ın birliğini onaylama hususunda Hz. İbrahim ve onun getirdiği dine inanmışlardı. Ancak zaman içerisinde Araplar tek Tanrı inancından uzaklaşıp, putlara tapar hâle geldiler ve bu durum İslâm'ın gelişine kadar sürdü.

Peygamberimiz (a.s.), Mekke'de yerleşik Kureyş kabilesinin Haşimoğulları kolundandır. Babası Abdullah, dedesi ise Abdulmuttalib'di.

Hz. Peygamber, babasının ölümünden sonra doğan bir çocuk olduğu için dedesi Abdulmuttalib'in himayesi altında büyümeye başladı. O dönemin bir geleneği olan Mekke'nin ileri gelen ailelerinin çocuklarını, göçebe (bedevi) kabilelerden bir sütanneye verme işi, onun için de gerçekleştirilmiştir.

Muhammed (a.s.) 6 yaşında iken annesi Amine, cariyeleri Ümmü Eymen'le birlikte Medine'ye gitti. Dönüş yolculuğunda Amine hastalanarak vefat etti. Ümmü Eymen onu dedesi Abdulmuttalib'e teslim etti. 8 yaşında dedesini de kaybeden yetim Muhammed'in bakımını amcası Ebu Talib üstlendi. Ebu Talib yeğenini çok sever onunla özel olarak ilgilenirdi.

Peygamberimizin, yaşadığı toplum içerisinde saygın bir kişiliği vardı. Yirmi yaşlarında bir genç iken amcalarıyla beraber Haşimoğullarını temsilen Hılfu'l-Fudul toplantısına katılması, onun bulunduğu çevre içerisinde önemli bir yeri olduğuna açıkça işaret etmektedir. İnanan, inanmayan herkesin birleştiği nokta, onun doğru ve güvenilen kişi oluşudur.

Peygamberimiz, Hz. Hatice'nin evlenme teklifi üzerine onunla evlendi. Bu sıralarda o 25, Hz. Hatice ise 40 yaş dolaylarında idi. Bir süre daha Hz. Hatice'nin ticaret işlerini yürüttü. Bu evlilikten iki erkek, dört kız çocuğu oldu.

Kur'an-ı Kerim'de onun ahlâk ve erdemlerini anlatan pek çok ayet vardır. Bu ayetler peygamberlikle görevlendirilmeden önceki ve peygamberlikten sonraki dönem arasında bir ayırım yapmamaktadır.

Ünite
1

Üniteyi Gözden Geçirelim

1. Peygamberimizin doğduğu ortamda aile ile ilgili değerler nasıl oluşmuştu?
2. Peygamberimizi diğer insanlar arasında özel kılan nitelikleri nelerdir?
3. Peygamberimiz gençliğinde hangi faaliyetlerde bulunmuştur?
4. Peygamberimiz ticaret hayatında nasıl biri idi ve onun bu özelliği hayatında nasıl bir değişikliğe sebep olmuştu?
5. Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizin hangi özellikleri anlatılmaktadır?

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisi "mut'a nikâhı"dır?
   a) Süreli nikâh
   b) Eşlerin değiştirildiği nikâh
   c) Kızların değiştirildiği nikâh
   d) Nikâh-ı şığar

2. Hz. Peygamber hangi kabileye mensuptu?
   a) Zühreoğulları
   b) Haşimoğulları
   c) Muttalipoğulları
   d) Hazrec

3. "Muallakat-ı Seb'a" nedir?
   a) Bir şehir adı
   b) Hz. Muhammed'in yakınları için kullanılan bir ifade
   c) Cahiliye devrinde meşhur Arap şairlerinin beğenilen şiirlerinden Kâbe duvarına asılan 7 meşhur kaside
   d) Bir kabile adı

4. Aşağıdakilerden hangisi Kâbe ile ilgili görevlerden ziyaretçilere içecek temin etme görevidir?
   a) Hicâbe
   b) Sidâne
   c) Rifâde
   d) Sikâye

5. "Hılfu'l-Fudul" nedir?

a) Bir kabile adı

b) Şairlerin şiir okuduğu yer

c) Erdemliler Birliği

d) Bir panayır adı

6. "Kâbe Hakemliği" hadisesinde, üzerinde hakemlik istenen konu ne olmuştu?

a) Kâbe'nin görevlerini yürütmek

b) Kâbe'nin etrafındaki düzenlemelerin yerine getirilmesi

c) Ticarî heyetlerin karşılanması

d) Hacer-i Esved'in yerine konulması

ÜNİTE 2
PEYGAMBERLİK: MEKKE DÖNEMİ

Ünitede Neler var?

1. Peygamberliğin İlk Yılları, İlk Vahiy
2. İlk İslâm Topluluğunun Dayanışması ve İlişkileri
3. Peygamberimize Yöneltilen İtirazlar; Gösterilen Tepkiler ve Kur'an-ı Kerim'in Cevabı
4. Müslümanlara Uygulanan İşkenceler, Sosyal Baskılar
5. Gece Yolculuğu (İsra)
6. Medinelilerle Görüşme ve Akabe Antlaşmaları
7. Medine'ye Hicret

Ünite Hakkında

Bu ünite, Peygamberimizin peygamberliğinin Mekke'de geçen ilk dönemini konu edinmiştir.

Hz. Peygamber'in ilk vahiy tecrübesi, vahyin kesintiye uğradığı dönemdeki durumu, yeniden vahiy almaya başlaması, Hz. Hamza ve Hz. Ömer gibi önemli şahsiyetlerin Müslüman olmaları anlatılmıştır. Peygamberliğin temellerinin atıldığı ilk zamanları ortaya koyması bakımından ünite önemlidir.

Toplum onun peygamberliğini kolaylıkla benimsememiştir. Âdetler, gelenekler ve alışkanlıklar buna engel olmuştur. Dolayısıyla ona çeşitli yönlerden pek çok itiraz gelmiştir. Kendisi ve kendisine inananlar, çeşitli işkencelere maruz kalmışlardır. Bu ünitede bu konular ele alındıktan sonra, eziyete maruz kalan insanlar için nihayet bir ümit ışığı olan Hicret konusuna da bir giriş yapılmıştır.

Öğrenme Hedefleri

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Peygamberliğin ilk yılları hakkında bilgi sahibi olacaksınız.

- Hz. Peygamber'e yöneltilen itirazlar, gösterilen tepkileri ve Kur'an-ı Kerim'in vermiş olduğu cevapları öğreneceksiniz.
- İlk Müslümanlara uygulanan işkenceleri ve baskıları ve Müslümanların bunlar karşısındaki tutumlarını öğreneceksiniz.
- Hz. Peygamber'in ve ilk Müslümanların duygu dünyalarında önemli bir değişim oluşturan Gece Yolculuğu (İsra) mucizesinin anlamını fark edeceksiniz.
- Hz. Peygamber'in kendi yakınlarının dışında, Medinelilerle ilk görüşmeleri gerçekleştirmesi ve onlarla yaptığı antlaşmaları (Akabe Antlaşmaları) öğreneceksiniz.
- Medine'ye Hicret ve orada gerçekleştirilen faaliyetler hakkında bilgi sahibi olacaksınız.

Ünite
2

Üniteyi Çalışırken

Bu üniteyi çalışırken;

1. Ünite başında verilen hedeflere ulaşıp-ulaşmadığınızı sürekli düşününüz. Ulaşamadığınızı düşündüğünüz hedeflerle ilgili konuları tekrar okuyunuz.
2. Öğrenmek için bu kitapla yetinmeyiniz, kitabın sonunda verilen kaynakçadan ulaşabildiğiniz eserleri inceleyiniz.
3. Bu konular ile ilgili görsel yayınları izleyiniz ve öğrenme ortamınıza taşıyınız.

1. Peygamberliğin İlk Yılları

İlk Vahiy

Vahiy kavramı; kalbe gerçeği atmak, ilham etmek, seri ve süratle gelen işaret anlamına gelir ki, açık olmaktan daha çok gizli bildirmek anlamında bir kavramdır. Vahiy, Allah tarafından peygamberlere haber ulaştırmayı ifade eder.

Sevgili Peygamberimiz ilk vahyi, Ramazan ayında Hira mağarasında almıştı. O, 35 yaşından itibaren her yıl Ramazan ayında Hira mağarasına Allah'ı tefekkür etmek ve ibadet etmek için gidiyordu. Miladi 610 yılının Ramazan ayında, ken-

disi 40 yaşında iken, yine ibadet ve tefekkür için gittiği Hira mağarasında farklı bir durumla karşı karşıya geldi. O yaşadığı bu olağanüstü durumu şöyle dile getirmektedir:

"O, bana, (kendisinin) Cebrail adını taşıyan melek olduğunu, Allah'ın beni Resulü olarak seçtiğini haber vermek üzere gönderildiğini bildirdi. Bana abdest almayı öğretti; bedenim tamamen arınmış hâle gelince, benden okumamı istedi. Ben okuma bilmediğimi söyledim. Beni kollarının arasına alıp kuvvetle sıktı ve hemen bırakıp, bir defa daha okumamı istedi. Ben tekrar okuma bilmediğimi söyledim. Beni kucakladı ve daha da kuvvetle sıktı ve sonra okumamı istedi. Okuma bilmediğim cevabını verince; yeniden beni kolları arasına alıp, daha şiddetle sıktı ve sonra şöyle dedi: (Hamidullah, İslâm Peygamberi, I, 80)

"Yaratan Rabbinin adıyla oku! İnsanı pıhtılaşmış kandan yarattı. Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir..." (Alak, 96/1-5).

Düşünelim

Peygamberimize gelen ilk vahiylerin okuma, ilim ve kalemle ilgili olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Peygamberimiz bu durum karşısında korkuya kapıldı, şaşırdı. Titreyerek evine döndü ve eşi Hz. Hatice'ye:

"Beni ört, beni ört" dedi.

Biraz sakinleştikten sonra başından geçenleri, Hz. Hatice'ye anlatarak endişelerini dile getirdi.

Hz. Hatice onu şu sözlerle teselli etti:

"Sen her zaman eli açık ve cömert idin, iyilik yapardın; fakir ve muhtaçlara daima yardıma koşardın. Şüphesiz ki Allah, seni şeytanın aldatmalarına uğratmayacaktır."



Hz. Hatice, onu aynı zamanda Yahudilik ve Hristiyanlık hakkında bilgisi olan, Tevrat ve İncil'i okuyan amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü.

Varaka, Muhammed'in (a.s.) başına gelenleri dinleyince şöyle dedi:

"Bu gördüğün, Allah'ın Musa'ya indirdiği Cebrail (Namus)dir. Keşke (kavmini) davet (edeceğin) günlerde genç olsam! Keşke kabilenin seni yurdundan çıkaracağı günlerde hayatta bulansam" (bk. Taberi, *Tarih*, II, 298-299; ayrıca bk. İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I,195).

Hz. Hatice, Hz. Peygamber'e ilk inananlardan biriydi. O, eşinin peygamberliğine hemen inanmış, Allah'tan ona ne geldiyse hepsini tasdik etmiş ve her işinde ona yardımcı olmuştur. O sırada henüz 10 yaşlarında olan Hz. Ali de ilk inananlar halkasına katılmıştır. Zeyd b. Harise de ilk müminler safına katılanlardandı. Zeyd, Hz. Peygamber'in evinde kalıyordu. Zeyd'i, Hz. Hatice Suriye'den gelen bir tüccarın getirdiği çocuk köleler arasından seçmiş, biricik eşi Muhammed (a.s.) de onu görmüş, kendisine hediye etmesini istemişti; daha sonra da onu azat etmiş ve peygamberliğinden evvel onu evlat edinmişti. Yine, Hz. Peygamber'in yakın arkadaşı Hz. Ebubekir de ev halkı dışından ona ilk inananlardandı.

Sıra Sizde

Peygamberimize vahiy geldiğinde Hz. Hatice'nin ona inanmasında, bir ailede eşler arasında bulunması gereken iletişim açısından çıkarılması gereken ana fikir nedir?

Vahyin Kesintiye Uğraması

Hz. Peygamber, ilk vahiy olan Alâk suresinin ilk 5 ayetini aldıktan sonra, bir müddet vahiy alamamıştır. Bu döneme vahyin kesilmesi anlamına gelen Fetret-i Vahiy denilmiştir.

Vahyin kesinti hâlinin 3 yıla yakın sürdüğü kabul edilmektedir. Bu ara dönem, yani vahyin kesilmesi, Hz. Peygamber için ayrı bir şok olmuş ve kendisini çok üzmüştür. Bu süre içerisinde o, sık sık Mekke dışına çıkmış, ıssız bölgelerde dolaşmış, sarp kayalıklara çıkarak vahiy meleğini görme umuduyla çırpınmıştır.

Düşünelim

İlk vahiyden sonra uzun bir süre vahiy gelmemesinin anlamı ne olabilir?

Bu süre zarfında etrafındaki bazı kimseler de onu Allah'ın artık terk ettiğini söyleyerek alay etmeye başlamışlardı. Nihayet Peygamberimiz şu vahyi aldı.

"Kuşluk vaktine andolsun. Sükûna erdiği zaman geceye andolsun. Rabbin seni ne bıraktı, ne de sana darıldı. Doğrusu ahiret senin için dünyadan daha hayırlıdır. Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın. Seni öksüz bulup da barındırmadı mı? Seni şaşırmış bulup, doğru yola eriştirmedi mi? Seni fakir bulup zenginleştirmedi mi? Öyleyse sakın öksüze kötü muamele etme ve sakın bir şey isteyeni azarlama. Yalnızca Rabbinin nimetini anlat" (Duha, 93/1-11).

Bu ayetlerle artık vahyin gerçekliği, Allah'ın onu peygamber olarak seçtiği kendisi için açık bir hâle gelmişti. Böylece sevgili Peygamberimizin gönlüne huzur yerleşmiş, Allah'ın kendisine darılmadığını ve terk etmediğini kesinlikle öğrenmişti.

Vahyin Yakın Çevreye Ulaştırılması ve İlk Müslümanlar

Peygamber Efendimiz,

"Ey örtüye bürünen! Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Giydiklerini temiz tut. Kötü şeyleri terke devam et…" (Müddessir, 74/1-5) ayeti gereğince Allah'tan aldığı vahiyleri insanlara iletmekle görevlendirilmişti. Bu ayetler, onu, İslâm'ı tebliğ etmekle görevli kılan ilk ayetlerdir.

Muhammed (a.s.) tebliğ görevine öncelikle bireysel davetle başlamıştır. Davete ilk önce birlikte yaşadığı aile fertlerinden başlamıştır. Gizlilik içerisinde yürütülen ve genellikle daveti kabul edeceği konusunda bir şüphe bulunmayan şahıslar arasında yapılan bu bireysel çağrı, Hz. Peygamber'in dini yakın akrabasından başlayarak tebliğ etmesini emreden ayet gelinceye kadar sürdü.

"(Önce) en yakın akrabanı uyar" (Şu'arâ, 26/214).

Böyle bir emir önceleri onu içine kapanmaya sevk etti. Zira, bu işin zorluğunun farkındaydı. Sonuçta akrabalarına yönelik birkaç yemek daveti düzenledi. Bu davetlerden birinde, Allah'ın kendisini ağır bir işle görevlendirdiğini söyledi ve bu işin ne olduğunu da açıkladı. Hatta bir seferinde orada bulunan amcası Ebu Leheb, ona sert tepki gösterdi ve küçümser bir tavırla "Bizi bunun için mi buraya çağırdın?" diyerek onunla alay etti.

Sıra Sizde

Siz çok önemli bir konuda fikirlerinizi ilk önce kimlerle paylaşırsınız? Niçin?

Vahyin Yaygınlaştırılması

"Artık sana buyurulanı açıkça ortaya koy, puta tapanlara aldırış etme. Allah'la beraber başka bir tanrının bulunduğunu kabul eden alaycılara karşı şüphesiz Biz sana kâfiyiz. Yakında ne olduğunu öğreneceklerdir. Andolsun ki söyledikleri şeylerden senin gönlünün daraldığını biliyoruz. O hâlde Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol ve ölünceye kadar Rabbine kulluk et" (Hicr, 15/94-99).

Biricik Peygamberimiz artık gizlice değil, açık bir biçimde vahyi tebliğ etmekle ve tebliği toplumun bütününe yaymakla yükümlü kılınmıştı. Bunun üzerine Mekke'nin yerlileri olan Kureyşlileri İslâm'a çağırmak için Kâbe yakınındaki Safa tepesine çıkmış ve şehir ahalisine seslenmişti. Şehir halkı bu duyuruya kulak verdi:

O sözlerine;

"Şayet ben size şu tepenin arkasında, şehri istila etmek isteyen bir düşman ordusu gelip karargâh kurmuş desem bana inanır mısınız?" diyerek başlamış ve şu cevabı almıştı:

"Sen (şimdiye değin) asla yalan söylemedin, senin söyleyeceğin her şeye inanırız."

Bunun üzerine o;

"Öyleyse Allah'a yemin ederim ki, nasıl uykuya yatıyorsanız, bir gün öylece ölecek ve sonra uykudan uyanır gibi yine dirilerek yaptıklarınızdan hesap vereceksiniz. Şunu da iyi biliniz ki ebedî bir Cennet ve Cehennem vardır. Öldükten sonra iyiler Cennet'e, kötüler Cehennem'e gidecektir. Önümüzdeki kıyamet gününün azabı ile sizi korkutmaya görevliyim. Allah'ın birliğine ve benim peygamber olduğuma iman edenler, kendisini azaptan kurtaracak, etmeyenler şiddetli bir ceza görecektir" diyerek onları Allah'ın birliğine inanmaya ve kendisini Allah'ın elçisi olarak tanımaya çağırmıştır (bk. İbnü'l-Esir, el-Kâmil, II, 60-61).



Peygamber Efendimiz bu süreçte, Allah'tan aldığı vahiyleri toplumun bütününe yayma yolunda çaba sarf etmiş, bunun için çok yoğun çalışmıştır. Araplar arasında yozlaşmış olan Allah inancını düzeltmeye, Allah'a şirk koşmaktan ve putperestlikten uzaklaşarak bir olan

Ünite 2

Allah'a inanmaya, O'na karşı saygılı olmaya, yalnızca O'na ibadet etmeye ve güzel ahlâklı olmaya davet etmiştir.

Sıra Sizde

Vahyin yaygınlaştırılması sürecinde Peygamberimizin hangi zorluklarla karşılaştığını düşünüyorsunuz? Niçin?

Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in Müslüman Oluşu

Hz. Peygamber'in İslâm'ı açıkça tebliğ etmeye başlamasından sonra, Kureyşli müşrikler muhalefetlerini her şekilde göstermeye başlamışlardı. Bu durum, Müslümanlar için zor günlerin başladığını haber veriyordu. Böylesine sıkıntılı bir dönemde, yiğitlikleriyle bilinen Hamza b. Abdulmuttalib ve Ömer b. Hattab'ın İslâm'ı kabul edişi, bir dönüm noktası oluşturmuş, Müslümanlara cesaret vermişti.

Hz. Hamza, Hz. Peygamber'in amcasıydı ve ondan birkaç yaş büyüktü. Hz. Hamza yeğenine eziyet eden Ebu Cehil'e kızmış ve yeğenini yalnız bırakmayarak Müslüman olmuştu. Hz. Hamza'nın Müslüman oluşu Hz. Peygamber'e ve ona inananlara güç verdi. Müşrikler ondan çekindikleri için Müslümanlara baskı ve şiddet uygulama konusunda biraz çekimser davranmaya başladılar.

Ömer b. Hattab Kureyş'in Adiy kabilesindendi. O da Hz. Hamza gibi yiğitliği ile meşhurdu. İlk zamanlarda, İslâm'ın önemli muhaliflerinden birisiydi. Bir gün kılıcını yanına alarak o sırada tebliğ vazifesini Daru'l-Erkam'da sürdüren Hz. Peygamber'i öldürmeye yöneldi. Yolda Nuaym b. Abdullah'a rastladı. Nuaym ona nereye gittiğini sorunca Ömer, "Şu yeni bir din çıkaran, Kureyş'in düzenini bozan, hayallerini altüst eden, ilahlarına küfreden Muhammed'i öldürmeye gidiyorum." dedi. Nuaym ona: "Ey Ömer! Sen kendi kendini aldatıyorsun. Zannediyor musun ki, sen Muhammed'i öldüreceksin de Abd-i Menafoğulları seni rahat bırakacaklar! Sen önce kendi ailene dön de onların durumlarını düzelt" dedi. Ve ona kızkardeşi Fatıma ile kocasının Müslüman olduğunu bildirdi. Ömer hiddetlenerek hemen kız

kardeşinin evine yöneldi. Bu sırada Habbab b. Eret onlara Kur'an öğretiyordu. Ömer'in büyük bir hiddetle içeri girmesi ve kardeşi ile kocasını dövmeye başlaması üzerine bir köşeye gizlendi. Bu arada, kız kardeşi Fatıma, Ömer'e Müslüman olduklarını ve bundan da vazgeçmeyeceklerini söyledi. Bunun üzerine Ömer, okuduklarının kendisine gösterilmesini istedi. Taha suresinin yazılı olduğu kâğıt kendisine getirildi. Okudukları hoşuna gitmişti. O anda Habbab b. Eret gizlendiği yerden çıktı. Ömer, Hz. Muhammed'in bulunduğu yere gitmek istediğini söyleyerek Daru'l-Erkam'a yöneldi. Hz. Ömer'i kılıcını kuşanmış bir şekilde gören içeridekiler kapıyı açmakta tereddüt gösterdiler. Ancak Hz. Hamza "iyi niyetle gelmişse bu iyiliği kendinden esirgemeyiz, kötü niyet ile gelmişse onu kendi kılıcıyla öldürürüz" dedi. Kapıyı açtılar. Kendisine ne amaçla geldiğini sordular. İnanmak için geldiğini söylediğinde, Peygamber Efendimiz tekbir getirdi. Hz. Ömer'in Müslüman oluşu Müslümanlar için hem bir moral kaynağı hem de önemli bir güç oluşturdu.

Sıra Sizde

Hz. Hamza ile Hz. Ömer'in Müslüman oluşu Müslümanlar açısından niçin önemlidir?

2. İlk İslâm Topluluğunun Dayanışması ve İlişkileri

Başlangıçta, Hz. Peygamber, kendisine uyanlara dikkatli ve ihtiyatlı olmalarını, İslâm'dan açıkça söz etmeyip gizli davranmalarını istemişti. Bu nedenle ibadet etmek istedikleri zaman kuytu yerlere giderler, kendilerini kollayan gözcüler koyarlardı.

Allah'ın Resulü İslâm'ı açıktan tebliğ etmeye başladıktan sonra, müşrikler onu ciddi bir tehlike olarak görmüşler ve ona karşı düşmanlıklarını artırmışlardı. Onun davetini engellemek için her yolu denemeye başlamışlar: Onunla ve Müslümanlarla alay etmişler; bazılarına işkence etmişler, hatta kimilerini öldürmüşlerdi. Özellikle

köleler ve himayeden yoksun Müslümanlar, açıkça baskı, şiddet ve işkenceye maruz kalmışlardı.

Zor koşullar altında yaşayan ilk Müslümanlar, birbirleriyle dayanışma içerisinde hayatlarını sürdürmeye çaba gösteriyorlardı. Maddî imkânları yerinde olan müminler çok sayıda Müslüman köle ve cariyeyi bedellerini ödeyerek satın alıyor ve onları hürriyetlerine kavuşturuyorlardı.

3. Hz. Peygamber'e Yöneltilen İtirazlar; Gösterilen Tepkiler ve Kur'an-ı Kerim'in Cevabı

Muhammed (a.s.)'in Mecnun, Kâhin, Sihirbaz ve Şair Olduğu İddiaları

Ünite 2

İnsanlığın son peygamberi Muhammed Mustafa, Allah'tan aldığı vahiyleri iletmeye başladığı andan itibaren birçok itham ve suçlamalarla karşı karşıya kaldı. İnkârcıların ona yönelttikleri eleştirilerin ve iftiraların başında onun mecnun olduğu iddiası gelmekteydi. Kur'an-ı Kerim bu türden hezeyanlara şu ayetler içerisinde dikkat çekmiş ve ithamları şiddetle reddetmiştir:

> "Onlar: Ey kendisine Kitap indirilen kimse! Sen mutlaka delisin. Doğrulardan isen melekleri bize getirsene" dediler. "Biz melekleri ancak gerekince indiririz. O takdirde de ceza görecekler asla geri bırakılmazlar" (Hicr, 15/6-8).
>
> "Ya da: "Onda delilik var" diyorlar öyle mi? Hayır; onlara gerçeği getirmiştir, ama çoğu ondan hoşlanmamaktadır" (Mü'minun 23/70).
>
> "Onlara: "Allah'tan başka tanrı yoktur" denildiği zaman şüphesiz büyüklenirler. Deli bir şair yüzünden tanrılarımızı mı bırakalım? derlerdi. Hayır; o, gerçeği getirmiş ve peygamberleri doğrulamıştı" (Saffat, 37/35-37).

"Rabbi onu seçip iyilerden kıldı. Doğrusu inkâr edenler, Kur'an'ı dinlediklerinde neredeyse seni gözleriyle yıkıp devireceklerdi. "O delidir" diyorlardı. Oysa Kur'an âlemler için bir öğütten başka bir şey değildir" (Kalem, 68/ 50-52).



"Nun; kalem ve onunla yazılanlara and olsun ki, ey Muhammed! Sen Rabbinin nimetine uğramış bir kimsesin, deli değilsin. Doğrusu sana kesintisiz bir ecir vardır. Şüphesiz sen büyük bir ahlâka sahipsindir. Hanginizin aklından zoru olduğunu yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler. Doğrusu senin Rabbin, yolundan sapıtanları çok iyi bilir; O, doğru yolda olanları da çok iyi bilir" (Kalem 68/1-7).

Diğer iddialar ise onun, kâhin, sihirbaz ve şair olduğu yolundaydı.

"...Ey Muhammed! And olsun ki, "Siz gerçekten, ölümden sonra dirileceksiniz" desen, inkâr edenler: "Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değildir." derler. "And olsun ki onların azabını sayılı bir süreye kadar ertelesek, "Onu alıkoyan nedir?" derler. Bilin ki onlara azap geldiği gün artık geri çevrilmez; alaya aldıkları şey onları mahvedecektir" (Hud, 11/7-8).

"Görebildikleriniz ve göremedikleriniz üzerine yemin ederim ki, Kur'an şerefli elçinin getirdiği sözdür. O, şair sözü değildir; ne az inanıyorsunuz! Kâhin sözü de değildir; ne az düşünüyorsunuz! Kur'an âlemlerin Rabbinden indirilmedir. Eğer Muhammed, Bize karşı, ona bazı sözler katmış olsaydı, Biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şah damarını koparırdık. Hiçbiriniz de onu koruyamazdınız. Doğrusu Kur'an Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür" (Hakka, 69/38-48).

Hz. Peygamber'in Okuduğu Ayetlerin İnsan Ürünü Olduğu İddiası

İnkârcıların temel iddialarından birisi de Kur'an-ı Kerim'in insan ürünü, beşer sözü olduğu yolundadır. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim bu türden iddialara şöyle karşılık verir:

Ünite 2

"Ayetlerimiz onlara açık açık okununca, bizimle karşılaşmayı ummayanlar, Muhammed'e: "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir" dediler. De ki: "Onu kendiliğimden değiştiremem, ben ancak, bana vahyolunana uyarım. Ben Rabbime karşı gelirsem büyük günün azabına uğramaktan korkarım" (Yunus, 10/15).

"Veya, "Onu Muhammed uydurdu" derler. De ki: "Eğer onu uydurdumsa beni Allah'a karşı hiçbir şekilde savunamazsınız; O, Kur'an için yaptığınız taşkınlıkları daha iyi bilir. Benimle sizin aranızda şahit olarak O yeter..." (Ahkâf, 46/8).

"...Bu sadece öğretilegelen bir sihirdir. Bu Kur'an yalnızca bir insan sözüdür" dedi. İşte bu adamı yakıcı bir ateşe yaslayacağım" (Müddessir, 74/24-26).

"Onlar "Hayır; bunlar karışık rüyalardır", "Hayır, onu uydurmuştur", "Hayır; o şairdir", "Hayır önceki peygamberler gibi o da bize bir mucize getirsin" dediler. Onlardan önce yok etmiş olduğumuz kasabalar halkı inanmadılar, bunlar mı inanacaklar?" (Enbiya, 21/5-6).

Muhammed (a.s.)'in Vahiy Alacak Özelliklere Sahip Olmadığı Düşüncesi

Kur'an-ı Kerim'in tanıklığıyla müşriklerin Hz. Peygamber'e yönelttiği eleştirilerden birinin de, onun vahiy almaya ehil birisi olmadığı şeklindeydi.

"İnsanlara doğruluk rehberi geldiği zaman, inanmalarına engel olan, sadece: "Allah peygamber olarak bir insan mı gönderdi?" demiş olmalarıdır. De ki: "Yeryüzünde yerleşip dolaşanlar melek olsalardı, biz de onlara gökten peygamber olarak bir melek gönderirdik" (İsra, 17/94).

"Şöyle dediler: "Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, sokaklarda gezer? Ona, beraberinde bulunup uyaran bir melek indirilseydi ya! Yahut kendisine bir hazine verilseydi veya beslenebileceği bir bahçe olsaydı ya!" Bu zalimler, inananlara: "Siz sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz" dediler" (Furkan, 25/ 7-10).

"Bu Kur'an, iki şehrin birinden bir büyük adama indirilmeli değil miydi?" dediler. Ey Muhammed! Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık; Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir" (Zuhruf, 43/31-32).

"Seni gördükleri zaman, Allah'ın gönderdiği elçi bu mudur?" diye alaya almaktan başka bir şey yapmazlar" (Furkan, 25/41).

Bir Peygamber Olarak Ondan Mucize Getirmesi Beklentisi

İnkârcıların Hz. Peygamber'i güç duruma düşürmek için başvurdukları yollardan birisi de, ondan olağanüstü olaylar meydana getirmesini istemek olmuştu. Kur'an bu konuda da bilgiler vermektedir:

"Şöyle dediler: "Bize, yerden kaynaklar fışkırtmadıkça sana inanmayacağız", "veya hurmalıkların, bağların olup, aralarından ırmaklar akıtmalısın." "Yahut da iddia ettiğin gibi, göğü tepemize parça parça düşürmeli, ya da Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmelisin." "Veya altın bir evin olmalı, yahut göğe yükselmelisin ama oradan okuyacağımız bir kitap indirmezsen, yine o yükselmene inanmayacağız." "De ki: "Fesübhanallah! Ben peygamber olan bir insandan başka bir şey miyim?" (İsra, 17/90-93).

"Rabbinden Muhammed'e bir mucize indirilse ne olur!" derler. Ey Muhammed, onlara de ki: "Gaybı bilmek Allah'a mahsustur; bekleyin, doğrusu ben de sizinle birlikte beklemekteyim" (Yunus, 10/20).

"Onlar: "Ey kendisine kitap indirilen kimse! Sen mutlaka delisin, doğrulardan isen, melekleri bize getirsene" dediler. Biz melekleri ancak gerekince indiririz. O takdirde de, ceza görecekler asla geri bırakılmazlar" (Hicr, 15/6-8).

"Ona Rabbinden mucizeler indirilmesi gerekmez miydi?" derler. De ki: "Mucizeler ancak Rabbimin katındadır. Doğrusu ben, sadece apaçık bir uyarıcıyım." Kendilerine okunan bir Kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Bunda, inanan topluluk için rahmet ve ibret vardır" (Ankebut, 29/50-51).

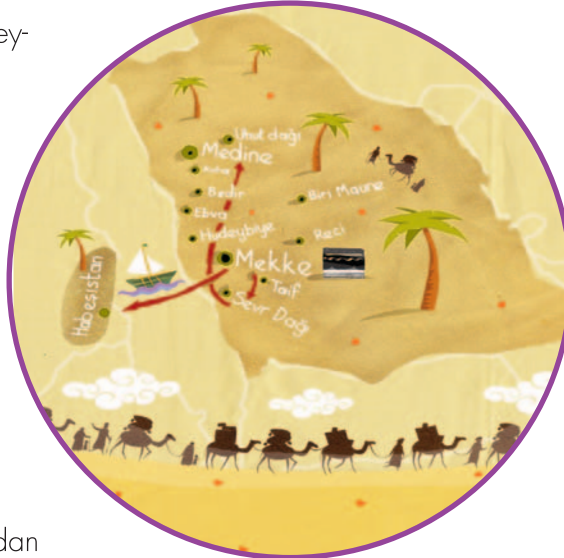
"Bizi mucize göndermekten alıkoyan ancak öncekilerin onları yalanlamış olmalarıdır. Semud milletine o dişi deveyi açık bir mucize olarak verdik de onlar bu yüzden zalim oldular. Oysa biz, mucizeleri yalnız korkutmak için göndeririz" (İsra, 17/59).

Sıra Sizde

Peygamberimize yapılan itirazlarla Arap toplumunun içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve dinî ortam arasında bir ilişki var mıdır?

4. Müslümanlara Uygulanan İşkenceler, Sosyal Baskılar Baskı Uygulamaları ve Habeşistan'a Göç

Rahmet ve şefkat peygamberi Hz. Muhammed'in İslâm'ı açıkca tebliğ etmeye başlamasıyla birlikte kendisine tepkiler de alabildiğine çoğaldı. Özellikle Mekke'nin ileri gelen liderleri bu konuda çok acımasız davrandı. Kureyş'in ileri gelenleri; sevgili Peygamberimize muhalefet, engelleme ve meydan okumakla yetinmeyip, Müslümanlara işkence yapmaya, onlara hayatı dar edip yaşamayı çekilmez hâle getirmeye yeltendiler. Kureyş'in ele başları, her şeye rağmen merhamet elçisinin çağrısını sürdürdüğünü ve inananlarının çoğaldığını gördükçe baskılarını artırdılar. Özellikle fakir ve kimsesizlerin onun çağrısında gönül huzuru bulmaları, Mekke liderlerini endişeye soktu. Bunun için şiddet yoluyla onları imanlarından dönmeye zorladılar. Ammar, babası Yasir ve annesi Sümeyye, Bilal-i Habeşi ve Habbab b. Eret gibi yoksul ve kimsesizlere insanlık dışı işkenceler yaptılar.



Bu dönemde, Hz. Peygamber'in bizzat kendisi de işkence ve baskıya maruz bırakıldı. O, başlangıçtan beri İslâm'ı tebliğ için genç bir sahabi olan Erkam'ın evini mekân seçmişti. Kâbe'ye yakın Safa tepesinin eteğinde bulunan bu ev, hac ve umre maksadıyla dışarıdan

Ünite 2

gelenlerle dikkat çekmeden iletişim kurabilmek için elverişli bir yerdi. Hz. Peygamber Müslümanlığı kabul edenleri burada bilgilendiriyor, onlara Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini öğretiyor ve insanları İslâm'a çağırıyor; müminlerle birlikte Rabbine ibadet ediyordu.

Mekke müşrikleri, Hz. Peygamber'i engellemek için başvurdukları yollardan bir sonuç alamayınca, ona mâni olması veya onu korumaktan vazgeçmesi için amcası Ebu Talib'e başvurdular.

Ebu Talib'e "Yeğenin tanrılarımıza hakaret etti, dinimizi kötüledi, bizim akılsız olduğumuzu, babalarımızın yanlış yolda olduğunu söyledi. Şimdi sen ya onu engelle, ya da korumaktan vazgeç" diyerek baskı yaptılar.

Bunun üzerine Ebu Talib yeğenini çağırarak Kureyşlilerin söylediklerini bildirdi. Davasından vazgeçmesini, artık meselenin kendisinin de altından kalkamayacağı bir noktaya geldiğini ifade etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

"Amca! Sen de mi beni terk etmek istiyorsun? Canımı eli altında tutan Allah'a yemin ederim ki, şu ilâhî tebliğ vazifemi terk etmem karşılığında Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime verseler, sen bile beni terk edip bırakmış olsan, onların bu dediklerini yapmam. Rabbim Allah bana yeter!..." diyerek toplantı yerini terk etti. Bunun üzerine Ebu Talib, hayatta kaldığı sürece asla yeğenini terk etmeyeceğini söyledi ve gelen heyeti geri gönderdi (İbnü'l-Esir, el-Kâmil, II, 63-64).

Ünite 2

Düşünelim

Peygamberimizin amcasına verdiği cevap onun hangi özelliğini gösterir?

Müşrikler bundan sonuç alamayınca, bizzat Hz. Peygamber'e başvurarak bazı tekliflerde bulundular. Önde gelenlerden Utbe b. Rebia, Hz. Peygamber'in yanına giderek ona şöyle dedi:

"Muhammed! Seni her zaman için akıllı, iyiliksever ve kalbe yakın bir kimse olarak bilir ve tanırız. Seni hiç kimseye bir kötülük yaparken görmedik, şehir ahalisi üzerinde senin gaipten verdiğin haberlerin ne derece heyecan ve kargaşa yarat-

tığını sana tekrar edecek değilim. Bana samimiyetle söyle! Bütün bunlardan maksat ve niyetin nedir? Acaba para mı arzu ediyorsun? Ben sana teminat veriyorum ki, şehir sana istediğin kadarını toplayıp verecektir. Acaba kadın mı istiyorsun? Kendine hanım olarak şehrin en güzel kızlarını seç al!... Emin ol ki, seni memnun etmek için her şeyi yapmaya karar verdik. Acaba sen başımıza geçmek mi istiyorsun? Yine biz seni en ulu başkanımız olarak seçmeye hazır vaziyetteyiz; ancak bir şartla: Sahip olduğumuz dine ve değerlerimize saldırıp, bunları sarsma! Eskiden atalarımızın taptığı ve bizim de şimdi taptığımız putların ebedî Cehennem ateşine atılacaklarını söyleme!"

Daha da ileri giderek şu iğneli sözü de söyleyip konuşmasını bitirdi: "Şayet kendini hasta hissediyorsan, sana beden ve ruhunu iyileştirecek en iyi bakıcılar bulalım, şu kadarı var ki, biz şehirde topluluğumuz içinde karışıklık ve sürtüşmelerin ortaya çıkmasını istemiyoruz."

Hz. Peygamber, cevap olarak ona Kur'an'dan bazı ayetler okudu:

"Hâ Mîm. Bu Kur'an, Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan indirilmedir. Bu, bilen bir toplum için Arapça bir Kur'an olarak ayetleri genişçe açıklanmış bir kitaptır. Müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Fakat onların çoğu yüz çevirmiştir. Artık onlar işitmezler.

Dediler ki: "(Ey Muhammed!) Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz örtüler içerisindedir. Kulaklarımızda bir ağırlık, seninle bizim aramızda da bir perde vardır. O hâlde sen (istediğini) yap, şüphesiz biz de (istediğimizi) yapacağız."

De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahyediliyor. Artık O'na yönelin ve O'ndan bağışlanma dileyin. Allah'a ortak koşanların vay hâline!" Onlar zekâtı vermeyen kimselerdir. Onlar ahireti de inkâr ederler. Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenler için ise kesintisiz bir mükâfat vardır.

De ki: “Siz mi yeri iki günde (iki evrede) yaratanı inkâr ediyor ve O’na ortaklar koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.” O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti. Sonra duman hâlinde bulunan göğe yöneldi; ona ve yeryüzüne, “İsteyerek veya istemeyerek gelin” dedi. İkisi de, “İsteyerek geldik” dediler.

Böylece onları, iki günde (iki evrede) yedi gök olarak yarattı ve her göğe kendi işini bildirdi. En yakın göğü kandillerle süsledik ve onu koruduk. İşte bu, mutlak güç sahibi ve hakkıyla bilen Allah’ın takdiridir. Eğer yüz çevirirlerse, onlara de ki: “Ben sizi Âd ve Semud kavimlerini çarpan yıldırım gibi bir yıldırıma karşı uyardım.” (Fussilet, 41/ 1-13).

Düşünelim

Peygamberimiz, Utbe b. Rebia’nın tekliflerine Kur’an ayetleri okuyarak cevap veriyor. Peygamberimizin okuduğu ayetlerle verilmek istenen temel mesaj nedir?

Utbe b. Rebia, dinlediği bu ayetler karşısında şaşırdı ve Hz. Pegamber’e bu okumayı durdurması için yalvardı, sonra oradan âdeta kaçarak Kureyşlilerin beklemekte olduğu yere gitti ve onlara şöyle dedi: "Ne isterseniz öyle yapın, çünkü bu iş benim halledebileceğim bir iş değil…" (Hamidullah, İslâm Peygamberi , I, 109-111).

Zulüm, işkence ve sosyal baskının Mekke’de sürüyor olması; Hz. Peygamber’in de bu yaşananları önleme imkânının olmaması, onu başka arayışlara yöneltti. O, müminlere şu öneride bulundu: “Şayet isterseniz ve yapabilirseniz, Habeşistan’a sığının! Çünkü orada ülkesinde kimseye zulmedilmeyen bir hükümdar işbaşındadır,

orası bir doğruluk ülkesidir, Allah işlerde bir kolaylık verene kadar orada oturup kalın" (Hamidullah, age, I, 117).

Bu öneri üzerine Müslümanlardan bir grup Habeşistan'a göç etmeye karar verdi. Habeşistan'a ilk göç peygamberliğin beşinci yılında Recep ayında meydana gelmiştir (615 yılı) ve dördü kadın on biri erkek olmak üzere on beş kişiden oluşan bir kafile Habeşistan'a doğru yola çıkmıştır. İçlerinde Hz. Osman ve sevgili Peygamberimizin kızı olan eşi Rukiye de vardı.

Müşriklerin işkencelerinin daha da artması üzerine ilk kafileyi bir yıl kadar sonra ikinci kafile takip etmiştir. Cafer b. Ebi Talib'in başkanlığında seksen iki erkek ve on sekiz kadından oluşan bir grupla Habeşistan'a ikinci hicret gerçekleştirildi.

Mekkeliler, Habeşistan'a göç eden Müslümanların Mekke'yi terk etmelerinden kaygılanmışlar ve Amr b. As ve Abdullah b. Ebu Rebia'yı elçi olarak görevlendirmişlerdi. Onlar Necaşi'ye muhacirleri geri göndersin diye bol hediyeler sunmuşlardı. Ancak Necaşi muhacirleri elçilere teslim etmemişti. Daha sonra, muhacirlerden bazıları çeşitli zaman dilimlerinde kendi istekleriyle Mekke'ye ve Medine'ye dönmüş, son kafile, hicretin 7./628 yılında Medine'ye ulaşmıştı.

Düşünelim

Müslümanların Habeşistan'a hicret etmeleri, güçlerinin zayıflamasına neden olmaz mıydı? Niçin göç etmiş olabilirler?

Mekke Halkının İnananlara Uyguladığı Boykot

İnsanlığın son peygmberi Muhammed (a.s.)'in peygamberlik çağrısından vazgeçmesi için sarf edilen bütün çabalara, Müslümanların bu inançtan ayrılmaları için yapılan tüm işkencelere rağmen, Habeşistan'a göç edenlerin iade edilmesi için Habeş Hükümdarına gönderilen elçinin de ret cevabı alması, Mekkelileri Hz. Peygamber'in davetini durdurma noktasında daha farklı arayışlar içerisine soktu. Mekkeli müşrikler, bu bağlamda Peygamber (a.s.)'in kabilesinin toplum dışı bırakılmasına, onlara boykot uygulanmasına karar verdiler.

Bu karara bağlı olarak Haşimoğulları ailesi ile konuşulmasını, onlarla birlikte oturulmasını, onlardan kız alıp verilmesini, ticari ilişkide bulunulmasını ve ayrıca Hz. Peygamber'i öldürülmek üzere kendilerine teslim edilinceye kadar onlarla bir barış ve eman (himaye) anlaşması yapılmasını yasaklayan bir karar aldılar. Bu kararı yazılı hâle getirerek Kâbe'ye astılar.

Alınan bu ağır kararlar üzerine Ebu Talib, Muhammed (a.s.)'i ve ailesini yanına alarak daha güvende olacaklarına inandığı Ebu Talib mahallesine (Şi'b u Ebi Talib) taşındı. Ebu Leheb ve ailesi hariç, Haşimoğullarına mensup Müslüman ve müşriklerin tümü bu mahallede toplandı. Tecrit edilmiş bir tarzda ve sosyal, ekonomik bir boykot altında burada yaşamak zorunda bırakılan bu insanlar, son derece zor şartlar altında hayatlarını sürdürüyorlardı. Mekkeli müşrikler alınan kararları uygulamak için düzenli bir şekilde çalışıyor, Haşimoğullarının yaşadığı bu mahalleyi kontrol altında tutuyorlardı. Haşimoğulları savaşmanın yasak olduğu haram aylarda (Zilkade, Zilhicce, Receb, Muharrem) dışarıdan gelen hacılardan yiyecek sağlamaya çalışıyorlardı. Mekke halkından da Müslümanlara acıyan, onlara sığındıkları vadide yiyecekler ulaştıran bazı kişiler vardı. Bu kişilerden biri de Hişam b. Amr idi. Hz. Peygamber ve arkadaşlarının çektikleri eziyetler dayanılmaz boyutlara varınca, Hişam, Züheyr b. Ebî Ümeyye'nin yanına giderek bu ambargonun kaldırılmasını istedi. Bu iki şahıs sözleşmeyi iptal etmek ve bu konuda başkalarının da desteğini almak üzere anlaştılar. Mutim b. Adiy, Ebu'l-Buhteri b. Hişam ve Zema b. Esved de onlara katıldı. Ertesi gün de Züheyr Kâbe'ye giderek halka Haşimoğullarına karşı yapılan boykotun sona erdirilmesi için çağrıda bulundu. Ebu Cehil gibi bazı şahıslar itirazda bulundularsa da sonuçta bu kişilerin çabalarıyla, miladi 616 yılında başlayıp üç yıl kadar süren bu sosyal, psikolojik ve ekonomik boykot kaldırılmış oldu.

Düşünelim

Müslümanlara uygulanan boykotun onlar üzerinde olumlu mu, olumsuz mu etkileri olduğunu düşünüyorsunuz? Neden?

Boykotun Sonu ve Hüzün Yılı

616 yılında başlayıp 619 yılına kadar üç yıla yakın bir süre ile Mekkelilerin, Haşimoğullarına karşı sürdürdüğü boykotun sona ermesinden kısa bir süre sonra, Hz. Peygamber, koruyucusu olan ve her koşulda yanında yer alan amcası Ebu Talib'i ve çok sevdiği, her şeyini paylaştığı sevgili eşi Hz. Hatice'yi kaybetti. Çok kısa aralıklarla meydana gelen bu iki ölüm olayı, onu son derece üzdü. Bu iki ölüm olayının meydana geldiği yıl, İslâm tarihine "Hüzün yılı" olarak geçmiştir.

Taif'e Yolculuk

Hz. Peygamber'in durumu, Mekke'de gittikçe daha kötü bir hâl almaktaydı. Ebu Talib ve Hz. Hatice'nin ölümünden sonra Mekke'de Müslümanlar üzerindeki baskılar artarak devam etmeye başladı. Bu şartlar altında Peygamber Efendimiz, Mekke dışında kendisine sığınılacak bir yer aramaya karar verdi. Bunun için de Taif'i düşündü. Taif, bazı önemli farklılıklara rağmen, Mekke'nin küçük bir kopyası gibiydi. Taif, özellikle Yemen'le yakın ilişkileri olan bir ticaret merkezi idi. Sağlıklı bir havası vardı ve verimli bir bölgeydi. Taif'in yerleşik halkı Sakif kabilesi idi. Mekkeli zenginlerin çoğunun Taif'te arazileri vardı ve bunları yazlık dinlenme yeri olarak kullanırlardı. Ayrıca Peygamber (a.s.)'in mensup olduğu Haşimoğulları kabilesinin de Taif'le yakın ilişkileri vardı.

Peygamberimiz, Ebu Talib'in ölümünden sonra kendisine karşı gittikçe artan kötü muameleden dolayı peygamberliğinin onuncu yılında (m. 620) Şevval ayının sonlarına doğru, Taif'e bir koruyucu aramaya ve yeni taraftarlar kazanmaya gitti. O, Mekke'yi gizlice terk edip yaya olarak Taif'e yöneldi. Muhtemelen yanında evlatlığı Zeyd b. Harise de bulunuyordu. 620 yılının Şevval ayında gerçekleştirilen Taif'e yolculuk, Hz. Peygamber'in Taif'in ileri gelen ve kendisiyle akrabalık bağlarına sahip üç başkan ile görüşmesiyle sonuçlandı. Bu görüşmelerde Allah'ın elçisi oldukça sert bir muameleyle karşılaştı. O kadar ki, ondan şehri hemen terk etmesini istediler ve kendisiyle alaycı bir tarzda konuştular. Üstelik şehrin ayak takımını kışkırtarak, ona taşlar atmaya teşvik ettiler. Allah'ın son elçisi, yaralı bir şekilde

zorluklar içerisinde Taif dışında Mekkelilere ait bir bağ evine sığındı. Burada dostluk gördü, kendisi ile ilgilenildi. Burada bir süre dinlendikten sonra Mekke'ye dönmek üzere yola çıktı. Yorgun bir şekilde Mekke'nin etrafını çeviren tepelere vardı. Ebu Leheb, kendisini Mekke'ye giremez ilan etmişti. Bu yüzden şehre girebilmek için kendisini himaye edecek birini aradı. Mut'im b. Adiy onu himayesine aldı. Yanına oğullarını da alarak Hz. Peygamber'i karşılamaya gitti.

Araştıralım

Peygamberimizin Taif'te karşılaştığı olumsuz durum karşısındaki tutumu ve söyledikleri konusunda bir araştırma yapınız. Yaptığınız araştırmadan hareketle Peygamberimizin ahlâkî özelliklerinden hangilerinin ön plana çıktığını belirtiniz.

Hz. Peygamber, önce Kâbe'yi tavaf ederek iki rekat namaz kıldı ve oradan evine gitti.

5. Gece Yolculuğu (İsra)



Hz. Peygamber açık tebliğinin başlangıcından beri tepkilerle karşılaşmış, zaman zaman büyük sıkıntılar yaşamıştı. Üç yıla yakın süren sosyal, psikolojik ve ekonomik boykotun ardından kendisini koruyup kollayan amcası Ebu Talib'i, arkasından da sevgili eşi Hz. Hatice'yi kaybetmesi, onun üzüntüsünü daha da artırmıştı. Bu olumsuz şartlar altında yöneldiği Taif'te de iyi karşılanmayınca sıkıntısı iyice artmıştı. İşte bu sıkıntılı ve üzüntülü günlerinden birinde,

bir gece vakti Allah, onu Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürdü. Bu gece yolculuğu "İsra" olarak adlandırılmaktadır ve Kur'an-ı Kerim'de bu hadiseden söz eden surenin adı da "İsra" suresidir.

> "Kulu Muhammed'i geceleyin delillerimizi göstermek için, Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Şüphesiz ki O, çok iyi işitir ve çok iyi görür" (İsra, 17/1).

Kaynaklarımızın ifade ettiği gibi, bu gecede, aynı zamanda Peygamberimizin göğe yükselişi (Mi'rac) olayı vuku bulmuş ve beş vakit namaz Mi'rac'da farz kılınmıştır.

Sıra Sizde

Allah Teâla Peygamberimize niçin böyle özel bir tecrübe yaşatmıştır?

6. Medinelilerle Görüşme ve Akabe Antlaşmaları

Hz. Peygamber, yaşadığı bütün olumsuzluklara rağmen, çağrısını sürdürüyor, Mekke dışındaki bölgelere gitmek üzere eman (himaye-koruma) antlaşmaları yapmaya çalışıyordu. O, bu amaçla 15 kadar kabile temsilcisine başvurmuş, ancak kabul görmemişti. Peygamberliğinin 11. yılında Mekke'ye gelen hacılarla görüşmek için yabancı kafileleri dolaşmaya başlamıştı. 620 yılında hac döneminde İslâm'ı anlatma faaliyetlerini sürdürürken Akabe mevkiinde Yesribli (Medineli) Hazrec kabilesine mensup altı kişiyle karşılaştı. Onlara, İslâm'ı anlatarak Müslüman olmaya çağırdı. Onlar da bu çağrıyı kabul ettiler.

Bu şahıslar Es'ad b. Zürare, Avf b. Haris, Rafi b. Malik, Ukbe b. Amir ve Cabir b. Abdullah adlı şahıslardı.

Ertesi yıl hac döneminde aynı yerde buluşma sözü verdiler. Hazrecli bu altı kişi İslâm'ı Medine'de yaymaya başladılar.



Bir yıl sonraki hac döneminde (621 yılında) Hz. Peygamberle bir önceki yıl Akabe'de görüşen altı kişinin de yer aldığı onu Hazrecli, ikisi Evsli on iki kişi onunla buluştular. Bu on iki kişi Hz. Peygamber'e, hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmayacaklarına, hırsızlık ve zina yapmayacaklarına, çocuklarını öldürmeyeceklerine, iftira etmeyeceklerine, emirlerine uyacaklarına dair söz verdiler. Bu buluşma ve sözleşmeye "Birinci Akabe Biatı" adı verilir.

Ünite 2

Peygamberimiz, bu gelen heyetle birlikte Kur'an'ı iyi bilen güvenilir sahabi Mu'sab b. Umeyr'i Medine'ye gönderdi. Ertesi yıl içerisinde Mu'sab b. Umeyr'in gayretleri sonucunda Medine'de Müslümanların sayısı önemli ölçüde artmış, hemen hemen her kabileden bazı kimseler Müslüman olmuştu. Ertesi yıl 622 yılı hac döneminde Medineliler 500 kişilik bir hac kervanını Mekke'ye göndermişlerdi. Bunlar arasında 73 erkek, 2 kadın, 75 Müslüman vardı. Bunlar yine Akabe'de bir gece vakti Hz. Peygamber'le buluşmak üzere sözleştiler. Konakladıkları yerde, etrafın dikkatini çekmemek için küçük gruplar hâlinde yola çıktılar. Peygamber (a.s.), amcası Abbas'la birlikte oradaydı. Abbas, henüz o dönemde İslâm'ı kabul etmemişti ancak, o yeğenini seviyor ve onu akrabalık nedeniyle koruyordu. Yapılan bu görüşmelerde "Mekke'de zor durumda olan Müslümanların Medine'ye hicreti" konusu ele alındı.

Hz. Muhammed onlara:

"Şehrinize geldiğimde bana her yönden yardım edeceğinize, kadınlarınızı ve çocuklarınızı koruduğunuz gibi beni de koruyacağınıza söz veriniz" dedi.

Onlar şu cevabı verdiler:

"Evet, seni gerçek dinle gönderen Allah'a andolsun ki, kadınlarımızı ve çocuklarımızı koruduğumuz her şeyden seni de koruyacağız" (bk. İbn Hişam, II, 54,55,56,64).

Bu topluluk burada Hz. Peygamber'e yalnızca itaat etmek değil, aynı zamanda zor zamanda onunla birlikte mücadele edeceklerine de yemin ettiler. Hz. Peygamber, onlardan kendi aralarında başkanlık yapmak üzere 12 temsilci seçmelerini istedi. Bunun üzerine onlar, 3'ü Evs, 9'u Hazrec'ten 12 temsilci seçtiler. Sonuç olarak ikinci "Akabe Biatı" adını alan bu antlaşmayla Medine'ye göç (hicret) kararlaştırılmış oldu. Kureyş, kendileri için düşmanca gözüken bu görüşmeler hakkında bazı şeyler işitti ise de, bunu doğrulayamadılar. Ardından Hz. Peygamber arkadaşlarını Medine'ye gitmeleri için teşvik etmeye başladı.

Medine, Hz. Peygamber'in hicret etmesinden önce Yesrib adıyla anılmaktaydı. Onunla birlikte, Medinetu'n-Nebi (Peygamberin şehri) adını alarak kısaca Medine diye anılmaya başladı. Yesrib'in yerleşik halkı, Güney Arabistan kökenli Arap Evs ve Hazrec kabileleriyle Kurayza, Kaynuka ve Nadir kabilelerinden oluşan Yahudilerdi.

7. Medine'ye Hicret

Medinelilerle Akabe'de 622 yılının Zilhicce ayında gerçekleştirilen ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye hicret etmesi kararı alınan bu antlaşmadan sonra, Mekkeli Müslümanlar küçük gruplar hâlinde Medine'ye gitmek üzere yola çıkmaya başladılar. Kısa zaman içerisinde Mekke'de Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir ve bunların aileleri, Hz. Ali ve bazı nedenlerle hicret etmeye imkân bulamayan birkaç kişiden başka Müslüman kalmamıştı.

Mekke'nin ileri gelen müşriklerinden bir grup, Müslümanların Medine'ye göç etmesinin yarattığı durumu görüşmek ve Hz. Peygamber'e karşı takınılacak tavrı tespit etmek üzere bir toplantı düzenledi. Zira Müslümanların Medine'ye hicreti Kureyşlileri son derece rahatsız etmişti. Bu durum, bir de Peygamberimizin Medi-

ne'ye hicret edip, orayı güçlü bir merkez hâline getirmesi olasılığını ortaya çıkarıyordu ki, bu durum endişeleri daha da artıyordu. Farklı yaklaşımların ileri sürüldüğü bu toplantıda, bu yaklaşımların stratejik olup olmadığı üzerinde duruldu: Şayet Hz. Muhammed şehirden sürülüp çıkarılırsa, gittiği yerde taraftar toplayacak, bu da Mekkelileri zor durumda bırakacaktı. Sonuçta Ebu Cehil'in önerisi kabul edildi: Buna göre; her kabileden bir kişi olmak üzere bir grup genç, Allah'ın elçisine kılıçlarıyla aynı anda saldıracaklar, böylece de kan davası güdülemeyecekti.

Bu toplantıda alınan suikast kararını, Hz. Peygamber'in halalarından Rakika duymuş ve kendisine durumu haber vermişti. Peygamber (a.s.), hiç vakit geçirmeden Ebubekir'in yanına gitti ve ona suikast ile ilgili duyduklarını haber vererek, şehri terk etme konusunda aldığı kararı bildirdi. Hz. Ebubekir böyle bir duruma hazırlıklıydı. Böylece gecenin geç bir saatinde hemen şehrin dışında yükselen Sevr dağındaki bir mağarada birlikte saklanmak ve oradan yola çıkmak üzere anlaştılar. Hz. Ebubekir, yolda kendilerine rehberlik edecek müşrik rehber-deveci Abdullah b. Uraykıt ile de anlaşarak yol hazırlıklarını tamamladı.

Sıra Sizde

Müslümanların Medine'ye hicretini hazırlayan sebepleri listeleyiniz.

Medine Yolculuğu

Hz. Peygamber, Mekkelilerin kendisini uyuyor sanmaları için Hz. Ali'yi kendi yatağına yatırdı ve sonra da gözükmeden dışarı çıktı. Ebubekir'in yanına gitti. Beraber gece yarısı Mekke'nin beş kilometre güneybatısında bulunan Sevr dağındaki mağaraya gittiler. Medine kuzeyde olduğu hâlde, güneye yönelmeleri şüphe çekmemeleri için uygulanan bir stratejiydi. Mağarada üç gün üç gece kaldılar.

Diğer yandan Kureyşliler, sabahleyin onun yatağında Hz. Ali'nin yattığını görünce şaşırdılar ve bu duruma kızgınlık gösterdiler. Her tarafta onu aramaya koyuldu-

lar ve hatta onu bulana yüz deve ödül vaat ettiler. Mekke ve civarı dikkatli bir şekilde aranmaya başlandı. İçlerinden bir grup onun Hz. Ebubekir'le birlikte saklandığı mağaranın önüne kadar geldi. Hz. Ebubekir bu durumdan endişelendi. Peygamber (a.s.) ona "Üzülme! Allah bizimle beraberdir" dedi (Tevbe, 9/40).



Kur'an Hz. Ebubekir'in endişesini ve Allah'ın bu zor durumda onlara yardım ettiğini şöyle bildirmektedir:

> "Muhammed'e yardım etmezseniz, bilin ki inkâr edenler onu Mekke'den çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah ona yardım etmişti. Arkadaşı (Ebubekir'e) "Üzülme, Allah bizimledir" diyordu. Allah da ona güven vermiş, görmediğiniz askerlerle onu desteklemiş, inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı..." (Tevbe, 9/40).

Aramalar gevşeyinceye kadar üç gün üç gece bu mağarada kaldılar. Üçüncü günün sonunda Hz. Ebubekir'in çobanı Amir b. Füheyre ile rehber-deveci Abdullah b. Uraykıt mağaraya iki deve ile birlikte geldiler ve böylece dört kişilik küçük kervan Medine'ye doğru yola çıktı. Medine'ye giderken, anayol tercih edilmemiş, daha sapa ve tali yollar takip edilerek ara ara anayoldan da gidilmişti.



İlk Mescit

Peygamber (a.s.) ve beraberindekiler, Rebiu'levvel'in on ikinci günü (24 Eylül 622) Medine'ye üç mil uzaklıkta bulunan Medine vahasının kenarındaki Kuba'ya varmışlardı. Onlar, burada kendilerini bekleyen Medineli bir topluluk tarafından sevinçle karşılandılar. Dört gün kadar Kuba köyünde, Amr b. Avf oğullarının kabile reislerinden Külsüm b. Hidm'in evinde misafir kaldılar. Bu süre zarfında oldukça sade bir tarzda, sonradan ilk mescit olarak ünlenen Kuba Mescidi inşa edildi. Bu arada Mekke'de bırakılan Hz. Ali de onlara yetişti.

İlk Cuma ve İlk Hutbe

Sevgili Peygamberimiz ve yanındakiler, Kuba'da dört gün kaldıktan sonra Cuma günü Medine'ye hareket ettiler. Ranuna Vadisi'nde ilk Cuma namazı kılındı ve ilk hutbe okundu:

> "Ey insanlar!...
>
> Her şeyden önce kendi nefislerinizi düşününüz: Şunu biliniz ki, sizlerden biri ölür de, geride bıraktığı sürüyü çobansız kor ve ne bir aracı ve ne de bir tercümana ihtiyacı olan Rabbi ile karşılaştığında, Allah ona: "Sana benim gönderdiğim Resulüm gelmedi mi? Ben sana çok mal-mülk vermedim mi? O hâlde bana ne getirdin?" diye sorması üzerine o adam sağına bakar, soluna bakar ve (kendisini kurtaracak)

kimseyi göremez ve önünde durup duran Cehennem'i görür. O hâlde buna göre, sizlerden kim bir hurma tanesiyle bile olsa, kendini bu (ateşten) korumak istiyorsa, bunu versin. Sadaka olarak verecek hiçbir şeyi bulunmayanlar ise, tatlılık ve iyilikle bir söz söylesinler; çünkü Allah tarafından bir iyilik, sahip olduğu değerin on ila yüz misli ile mükâfatlandırılır. Allah'ın selamı üzerinize olsun" (İbn Hişam, II, 107-108; Hamidullah, age, I, 190).

Namazdan sonra Medine'ye doğru yola devam edildi ve bir müddet sonra da Medine'ye varıldı.

Sıra Sizde

İlk hutbede değinilen temel ilkeler nelerdir?

Hicretin Sosyal, Kültürel ve Tarihî Yansımaları

Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicretleri İslâm ve insanlık tarihinin dönüm noktalarından biridir.

Hicretle birlikte Müslümanlar, baskı ve işkenceden kurtulmuş daha bağımsız ve özgür bir toplumda yaşamaya başlamışlardı. Amaçlarını gerçekleştirme konusunda engellerle karşılaşan Müslüman topluluk, sahip olduğu her şeyi geride bırakma özverisini göstererek, tarihin akışını etkileme yoluna yönelmişler ve başarıya ulaşmışlardır.

Hz. Peygamber'in hayatında hicret, yepyeni bir aşama olmuş ve davetin bütün insanlığa yayılmasını sağlayan önemli bir safhaya erişilmiştir.

Müslümanlar tarafından yeni bir dönemin ifadesi olan hicret, aynı zamanda Hz. Ömer döneminde (17/638) de tarih başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Sıra Sizde

Hicretin daha sonra Müslümanlar tarafından Hicrî takvim başlangıcı olarak kabul edilmesini sağlayacak kadar önemli olmasının nedenlerini tartışınız?

Ünitenin Özeti

Vahiy kavramı; kalbe gerçeği atmak, ilham etmek, seri ve süratle gelen işaret anlamına gelir ve Allah tarafından peygamberlere haber ulaştırma yollarını ifade eder.

Peygamber Efendimiz, ilk vahyi 40 yaş dolaylarında iken Hira mağarasında bir Ramazan ayında almıştı.

Hz. Peygamber tebliğ görevine öncelikle gizlice bireysel davet yapmakla başlamıştır. Bu bireysel davetin başlangıcı da öncelikle birlikte yaşadığı kendi aile fertleri olmuştur. Bu aşamada onun dine çağrısına zaten ilk vahyi aldığında kendisine inanan eşi Hz. Hatice, amcasının oğlu Hz. Ali ve Zeyd olumlu cevap vermişlerdir. Daha sonra ise yakın dostu, arkadaşı Hz. Ebubekir bu davete icabet etmiştir.

Sevgili Peygamberimiz, bir müddet sonra gizlice değil açık bir biçimde vahyi tebliğ etmekle ve tebliği toplumun bütününe yaymakla görevlendirilmişti. Hz. Muhammed girdiği bu süreçte, Allah'tan aldığı vahiyleri toplumun bütününe yayma yolunda çaba sarf ediyor, bunun için çalışıyordu. O dönemde yozlaşmış olan Allah inancını düzeltmeye, Allah'a şirk koşmaktan ve putperestlikten uzaklaşarak tam anlamıyla bir tek Allah'a inanmaya ve O'ndan korkmaya, yalnızca O'na ibadet etmeye ve güzel ahlâklı olmaya davet ediyordu.

Peygamberimiz İslâm'ı açık olarak tebliğ etmeye başladıktan sonra, müşrikler onu ciddi bir tehlike olarak görmüşler ve ona olan düşmanlıklarını daha da artırmışlardı. Onun davetini engellemek için her yolu denemeye başlamışlardı: Onunla ve Müslümanlarla alay ediyorlardı. İşkence ediyorlar, hatta bazılarını öldürüyorlardı. Özellikle köleler ve himayeden yoksun Müslümanlar, açıkça işkenceye maruz kalıyor ve insanlar bu durumu korku ve endişeyle izliyorlardı.

Son Peygamber Allah'tan aldığı vahiyleri topluma iletmeye başladığı andan itibaren birçok ithamla, suçlamayla karşı karşıya kaldı. İnanmayanların ona yönelttikleri eleştirilerin ve iftiraların başında onun mecnun, yani deli olduğu iddiası gelmektedir. Diğer iddialar ise kâhin, sihirbaz ve şair olduğu yönündeydi.

Zulüm, işkence ve sosyal baskının Mekke'de sürüyor olması onu başka arayışlar içerisine yöneltti. Müminlere şu tavsiyede bulundu: "Şayet isterseniz ve yapabilirseniz, Habeşistan'a sığının! Çünkü orada ülkesinde kimseye zulmedilmeyen bir hükümdar işbaşındadır, orası bir doğruluk ülkesidir, Allah işlerde bir kolaylık verene kadar orada oturup kalın."

Bu tavsiye üzerine Müslümanlardan bir grup Habeşistan'a hicret etti.

Bu arada Mekkelilerin, Hz. Peygamber'in ailesinin mensup olduğu Haşimoğulları kabilesine karşı sürdürdüğü boykot, eziyet verici bir biçimde devam ediyordu. Boykotun sona ermesinden kısa bir süre sonra ise Peygamberimiz, koruyucusu olan ve her koşulda yanında yer alan amcası Ebu Talib'i ve çok sevdiği, her şeyini paylaştığı eşi Hz. Hatice'yi kaybetti. Çok kısa aralıklarla meydana gelen bu iki ölüm olayı, onu son derece üzdü. O, Ebu Talib gibi bir amcayı ve Hz. Hatice gibi bir eşi kaybetmenin hüznünü çok içten yaşadı. Bu iki ölüm olayının meydana geldiği yıl, İslâm tarihi literatürüne "Hüzün yılı" olarak geçmiştir.

İşte bu sıkıntılı ve üzüntülü günlerinden birinde bir gece vakti Allah, onu Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürdü. Bu gece yolculuğu "İsra" olarak adlandırılmaktadır ve bu olaydan bahseden Kur'an'daki surenin adı da "İsra" suresidir. Kaynaklarımızın ifade ettiği gibi, bu gecede, aynı zamanda Hz. Peygamber'in göğe yükselişi (Mi'rac) olayı vuku bulmuş ve de beş vakit namaz Mi'rac'da farz kılınmıştır. İsra olayı Peygamber Efendimizin yaşadığı çok özgün bir tecrübedir. Öyle görünmektedir ki Allah, Hz. Muhammed'e bu sıkıntılı anlarında böylesine bir tecrübe yaşatarak onu moral çöküntüsünden kurtarmıştır.

Hz. Peygamber, tebliğ görevini zorlu şartlar içerisinde sürdürüyordu. Peygamberliğinin 11. yılında Mekke'ye gelen hacılarla görüşmek için yabancı kafileleri dolaşmaya başlamıştı. 620 yılındaki hac döneminde İslâm'ı anlatma faaliyetlerini sürdürürken Akabe mevkiinde Yesribli (Medineli) Hazrec kabilesine mensup altı kişiyle karşılaştı. Onlara, İslâm'ı anlatarak Müslüman olmaya çağırdı. Onlar da bu çağrıyı kabul ettiler.

Ünite 2

Medineli Müslümanlar, ertesi yıl yine hac döneminde Akabe'de bir gece vakti Peygamberimizle buluşmak üzere sözleştiler. Yapılan bu görüşmelerde alınan önemli bir karar da "Mekke'de zor durumda olan Müslümanların Medine'ye hicreti" konusu oldu. İkinci "Akabe Biatı" adını alan bu antlaşmayla Medine'ye göç (hicret) kararlaştırılmış oldu. Kureyş, kendileri için düşmanca gözüken bu görüşmeler hakkında bazı şeyler işitti ise de, bunu doğrulayamadı.

Medinelilerle Akabe'de 622 yılı Zilhicce ayında gerçekleştirilen ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye hicret etmesi kararı alınan bu antlaşmadan sonra, Mekkeli Müslümanlar küçük gruplar hâlinde Medine'ye gitmek üzere yola çıkmaya başladılar. Kısa zaman içerisinde Mekke'de Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir ve bunların aileleri, Hz. Ali ve bazı nedenlerle göç etmeye imkân bulamayan birkaç kişiden başka Müslüman kalmamıştı.

Bu durum üzerine, Mekke'nin ileri gelen müşriklerinden bir grup, Müslümanların Medine'ye göç etmesinin ortaya çıkardığı sonuçları görüşmek ve Hz. Muhammed'e karşı takınılacak tavrı tespit etmek üzere bir toplantı düzenledi. Bu toplantıda alınan suikast kararını, Peygamberimizin halalarından Rakika duydu ve kendisine durumu haber verdi. Hz. Peygamber, hiç vakit geçirmeden Ebubekir'in yanına gitti ve ona suikast ile ilgili duyduklarını haber vererek, şehri terk etme konusunda aldığı kararı bildirdi. Hz. Ebubekir böyle bir duruma hazırlıklıydı ve yolculuk için gerekli tedbirleri aldı.

Peygamber Efendimiz, Mekkelilerin kendisini uyuyor sanmaları için Hz. Ali'yi kendi yatağına yatırdı ve sonra da gözükmeden dışarı çıktı. Ebubekir'in yanına gitti. Beraber gece yarısı Mekke'nin beş kilometre güneybatısında bulunan Sevr dağındaki mağaraya gittiler. Medine kuzeyde olduğu hâlde, güneye yönelmeleri şüphe çekmemeleri için uygulanan bir stratejiydi. Mağarada üç gün üç gece kaldılar.

Diğer yandan Kureyşliler, sabahleyin onun yatağında Hz. Ali'nin yattığını görünce şaşırdılar ve bu duruma kızgınlık gösterdiler. Her tarafta onu aramaya koyuldular hatta onu bulana yüz deve ödül vaat ettiler. Mekke ve civarı dikkatli bir şekil-

de aranmaya başlandı. İçlerinden bir grup Hz. Peygamber ve Hz. Ebubekir'in saklandığı mağaranın önüne kadar geldi. Hz. Ebubekir bu durumdan endişelendi. Peygamber (a.s.) ona "Üzülme! Allah bizimle beraberdir" dedi.

Peygamber (a.s.) ve beraberindekiler, Rebiu'levvel'in on ikinci günü (24 Eylül 622) Medine'ye üç mil uzaklıkta bulunan Kuba'ya varmışlardı. Onlar, burada kendilerini bekleyen Medineli bir topluluk tarafından sevinçle karşılandılar. Dört gün kadar Kuba köyünde kaldılar. Bu süre zarfında oldukça sade bir tarzda, sonradan ilk mescit olarak ünlenen Kuba Mescidi inşa edildi. Bu arada Mekke'de bırakılan Hz. Ali de onlara kavuştu. Hz. Peygamber ve yanındakiler, Kuba'da dört gün kaldıktan sonra Cuma günü Medine'ye hareket ettiler. Peygamberimiz, Ranuna Vadisinde arkadaşlarına ilk Cuma namazını kıldırdı ve ilk hutbeyi okudu. Namazdan sonra Medine'ye gitmek üzere yola devam edildi ve bir müddet sonra da Medinelilerin sevinç gösterileri arasında Medine'ye varıldı.

Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicretleri İslâm tarihinin önemli dönüm noktalarından biridir. Hicretle birlikte Müslümanlar, baskı ve işkenceden kurtulmuş daha bağımsız ve özgür hareket eden bir toplumda yaşamaya başlamışlardır. Amaçlarını gerçekleştirme konusunda engellerle karşılaşan Müslüman topluluk, sahip olduğu her şeyi geride bırakma cesaretini göstererek, tarihlerini yeniden yapma girişimde bulunmuşlar ve başarıya ulaşmışlardır.

İnsanlığa gönderilen son peygamberin hayatında hicret, yepyeni bir aşama olmuş ve davetin bütün insanlığa yayılmasını sağlayan önemli bir unsur hâline gelmiştir.

Müslümanlar tarafından yeni bir dönemin ifadesi olan hicret, aynı zamanda Hz. Ömer döneminde (17/638) de tarihin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Üniteyi Gözden Geçirelim

- Peygamber Efendimiz peygamberliğin ilk yıllarında ne gibi zorluklarla karşılaşmıştır?
- Hz. Peygamber'e inanmak istemeyenler ne gibi itirazlarda bulunmuşlardır ve Kur'an-ı Kerim'de bu durum nasıl anlatılmıştır?
- Hz. Peygamber'e inanan ilk Müslümanlar kimlerdir?
- Hz. Peygamber'e inanan ilk Müslümanlara ne gibi işkenceler ve baskılar uygulanmıştır ve Müslümanların bunlar karşısındaki tutumları nasıl olmuştur?
- Hicret hangi şartlarda gerçekleşmiştir?
- Müslümanlar için hicret ne ifade etmektedir?

Değerlendirme Soruları

1) Hz. Peygamber'in ilk vahyi aldığı mağaranın adı nedir?

a) Hira b) Ranuna c) Ebva d) Sevr

2) "Fetret-i Vahiy" nedir?

a) Vahyin geldiği yer b) İlk vahiy
c) Vahyin kesintiye uğraması d) Vahiy meleği

3) Hz. Peygamber'in tebliğ görevini başlatan ilk ayetler hangi surededir?

a) Alak b) Müddessir c) Kalem d) Fatiha

4) "Daru'l-Erkam" nedir?

a) Erkam'ın evi b) Erkam kabilesi
c) Erkam isimli sahabi d) İlk mescit

5) Müşrikler Hz. Muhammed'e itiraz ederken ona aşağıdaki hangi sıfatı yüklemişlerdir?

a) Şair b) Kâhin c) Büyücü d) Hepsi

6) İlk göç nereye olmuştur?

a) Medine b) Taif c) Habeşistan d) İran

7) Aşağıdakilerden hangisi hayatta kaldığı sürece Hz. Peygamber'i himaye eden amcasıdır?

a) Ebu Lehep b) Zübeyir c) Abdülmuttalip d) Ebu Talip

8) "Hüzün Yılı" nedir?

a) Göçün gerçekleştiği yıl

b) Müşrklerle savaş yapılan yıl

c) Hz. Muhammed'in dedesini kaybettiği yıl

d) Hz. Hatice ile Ebu Talib'in vefat ettiği yıl

9) "İsra" (gece yolculuğu) nereye gerçekleşmiştir?

a) Mescid-i Aksa b) Mescid-i Haram c) Taif d) Habeşistan

10) Medine'ye hicret ederken Hz. Peygamber'in yanında kim vardı?

a) Hz. Ali b) Hz. Osman c) Hz. Ebubekir d) Hz. Ömer

ÜNİTE 3
PEYGAMBERLİK: MEDİNE DÖNEMİ

Ünitede Neler Var?

1. Peygamberimizin Medine'deki İlk Faaliyetleri
2. Müşriklerle İlişkiler
3. Yahudilerle İlişkiler
4. Hristiyanlarla İlişkiler
5. Mekke'nin Fethi
6. Evrensel Çağrının Elçileri
7. Veda Haccı, Veda Hutbesi ve Evrensel Mesajlar
8. Hz. Peygamber'in Vefatı

Ünite Hakkında

Bu ünitede, Peygamberimizin Medine'ye hicretinden sonraki durum ele alınmıştır.

Ünitede hicretten önce Medine'deki durum anlatılmış, Peygamberimizin Medine'ye gelmesinden sonra gerçekleştirilen faaliyetler ve yapılan düzenlemeler konu edilmiştir.

Ünitede müşriklerle yapılan savaşlar ve Hudeybiye Antlaşması ele alınmıştır. Yahudiler ve Hristiyanlarla ilişkiler konularının ardından İslâm'ın yayılışını hızlandıran ve İslâm tarihinde dönüm noktası olan Mekke'nin Fethi işlenmiştir.

Mekke'nin 8/630 yılında fethedilmesi, güçlü bir kabile olan Hevâzin'in Müslüman olması, hicri 9. yılda Tebük seferiyle Kuzey Arabistan'ın Müslümanların hâkimiyetine girmesiyle Arabistan'ın her yöresinden heyetler Medine'ye gelmeye başlamıştı. Hicri 9. yılı heyetler açısından yoğun bir yıl olduğu için, bu yıla Senetu'l-Vüfud (Heyetler yılı) denilmiştir. Ünitede bu heyetlerden bazılarına yer verilmiştir.

Ünitenin son konuları ise Peygamber Efendimizin gerçekleştirmiş olduğu hac vazifesi ve nihayet vefatıdır. Hz. Peygamber'in (a.s.) hicretin onuncu yılında (m. 632) gerçekleştirdiği hac, arkadaşlarıyla vedalaştığı ve bir daha Kâbe'yi ziyaret ede-

mediği için Veda Haccı adını almıştır. Burada o, İslâm çağrısının en önemli hutbesini (Veda Hutbesi) okumuştur. Hac görevini tamamladıktan sonra 29 Zilhicce 10/26 Mart 632'de Medine'ye dönmüş ve fazla bir zaman geçmeden hastalanmış ve bir müddet sonra da vefat etmiştir.

Öğrenme Hedefleri

Bu üniteyi tamamladıktan sonra,

- Medineli Müslümanların Hz. Peygamber'i nasıl bir sevgi ve coşku ile karşıladıklarını fark edeceksiniz.
- Peygamber Mescidi'nin ibadet etmenin yanı sıra, eğitim öğretim gibi sosyal fonksiyonları da yerine getirmek için kurulduğunu öğreneceksiniz.
- Mekkeli ve Medineli Müslümanların aralarındaki sevgi ve dayanışmayı artırmaya yönelik olarak kardeş ilan edilmelerinin önemini fark edeceksiniz.
- Hz. Peygamber'in haccını ve hac esnasında sunduğu hutbede insanlık, eşitlik, adalet, kardeşlik gibi değerleri fark edeceksiniz.

Üniteyi Çalışırken

Bu üniteyi çalışırken;

1. Ünite başında verilen hedeflere ulaşıp-ulaşmadığınızı sürekli düşününüz. Ulaşamadığınızı düşündüğünüz hedeflerle ilgili konuları tekrar okuyunuz.
2. Öğrenmek için kitapla yetinmeyiniz, kitabın sonundaki kaynakçadan ulaşabildiğiniz eserleri inceleyiniz.
3. Bu konular ile ilgili görsel yayınları izleyiniz ve öğrenme ortamınıza taşıyınız.
4. Hac konusu işlenirken, bu vazifeyi yerine getirmiş olan kişilerin bireysel tecrübelerini dinleyiniz.

1. Hz. Peygamber'in Medine'deki İlk Faaliyetleri

Hicretten Önce Medine'deki Durum ve Peygamber (a.s.)'in Coşkuyla Karşılanışı

Eski adı Yesrib olan Medine, Hicaz bölgesinin önemli şehirlerinden birisiydi. Buranın yerli halkı Yahudi Benî Kurayza, Benî Kaynuka ve Benî Nadir kabilelerinden ve Güney Arabistan'dan gelip yerleşen Evs ve Hazrec adlı Arap kabilelerinden ibaretti.

Evs ve Hazrec kabileleri Yesrib'e geldiklerinde orada daha önce yerleşmiş olan Yahudi kabilelerine tâbi olarak yaşamışlardı. Yahudilerin baskısına maruz kalan Evs ve Hazrec, akrabaları olan Gassanilerden yardım istemiş, zamanla Yesrib'de üstünlüğü ele geçirmişlerdi. Ancak bir süre sonra Evs ve Hazrec arasında da çekişmeler baş göstermeye başlamış, aralarında savaşlar patlak vermişti. Nitekim Buas savaşı da bunlardan bir tanesiydi. Öyle ki, Evs kabilesinden birinin Hazrec'e sığınan birini öldürmesi üzerine başlayan çatışma Evslilerin galibiyeti ile sonuçlanmıştı. Bu savaş Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden beş yıl önce meydana gelmişti. Medineli Arapların Peygamber (a.s.) ile yaptıkları Akabe beyatları sonucu, Medine'de Müslümanların sayısı artmış ve hicret kararıyla birlikte Müslümanlar gruplar hâlinde Medine'ye gitmeye başlamışlardı. Son aşamada Peygamber (a.s.) da hicret için yola çıkmıştı.

Medineliler, onun Mekke'den ayrılışından haberdar olmuşlar ve şehirlerine doğru yola çıktığını öğrenmişlerdi. Her gün evlerinden çıkıyorlar ve Mekke yönünden gelen yolları gözlemek üzere yüksek bir tepe-



Ünite 3

nin üzerine çıkarak burada bekliyorlardı. Bu yerin adı Seniyyetu'l-Veda tepesiydi. Uzun bir bekleyişten sonra dağılmaya başladıkları bir anda Hz. Peygamber'in göründüğünü haber aldılar. Geri döndüler. Müslümanlar oldukça neşeli, sevinçliydi. Şu beyitleri terennüm ediyorlardı:

"Seniyyetu'l-Veda'dan yükselen dolunay üzerimize doğdu.
Allah'a davet edildiği müddetçe minnet ve şükürler üzerimize farz oldu.
Ey Allah'ın bize gönderdiği Elçi,
Tam itaat edilecek bir ilâhî emri bize ulaştırdın."

Çocuklar ve kadınlar, defler çalarak bu sözleri söylüyorlardı. İnsanlarda büyük bir sevinç vardı ve her biri Allah'ın Elçisini (a.s.) kendi evine misafir olmaya davet ediyordu. Peygamber (a.s.) ise "Deveyi kendi hâline bırakın, O, bu işe memurdur" buyurdu. Deve nihayet iki yetim çocuğa ait olan bir arsaya geldi ve çöktü. Devenin çöktüğü yere en yakın evin sahibi olan Ebu Eyyub el-Ensari, Peygamber (a.s.)'in eşyalarını alarak evine götürdü ve mescidin inşaatı tamamlanıncaya kadar yedi ay süreyle Peygamber Efendimizi evinde misafir etti.

Ünite 3

Sıra Sizde:

Sizce Hz. Peygamber'in Medine'de coşkuyla karşılanmasıyla Medine şehrinin kültürel düzeyinin arasında bir ilişki var mıdır?

Peygamber Mescidinin İnşası ve Sosyal Fonksiyonu

Medine'de ilk olarak bir mescit inşasına karar verilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Hz. Peygamber, kendisinin ağırlanması konusundaki ısrarlar karşısında çok nazik davranmış, kimsenin incinmemesi için "bırakın deve serbestçe yürüsün; o bizi Allah'ın razı olacağı bir yere götürecektir" diyerek çözüm üretmiştir. Devenin çöktüğü yerin sahibi olan iki yetim kardeş, burayı ücretsiz vermek istemişlerse de, Peygamberimiz bunu kabul etmemiştir. Arsa, Hz. Ebubekir tarafından satın alınmış ve hemen mescidin inşasına başlanmıştır.

Biliyor muydunuz?

Mescidin inşasında Hz. Peygamber de, diğer Müslümanlarla birlikte bir işçi gibi çalıştı.

Mescidin tabanında kum, duvarlarında ise kerpiç kullanıldı. Direkler hurma ağaçlarındandı ve mescidin çatısı da hurma dal ve yapraklarıyla örtüldü. Başlangıçta kıblesi Kudüs'e doğru olan mescidin bir mihrabı; güney, doğu ve batı yönünde üç kapısı vardı. Güney duvarı boyunca Suffe denilen bir gölgelik bulunmaktaydı. Suffe gündüzleri bir okul şeklinde kullanılan, geceleri ise barınacak yeri olmayan kimsesiz, bekâr, Medine'ye göç etmiş ilim talebelerinin kalabileceği bir yer tarzındaydı. Burada kalanlara Suffe ehli veya Suffe ashabı denirdi. Suffe ashabı, genelde fakir kişilerdi. Peygamber (a.s.), onların ihtiyaçları ile yakından ilgilenir ve zengin Müslümanları onlara yardıma yönlendirirdi.

Ünite 3

Kıblenin Kudüs'ten Kâbe'ye yönlendirilmesi üzerine, güneydeki kapı kapatılarak, kuzey yönünden bir kapı açıldı. Bu şartlarda Suffe güneyden kuzey yönüne aktarıldı.



Mescidin yüksekliği, insan boyundan biraz fazlaydı. Mescid-i Nebevi (Peygamber Mescidi) olarak anılan bu yapının inşaatı tamamlanınca, Peygamber Efendimiz, yanında misafir kaldığı Ebu Eyyub'ün evinden ayrılarak, mescidin hemen bitişiğinde aile fertleri için yapılan odalara taşındı.

Peygamber Mescidi, birçok sosyal fonksiyon icra ediyordu. Bunlardan biri

ibadet yeri olarak kullanılmasıydı. Burası Müslümanların vakit namazlarını ve Cuma namazlarını kılmak için toplandığı bir yerdi. Aynı zamanda, Hz. Peygamber'in tebliğ görevini yürüttüğü, eğitim-öğretim faaliyetlerinin yapıldığı, önemli kararların verildiği, elçilerin kabul edildiği çok yönlü bir mekândı.

Mescidin inşasının bitimiyle de, Müslümanların namaz vakitlerinde mescide yetişebilmeleri için, vakitlerin bildirilmesi konusu üzerinde düşünüldü. Peygamber (a.s.) arkadaşlarıyla bu konuda görüştü. Farklı yaklaşımlar ileri sürüldü, ancak Hz. Peygamber bunları beğenmedi. Sahabeden Abdullah b. Zeyd rüyasında gördüğü ezan şeklini Peygamber'e anlattı, o da bunu uygun görerek Bilal-i Habeşi'ye öğretti ve sonuçta bugün bildiğimiz ezan, namaza çağrı için okunmaya başlandı. Peygamber Mescidinde de ezan okuması için özel bir yer yapılmıştır.

Sıra Sizde

Peygamber Mescidinin bitişiğinde ilim talebeleri için bir Suffenin yapılması İslâm'ın hangi özelliklerini gösterir?

Ünite 3

Müslümanların Kardeş İlan Edilmesi

Peygamber (a.s.)'in Medine'ye varışından beş ay kadar sonra Mekke'den gelenler (Muhacirler) ve Medineli (Ensar) aile başkanlarının katıldığı bir toplantı düzenledi. Bu toplantının amacı, Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanların Medine'de maddî ve manevî açıdan huzur ve uyum içerisinde yaşamaları konusunda somut birtakım öneriler ortaya koymak ve bunları uygulamaya geçirmekti. Hz. Peygamber Mekkeli ve Medineli Müslümanları samimi bir işbirliğine teşvik etti. Muhacir ve Ensarı kardeş yaptı. Yapılan kardeşlik antlaşmasına göre, her iki taraf birlikte çalışacak, elde ettikleri kazancı bölüşecek, hatta birbirlerine mirasçı olacaklardı. Ancak, bu kardeşliğin mirasa ilişkin boyutu, Bedir Savaşı'ndan sonra nazil olan Kur'an ayeti ile kaldırılmıştır.

"... Birbirinin mirasçısı olan akraba, Allah'ın kitabına göre birbirlerine daha yakındır..." (Enfal, 8/75).

Taraflar böyle bir teklifi olumlu karşıladı. Mekkeli ve Medineli birçok Müslüman aile bu şekilde birbiriyle kardeşleştirildi.

Böylece Mekke'de her şeylerini bırakarak inançları uğruna hicret eden Mekkelilerin maddî sıkıntıları hafifletilmiş, onların güven içerisinde yaşamaları yolunda anlamlı bir adım atılmıştı. Ensar ve Muhacirler bu kardeşleştirme sonucunda daha da güçlendiler.

Toplumsal Düzenlemeler ve Barışın Tesis Edilmesi

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicreti ile birlikte Medine'de sosyal yapı aşağıdaki gibi şekillenmiştir:

1. Muhacirler: Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlar.
2. Ensar: Medine'nin yerlisi olup, İslâm'ı kabul etmiş olan Arap Evs ve Hazrec kabileleri.
3. Yahudiler: Medine'de yerleşik Yahudi Benî Kaynuka, Benî Nadir ve Benî Kurayza kabileleri.
4. Henüz Müslüman olmamış Arap kabileleri.

Hz. Peygamber, kardeşleştirme ile Müslümanlar arasındaki birliği perçinlemişti, ancak o, şehirde yaşayan Yahudi ve Müslüman olmayan Araplarla da anlaşmak, şehrin güvenliğini sağlamak, onlarla da uyum içerisinde yaşamak istiyordu. Bunun için de hem kendi arkadaşlarıyla, hem de Müslüman olmayan diğer unsurlarla görüşmeler yaptı. Sonuçta bir şehir-devlet yapısı üzerine anlaştılar. Medine toplumunu yeniden düzenleyen esasların yer aldığı bir metin hazırladılar. Sosyal bir sözleşme olan bu metin, birbirleriyle ve yabancılarla ilişkileri, idarî ve adlî yapıları, bireylerin sahip olduğu din ve vicdan hürriyetini, hak ve sorumlulukları içeriyordu.

Bu sözleşmeyle birlikte Yahudilerin Mekke müşriklerine yardım etmesinin hukuken önü alınmış, Medine'ye saldırılması hâlinde Müslümanlar ve Yahudilerin birlikte

hareket etmeleri kararlaştırılmıştı. Yine bu sözleşmeyle Müslümanların sosyal ve hukukî varlığı güçlendirilmiş, Yahudilerin de inanç hürriyeti ile can ve mal emniyeti sağlanmıştı. Böylece Medine'de sosyal barış temin edilmişti.

Sıra Sizde

Hz. Peygamber'in gerek Müslümanlar arasında, gerekse Medine'de yaşayan diğer gruplarla yaptığı faaliyetlerin temel hedefi nedir?

2. Müşriklerle İlişkiler

Müşriklerle Yapılan Savaşlar

Bedir

Ünite 3

Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasındaki ilk savaş, Bedir'de meydana gelmiştir. Bedir, Medine'nin 160 km. kadar güney-batısında, Kızıldeniz sahiline 30 km. uzaklıktadır. Mekke-Medine yolunun Suriye kervan yolu ile birleştiği yerde bulunmaktadır. Bedir kuyuları, o dönemde kervanların ikmal yeri olarak kullanılıyordu.

Bedir Savaşı, Müslümanların Medine'ye hicret etmesinin ardından Mekkeli müşriklerin saldırgan tutumu sonucu gelişmiştir. Mekke'de Müslümanlara yapılan baskılar, Hz. Peygamber'in öldürülmek istenmesi gibi olaylar, Müslümanları kendi şehirlerini terk etmeye mecbur bırakmıştı. Kureyş müşrikleri Medine'de de Müslümanların peşini rahat bırakmıyor, kendi ticaretlerini ve sahip oldukları inanç yapısını tehdit etmemeleri için birtakım çözüm arayışları içerisinde bulunuyorlardı. Müslümanlar da kendilerini Mekkelilere karşı korumak maksadıyla taktik geliştiriyorlardı.

Ebu Süfyan Medinelilere bir yazı yazarak, Hz. Muhammed'i koruma altına almalarını kınamıştı. Öyle anlaşılıyor ki, Mekkeliler Medinelilere karşı birtakım ekonomik baskı tedbirleri de almış bulunuyorlardı. Hz. Peygamber, bunların bilincinde olarak Medine'de tesis edilen yapıyı korumaya kararlıydı. Bunun için de Medine'ye gelişinden bir yıl kadar sonra, artık Kureyş'e ait ticaret kervanlarının Müslümanların nüfuz bölgelerinden geçmemesi gerektiğini bildirmek üzere askerî birliği

(seriyye) Mekkelilere göndermişti. Bu tarz birkaç küçük seriye Mekkelilere gönderilmiş, hatta küçük çapta bazı çatışmalar da olmuştu.

Hicri ikinci yılda Kureyşliler Ebu Süfyan'ın yönetiminde büyük bir kervanı Suriye'ye göndermişlerdi. Peygamber (a.s.) durumdan haberdar olmuştu. Arkadaşlarıyla bir araya gelerek kervanı Mekke'ye dönüşte uğrayacağı Bedir'de yakalayabileceklerini söyledi ve hazırlanmalarını istedi.

Kervanın dönüş haberini alan Allah'ın Resulü 12 Ramazan 2/9 Mart 624'te Medine'den Bedir'e doğru hareket etti. Medine'de yerine vekil olarak Abdullah b. Ümmü Mektum'u bıraktı. Yaklaşık 305 kişiden oluşan orduda 70 kadar deve ile iki de at bulunuyordu. Bu arada Ebu Süfyan da Hz. Muhammed'in Medine'den hareket ettiğini öğrenmişti. Ebu Süfyan Damdam b. Amr adlı şahsı Mekke'ye göndererek yardım istedi. Kendisi de kervanı pusudan kurtarmak için Bedir'e uğramadan, az kullanılan sahil yolunu tercih ederek, Mekke'ye doğru yöneldi.

Kısa bir süre içerisinde Mekkeliler Ebu Cehil kumandasındaki l000 dolayında kişiden oluşan ordu ile Bedir'e doğru hareket etti. Orduda 100 at ve 700 kadar deve bulunuyordu.

Ebu Süfyan daha sonra kervanın kurtulduğunu, buna bağlı olarak da Mekkelilerin geri dönmesini isteyen bir haber gönderdi ise de, Ebu Cehil geri dönmeme kararı aldı. İki ordu birbirinden habersiz Bedir'e geldi. Kur'an-ı Kerim buna şöyle işaret etmektedir:

> "Hani siz vadinin (Medine'ye) yakın tarafında; onlar uzak tarafında, kervansa sizin aşağınızdaydı. (Onlar sayıca sizden öylesine fazla idi ki), şayet buluşmak üzere sözleşmiş olsaydınız (durumu fark edince) sözleşmenizde ayrılığa düşerdiniz (savaşa yanaşmazdınız). Fakat Allah, olacak bir işi (müminlerin zaferini) gerçekleştirmek için böyle yaptı ki ölen açık bir delille ölsün, yaşayan da açık bir delille yaşasın. Şüphesiz Allah, elbette hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir" (Enfal, 8/42).

17 Ramazan 2/14 Mart 624 Cuma sabahı her iki ordu Bedir'e doğru yöneldi. Müslümanlar, Bedir kuyularına daha önce vardılar. Bir kuyu hariç diğerlerini kumla kapattılar. Savaş hazırlıklarını tamamlayan Hz. Peygamber, Allah'a şöyle dua etti:

> *"Ya Rabbi! İşte Kureyş kibir ve gururu ile geldi, sana meydan okuyor, Peygamberini de yalanlıyor, Ya Rabbi! Peygamberlere yardım sözünü bana da özel olarak zafer vaadini yerine getirmeni Senden istiyorum. Allahım! Eğer Sen şu bir avuç Müslümanı helak edersen, Sana ibadet eden bulunmayacaktır"* (İbnü'l-Esir, el-Kâmil, II, 122-123).

Savaş, Arap geleneğine göre önce Mübareze (teke tek vuruşma) ile başladı. İlerleyen saatlerde meydan savaşına dönüştü. 4-5 saat kadar süren savaş Müslümanların zaferiyle sonuçlandı. Kureyşliler 70 ölü verdi. 70 civarında Kureyşli Müslümanlar tarafından esir alındı. Müslümanlar ise, 14 şehit verdi.

Mekkelilerin sayıca çok üstün olmalarına rağmen, kısa bir sürede Müslümanların savaşı kazanmalarının ardında, müminlerin sabır, sebat ve taktikleri yanı sıra Allah'ın melekleri vasıtasıyla Müslümanlara yardım etmesi yatmaktadır. Nitekim Kur'an'da bu durum şöyle ifade edilmektedir:

> "Andolsun ki, siz düşkün bir durumda iken, Bedir'de Allah size yardım etmişti. Allah'tan sakınınız ki, şükredebilesiniz. İnananlara: "Rabbiniz size gönderilmiş üç bin melekle yardım etmesi, size yetmeyecek mi?" diyordun" (Âl-i İmran, 3/123-124).

Savaş sonrası ganimetler toplanmış, esirlerle birlikte Medine'ye doğru yola çıkılmıştı. Hz. Peygamber esirlere iyi davranılmasını emretmiş, onların can güvenliğini koruma altına almıştı. Yapılan görüşmeler sonucunda esirler kurtuluş fidyesi karşılığında serbest bırakılmış, ancak okuma-yazma bilip de fidyeyi ödeyemeyecek olan esirlerin on Müslüman çocuğa okuma-yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılacakları karara bağlanmıştı.

Bedir Savaşı, Müslümanların Mekkelilere karşı ilk ve en muhteşem zaferidir. Bu zafer, Müslümanları daha güçlü bir hâle getirmişti.

Uhud

Bedir Savaşı'nda yenilgiye uğrayan ve birçok yakınını kaybeden Mekkeli müşrikler, intikam duygularıyla dolmuşlardı. Ebu Süfyan'a başvurarak, kervandan elde edilen geliri, Müslümanlara karşı savaş için harcanmasını önerdiler. Ebu Süfyan da aynı duyguları paylaştığını ifade ederek, bu öneriyi kabul etti. Mekkeli müşrikler hem Bedir'in intikamını almak, hem de onlar için son derece önemli olan Suriye ticaret yolunun güvenliğini sağlamak istiyorlardı.

Mekkeli müşrikler güçlerini daha da artırmak için Mekke civarındaki kabilelerden paralı asker de toplamaya başladılar. Sonuçta, 200 at ve 3000 deve ile 700'ü zırhlı 3000 askerden oluşan bir orduyla Ebu Süfyan komutasında Medine'ye doğru yola çıktılar. Hz. Peygamber, ordunun Medine'ye doğru geldiğinden haberdar olunca, nasıl bir strateji izlemeleri gerektiği konusunda görüş alışverişinde bulunmak üzere arkadaşlarını topladı. Bir grup Medine içinde kalarak savunma tertibatı alınması, diğer bir grup da Medine dışına çıkılarak düşmanın karşılanması görüşlerini ortaya attı. Hz. Peygamber Medine içinde kalınarak savunma yapılmasından yanaydı. Ancak, Bedir Savaşı'na katılmamış gençlerle, Peygamber'in amcası Hz. Hamza, meydan savaşı yapılmasından yana ağırlıklarını koydular. Sonuçta çoğunluğun isteği üzerine meydan savaşı yapılmasına karar verildi. Hz. Peygamber de zırhını giydi, kılıcını kuşandı, başına da miğferini taktı. Medine'de yerine Abdullah b. Ümmü Mektum'u vekil bıraktı ve yanında toplanan 1000 kişilik bir orduyla yola çıktı. Yolda kendisine katılmak isteyen 600 kişilik bir Yahudi birliğini orduya kabul etmedi. Abdullah b. Übey de yolda "ben meydan savaşına karşıydım, Muhammed çoluk-çocuğun sözüne uydu da bizim sözümüze uymadı" diyerek 300 taraftarıyla birlikte geri döndü.

Müslümanlar 11 Şevval 3/25 Ocak 625 Cumartesi sabahı Medine'nin kuzeyinde şehre bir saatlik uzaklıktaki Uhud dağına vardılar.

Müslümanlar, arkalarını Uhud dağına vererek yerleşmişlerdi. Hz. Muhammed ordusunu savaş düzenine göre yerleştirmiş, sancağı Mus'ab b. Umeyr'e vermişti. Zübeyr b. Avvam zırhlı kuvvetlerin başına, Hz. Hamza da diğer askerlere komutan



tayin edildi. Hz. Peygamber, düşmanın arkadan saldırmasını önlemek için de Abdullah b.Cübeyr komutasında 50 kadar okçuyu Ayneyn geçidine yerleştirdi ve onlara düşman ister galip gelsin, ister yenilsin, kendisinden emir almadıkça buradan kesinlikle ayrılmamalarını söyledi.

Savaşın ilk safhasında Müslümanlar müşrikleri bozguna uğrattılar. Ancak, Müslümanlar savaşın kazanıldığı duygusuyla savaşı bırakıp ganimet toplamaya başladılar. Ayneyn geçidine yerleştirilen okçular da savaşın kazanıldığı zannıyla kesin emre rağmen, yerlerini terk ettiler. Müslümanları arkadan vurmak için fırsat kollayan Halid b. Velid harekete geçti. Yerlerinden ayrılmayan Abdullah b. Cübeyr ve 10 arkadaşı çarpışmada şehit oldular. Halid b. Velid daha sonra ganimet toplamakla meşgul olan Müslüman askerler üzerine saldırdı. Durumu gören diğer müşrikler de geri dönerek yeniden saldırıya geçti. Müslümanlar zor durumda kaldılar. Bu arada Hz. Hamza da Vahşi b. Harb tarafından şehit edildi. İbn Kamie adlı şahıs da kılıçla Hz. Peygamber'in yüzünü yaraladı. Darbenin etkisiyle Peygamber'in miğferi ikiye bölündü ve halkaları yanağına battı. Atılan bir taş da alt dudağını yardı ve bir dişi kırıldı. Bu arada Müslümanları paniğe düşüren bir durum daha ortaya çıktı. O da, Abdullah b. Kamie'nin Mus'ab b. Ümeyr'i öldürmesi ve onu Peygamber'e benzeterek "Muhammed'i öldürdüm" diye bağırmasıydı. Bu haber, Müslümanları oldukça tedirgin etmişti. Ancak olayın doğru olmadığının daha sonra anlaşılması üzerine sükûnet sağlandı.

Boşalan savaş alanına gelen Ebu Süfyan'ın karısı Hind, kölesi Vahşi'ye Hz. Ham-

za'nın ciğerini çıkarttırarak dişleriyle çiğnedi. Hatta sevgili Peygamberimizin amcasına düşkünlüğü sebebiyle, daha sonra Müslüman olan Vahşi'yi, kendisine bu olayı anımsattığı için görmeye dayanamadığı ve mümkün olduğu kadar kendinden uzak tuttuğu rivayet edilir.

Netice olarak, çok zorlu geçen bu savaşta, Müslümanlar 70 şehit vermiş, müşriklerden ise 23 kişi öldürülmüştü.

Mekkeli müşrikler savaşta daha fazla ısrarlı olmadılar. En son Ebu Süfyan savaş alanında dolaştı ve o da sonuçta çekip gitti.

Hz. Peygamber de şehitlerin gömülme işini tamamlayarak, aynı gün Medine'ye döndü. Ancak, Kureyşlilerin tam anlamıyla netleşmeyen geriye dönüşlerinden kuşkulanmıştı. Onların pişman olup tekrar geri dönebileceklerini varsayarak ertesi gün Kureyşlileri takip etmek üzere 500 kişilik bir orduyla Medine'ye 16 km. uzaklıktaki Hamrau'l-Esed'e kadar giderek orada beş gün kadar konakladı.

Geceleri sayılarını çok göstermek için binlerce ateş yakıldı. Bu sefere Hamrau'l–Esed gazvesi adı verilir.

Ünite 3

Hendek

Müşriklerle yapılan bir diğer savaş da Hendek Savaşı'dır. Bu savaşa, şehrin dışına kazılan yaklaşık 5 km. uzunluğundaki çukurdan dolayı Hendek adı verildiği gibi, çeşitli grupların bir araya gelerek Müslümanlara saldırmaları sebebiyle Ahzab Savaşı adı da verilmektedir.

Hendek Savaşı'nın arka planında, Yahudilerin Mekkeli müşrikleri savaşa teşvik etmiş olmasının rolü vardır. Olayın gelişimi şu şekilde olmuştur: Daha önce de ifade edildiği gibi Peygamber (a.s.), Medine'ye hicret ettikten sonra, oradaki yerleşik Yahudi kabileleriyle sözleşme yapmış, şehrin savunmasında birlikte hareket etmek ve müşriklerle işbirliği yapmamak üzere anlaşmışlardı. Yahudilerden Benî Nadir ve Benî Kaynuka bu antlaşmayı kısa süre sonra bozarak, Mekkeli müşriklerle işbirliği içerisine girmişler, Benî Nadir'in Peygamber'e (a.s.) suikast girişimiyle bağlar tamamen kopmuş, Benî Kaynuka ve Benî Nadir Medine'den sürülmüşler-

Ünite 3

di. Medine'den sürülen Yahudilerin bir kısmı Hayber'e yerleşmişti. Müslümanlara karşı ortak bir güç oluşturmak isteyen Benî Nadir Yahudilerinin ileri gelenleri, Mekke'ye giderek Kureyş müşriklerini Müslümanlara karşı savaşa çağırdılar. Ebu Süfyan, onların bu teşebbüsünü sevinerek onayladı. Bu grup, aynı şekilde Gatafan, Süleym, Esed, Fezare, Mürre ve Eşca gibi bazı müşrik Arap kabilelerine de gidip birtakım vaatlerde bulunarak onları harekete geçirdiler.

Sonuçta Yahudiler, Kureyşliler ve diğer müşrik Arap kabilelerinin bir kısmı Müslümanlar aleyhinde bir cephe oluşturdular. Mekke ve çevresinden toplanan 4000 kişilik bir ordu, yollarda çevreden gelen birliklerin katılımıyla Medine'ye vardığında10 bine ulaşmıştı.

Bu arada Hz. Peygamber, müttefikleri olan Mekke civarındaki Huzaa kabilesinin kendisine gönderdiği habercilerle durumu öğrendi. Bunun üzerine arkadaşlarını toplayarak, nasıl bir savaş taktiği izleyeceklerini konuştu. Medine'de kalınıp şehir savunması mı yapılacak, yoksa meydan savaşı mı yapılacaktı? Sonuçta Uhud Savaşı'nın aksine, savunma yapılmasına karar verildi.

Sahabeden İran asıllı Selman-ı Farisi, Medine'nin kuzey bölgesine derin ve geniş bir hendek kazılmasını teklif etti. Selman-ı Farisi kendi ülkesi İran'da sadece şehri kuşatan düşmanın gece saldırısını bertaraf etmek için değil, aynı zamanda düşman süvari kuvvetlerinin savunma cephesini aşıp geçememeleri için şehirlerin etrafına hendekler kazıldığına dair bilgi ve gözlemlerini nakletti. Bu teklif uygun görüldü ve hemen gereği yapılmak üzere harekete geçildi.

Hendeğin uzunluğunun 5,5 km., eninin 9 metre, derinliğinin ise 4,5 metre civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Düşman kuvvetleri Medine çevresine geldiklerinde, hendek kazma işi tamamlanmıştı. Müşrikler hendeği görünce şaşırdılar. Kureyş ordusundan birkaç kişi hendeği geçmeyi başardıysa da, Müslümanların savunma hatlarını geçemediler, çünkü Müslümanlar savunma hattında iyi bir direnç gösteriyorlardı. Kuşatma gittikçe uzuyordu. Müşriklerin yiyecekleri azalmış, zor duruma düşmüşlerdi. Bunun için de bazılarında geri dönme arzusu belirmişti. Bu da müşriklerin cephesinde bir telaş ya-

şanmasına neden olmuştu. Onlar, bir yandan hendeği aşma ve karşıya geçme yollarını araştırırken, bir yandan da Medine şehrinde yaşayan Benî Kurayza Yahudilerini harekete geçirerek Müslümanları iki ateş arasında bırakmak istiyorlardı. Medine'nin kuşatılmasına sebep olan Yahudi Huyey b. Ahtab, Benî Kurayza Yahudilerinin başkanı Ka'b b. Esed'e giderek onu müşriklerle birleşmeye ve Müslümanları arkadan vurmaya razı etmeye çalıştı.

Başlangıçta Hz. Peygamber'le antlaşması olduğunu ileri süren Ka'b b. Esed, bu teklifi reddettiyse de sonuçta ısrarlara dayanamayarak kabul etti ve antlaşma metnini yırttı. Bu şartlar altında Müslümanlar zor durumda kalmışlardı. Benî Kurayza'nın antlaşmayı bozduğunu haber alan Hz. Peygamber, durumu incelemek üzere Sa'd b. Muaz ile Sa'd b. Ubade'nin de içinde bulunduğu bir grubu Benî Kurayza Yahudilerine göndermişti. Bu grup, onları bozdukları antlaşmayı yenilemeye davet etti. Ancak, onlar bunu reddettiler. Durum Hz. Peygamber'e haber verildi. O da bunun üzerine Müslümanları, Kurayzalılardan koruyacak tedbirler almaya başladı.

Bu arada yaşanan bir gelişme, güçlük ve sıkıntı içerisinde olan Müslümanlar için bir umut ışığı oldu: Müşrik saflarında bulunan Eşca kabilesinin başkanı Nuaym b. Mes'ud, İslâm'ı kabul ederek gizlice Hz. Peygamber'in yanına geldi. Kendisinin İslâm'ı kabulünden müşriklerin haberi olmadığını ve Müslümanlara yardım edebileceğini bildirdi. Hz. Peygamber, ondan Müslüman olduğunu gizlemesini istedi ve "Bizden ayrıl, çünkü savaş hiledir" (İbnü'l-Esir, el-Kâmil, II, 182) diyerek ve bazı taktikler vererek gönderdi. Nuaym, Benî Kurayza'ya giderek onlara "Kureyş herhangi bir nedenle Mekke'ye dönerse, Müslümanlar Benî Kurayza'ya çok ağır ceza verirler" dedi. Ayrıca, Kureyş'in kendilerini Müslümanlar karşısında yalnız bırakmayacağından emin olmak için, Kureyş'ten ileri gelen bir kişiyi rehin istemelerini tavsiye etti. Nuaym, hemen ardından Kureyş'e gidip Benî Kurayza'nın Müslümanlarla gizlice anlaştığını ve kendilerinden bir kişiyi rehin isteyip Hz. Muhammed'e teslim edeceklerini söyleyerek, Yahudilerden sakınmalarını istedi. Bir müddet sonra Benî Kurayza'nın kendilerinden rehin istemesi üzerine müşrikler, Nuaym'ın söylediklerinin doğru olduğu kanaatine vardılar. Yahudilere haber göndererek asla rehin vermeyeceklerini söylediler. Bunun üzerine Benî Kurayza, Kureyş'in samimi olmadığı kanaatine vardı.

Gruplardan her biri diğerini hainlikle suçladı. Böylece Yahudi-müşrik ittifakı kopma noktasına geldi. Bu arada Zilkade ayı girmek üzereydi. Bu da haram ayların girmesi anlamına geliyordu. Mekke çevresinde panayırlar kurulacak ve hac mevsimi başlayacaktı. Bu nedenlerden Kureyşliler, Mekke'ye dönmeye karar verdiler. Bu esnada beklenmedik bir biçimde ortaya çıkan fırtına ile de müşrikler şaşkına dönmüştü. Kur'an bu duruma şöyle işaret etmektedir:

> "Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini anın; üzerinize ordular gelmişti, biz de onların üzerine rüzgâr ve göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptıklarınızı görüyordu" (Ahzab, 33/9).

Rüzgârın, müşriklerin karargâhını altüst etmesi üzerine, Ebu Süfyan bir konuşma yaparak kuşatmayı kaldırdığını bildirdi. Hz. Peygamber de kuşatmanın kaldırılması üzerine, Müslümanlara evlerine dönme izni verdi.

7 Şevval 5/1 Ocak 627'de başlayan Hendek kuşatması 23 gün devam ettikten sonra 1 Zilkade 5/24 Ocak 627'de sona ermiştir.

Hendek Savaşı, müşriklerin hezimeti ile sonuçlanmıştı. Bu savaşta altı Müslüman şehit düşmüş, müşriklerden de üç kişi ölmüştü.

Kureyşlilerin ve müttefiklerinin yenilgi ve hüsrana uğramış bir şekilde dönüşleri, İslâmiyet'in Arap kabileleri arasında yayılmasında son derece etkili olmuştu.

Bu savaş esnasında Hz. Peygamber'in askerî ve siyasî dehası bir kere daha açık olarak görülmüştü.

Sıra Sizde

Müşriklerle yapılan savaşlarda Peygamberimizin izlediği temel ilkeler nelerdir?

Barış Dönemi: Hudeybiye Antlaşması

Hendek Savaşı'ndan aylar sonra, hicri 6. yılda Hz. Peygamber rüyasında Kâbe'yi tavaf ettiğini görmüştü. Bu rüyayı arkadaşlarıyla da paylaşmış ve umre yapmaya karar vermişlerdi.

Hicri 6. yılın Zilkade ayında hazırlıklarını tamamlayarak yola çıktılar. Peygamber (a.s.), Medine'de vekil olarak Abdullah b. Ümmi Mektum'u bırakarak 1500 civarında arkadaşıyla birlikte yola çıktı. Amaç, sadece Kâbe'yi ziyaret etmekti. Niyetlerinin bu olduğunu göstermek için de Medine'den çok uzaklaşmadan ihramlarını giymişler, yanlarına yolculuk silahından başka hiçbir şey almamışlar, ayrıca kurbanlık 70 deve bulundurmuşlardı.

Mekkeliler bu durumdan memnun olmamışlar ve bu ziyaretten şüphelenmişlerdi. Bunun için de Müslümanları henüz Mekke'ye girmeden geri çevirmenin çarelerini düşündüler. Mekkeliler Halid b. Velid ve İkrime b. Ebu Cehil'i bir grup süvari ile birlikte onları takip etmeye gönderdiler. Ancak, Müslümanlar, onların kestiği yoldan ayrılarak Mekke'ye 17 km. uzaklıktaki Hudeybiye'ye ulaştılar.

Sorunu çözmek için her iki taraf da birbirlerine elçi göndermeye başladılar. Kureyşliler, Müslümanların gerçek niyetini anlamak için Huzaa kabilesinden bir grupla birlikte Budeyl b. Barka'yı elçi olarak gönderdi. Peygamber (a.s.) ona savaşmak amacıyla değil, Kâbe'yi ziyaret için geldiklerini Kureyş'e bildirmesini istedi. Aynı zamanda, kendilerinden de Hıraş b. Ümeyye'yi sadece umre için geldiklerini, Kâbe'yi tavaf edip geri döneceklerini ve savaş gibi bir niyetlerinin olmadığını bildirmek üzere elçi olarak Mekke'ye gönderdi. Ancak Mekkeliler ona kötü davrandı. O da durumu Hz. Peygamber'e anlattı.

Hz. Peygamber, bu sefer Mekkelilere elçi olarak Hz. Ömer'i göndermek istedi. Hz. Ömer, Mekke'de kendisini savunabilecek akrabasının olmadığını ve Kureyş'in kendilerine olan düşmanlık ve sertliğini bildiği için gitmek istemedi ve Hz. Osman'ın gitmesini teklif etti. Hz. Peygamber de Hz. Osman'ı Mekke'ye elçi gönderdi. Mekkeliler bu ziyarete izin vermeyeceklerini, ancak kendisinin şayet isterse,

Kâbe'yi tavaf edebileceğini söylediler. Hz. Osman bunu kabul etmedi. Bunun üzerine Mekkeliler de ona kızarak tutukladılar. Bu arada Hz. Osman'ın öldürüldüğü şeklinde bir haber Hz. Peygamber'e ulaştı. Bu olumsuz gelişmeler ışığında Hz. Peygamber, müşriklerle savaşmadan oradan ayrılmayacakları üzerine arkadaşlarından beyat almaya karar verdi. Hudeybiye'de konakladığı yerdeki ağacın altında sahabeden "ölüm üzerine" veya "başarıya ulaşıncaya kadar savaşmak üzere" yemin ederek beyat aldı. Buna Beyatu'r-Rıdvan adı verilmiştir. Kur'an-ı Kerim, bu beyata şöyle değinmektedir:

> "Ey Muhammed! Allah inananlardan, ağaç altında sana biat ederlerken, and olsun ki hoşnut olmuştur.
>
> Gönüllerinde olanı da bilmiş, onlara güvenlik vermiş, onlara yakın bir zafer ve ele geçirecekleri bol ganimetler bahşetmiştir. Allah güçlü olandır, hâkim olandır" (Fetih, 48/18-19).

Mekkeliler, bu beyattan haberdar olmuş ve korkuya kapılarak Hz. Osman'ı serbest bırakmışlardı. Ardından Süheyl b. Amr, Huveytıb b. Abdüluzza ve Mikrez b. Hafs'tan oluşan bir grubu barış talebiyle Hudeybiye'ye gönderdiler. Karşılıklı müzakereler neticesinde Hudeybiye Antlaşması yapıldı. Bu antlaşmaya göre;

1. Müslümanlar bu yıl Kâbe'yi ziyaret etmeden geri dönecekler, ancak ertesi yıl üç günlük bir süreyle bu ziyareti yapabileceklerdi. Mekke'de kalacakları üç günlük süre zarfında hiçbir Mekkeli onlarla görüşmeyecekti. Kâbe ziyaretine gelirlerken yanlarında sadece yolculuk silahı bulundurabileceklerdi.
2. Arap kabilelerinden isteyen kabile ister Kureyş'le, isterse Hz. Muhammed'le antlaşma yapabilecekti.
3. Mekke'ye sığınan hiçbir Medineli Müslüman iade edilmeyecek, ancak Kureyş'ten Müslüman olan birisi Müslümanlara sığınırsa bu kişi Müslümanlar tarafından kabul edilmeyecekti.

4. Hac ve umre amacıyla Mekke'ye gelen veya Yemen ve Taif'e gitmek üzere buradan geçenlerle, Suriye'ye veya doğuya gitmek üzere Medine'ye gelenler güven içerisinde olacaklardı.
5. Bu antlaşma 10 yıl süreyle geçerli olacak, bu süre zarfında ne Kureyş Müslümanlara, ne de Müslümanlar Kureyş'e saldıracaktı. Buna her iki tarafın müttefikleri de dahildi.

Antlaşma metninin oluşmasından sonra, tarafların isimlerini yazma konusunda ortaya bir güçlük çıkmıştı: Hz. Peygamber'in, antlaşma metninin altına "Rasulullah Muhammed" (Allah'ın elçisi Muhammed) yazdırmasına Mekkeliler itiraz etmiş ve bu formülü "Muhammed b. Abdullah" (Abdullah oğlu Muhammed) şeklinde değiştirilmesini istemişlerdir. Hz. Peygamber, onların bu teklifini kabul etmiş ve antlaşmayı Muhammed b. Abdullah olarak imzalamıştır.

Diğer bir sorun da, Mekkelilerin "Bismillahirrahmânirrahîm" yerine geleneklerinde var olan "Bismikellahumme" ifadesini koymalarıydı. Hz. Peygamber, bu sözcüğün tevhide (Allah'ın birliği) aykırı olmamasından ötürü, metne konulmasına itiraz etmemişti. Hz. Ali tarafından kaleme alınan antlaşma metni, iki nüsha olarak hazırlandı ve her iki tarafın şahitleri metni imzaladılar.

Antlaşmadan hemen sonra Kureyş heyeti başkanı Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebu Cendel Müslüman olduğu için atıldığı hapisten kaçarak Müslümanlara sığındı. Ancak, antlaşma gereği babasına iade edildi.



Haccı tamamlayamadan geriye dönüş, iltica edenlerin tek taraflı iadesi, "Rasulullah" ifadesinin antlaşma

metninden çıkarılması, sahabeyi olumsuz yönde etkilemişti. Hz. Peygamber, arkadaşlarının moralini düzelterek, bu antlaşmanın kendileri için bir kayıp olmayacağını, aksine uzun vadede önemli bir kazanç olduğunu ifade etti. Gerçekten de Hudeybiye Antlaşması, ilk bakışta Müslümanların aleyhine gibi görünse de İslâm'ın hızla yayılması açısından bir dönüm noktasını teşkil etmiştir.

Hudeybiye'de on günü aşkın bir süre kalan Müslümanlar, antlaşmadan sonra Medine'ye döndüler.

Ertesi yıl 2000 civarında Müslüman, Kâbe'ye gelerek ziyaretlerini rahatça yapmışlardı.

3. Yahudilerle İlişkiler

Müslümanlarla Yahudiler arasındaki sosyal, siyasî ve kültürel ilişkiler, Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicret etmesiyle başlar. Hz. Peygamber, Medine'ye göç ettikten sonra orada yerleşik ve önemli bir nüfuza sahip Yahudilerle bir sözleşme imzalamış ve bu sözleşmeyle de Müslümanlar ile Yahudiler arasında toplumsal barışa yönelik bir teşebbüsün adımları atılmıştı.

Yahudiler çok eski zamanlardan beri Medine'yi ve Şam yolu üzerine düşen bazı bölgeleri yurt edinmişlerdi. Sayılarının çokluğu, servetleri, ziraat, sanat ve ticaret alanlarındaki etkinlikleri; bir peygambere ve onun getirdiği kitaba inanıyor olmalarıyla kendilerini yerleşik halktan üstün görmelerine sebep olmuştu. Bu konumlarıyla zaman zaman aynı şehri paylaştıkları hemşehrilerine üstünlük taslarlardı.

Hz. Peygamber Medine'ye gelir gelmez onlarla bir antlaşma yapmış, din özgürlüklerini ve temel haklarını güvence altına almıştı. Evs ve Hazrec kabileleriyle daha önce yaptıkları barış antlaşmalarını yürürlükte bırakmış, hainlik yapmamak, düşmana yardım etmemek ve kimsenin hakkına tecavüz etmemek koşuluyla Medine'deki konumlarını muhafaza etmişti. Ancak, Hz. Peygamber'in Medine'de güçlenmesinden ve İslâm'ın giderek yayılmasından endişe etmeye, korkmaya başlamışlardı. Bu suretle daha önce sahip oldukları konumlarının sarsılmasından endişeye kapılmışlardı.

Hz. Peygamber onları zaman zaman İslâm'a davet etmiş, ancak onlar İslâm davetini reddetmiş ve Peygamber'e (a.s.) karşı içten içe kin tutmaya başlamışlardı. Bununla da kalmayarak Müslümanların aleyhinde entrikalara başvurmuşlardı.

Müslümanlarla yaptıkları antlaşmayı ilk bozan Yahudi kabilesi Benî Kaynuka (Kaynukaoğulları)dır. Kaynukaoğulları, Bedir Savaşı'ndan sonra Müslümanların elde ettikleri başarıyı küçümsemeye, bu başarıyı Kureyşlilerin savaş tekniğini bilmeyişine bağlayan propagandaya başladılar.

Ensardan bir kadın Benî Kaynuka çarşısına gitmişti. Dükkânda bulunan bir Yahudi, kadının eteğini habersizce bir yere iliştirmişti. Kadın ayağa kalkınca üstü açılmış. Yahudiler de bu duruma gülüşmüşlerdi. Kadın feryat ederek bağırmış, oradan geçmekte olan bir Müslüman duruma müdahale ederek kadına bu hareketi yapan Yahudiyle arbedeye girişmiş, bu sırada Yahudi ölmüştü. Oradakiler de bu Müslümanı şehit etmişlerdi.

Yahudiler antlaşmayı bozduklarını açıkladılar. Savaşa hazırlandılar. Hz. Peygamber onlarla konuşup bu işin sonunun iyi olmayacağını söylediyse de onlar tutumlarında ısrar ettiler.

Bu şartlar altında Hz. Peygamber, Benî Kaynuka'nın ihanet etmesinden dolayı onları Şevval 2/Mart-Nisan 624'de kuşatma altına almıştır. Kalelerine çekilen Benî Kaynuka Yahudilerini Müslümanlar 15 gün süreyle kuşatmışlardı. Bunun üzerine Kaynuka Yahudileri ümitsizliğe kapılmıştı.

Sonuçta Hz. Peygamber'in vereceği karara razı olarak kalelerinden çıkıp teslim oldular. Kaynukaoğullarının eski müttefiki Abdullah b. Übey, Hz. Peygamber'den onların bağışlanmasını istedi. Hz. Peygamber onların Medine'yi terk etmesi kararını verdi. Kaynukaoğulları da mallarını ve silahlarını bırakarak Medine'yi terk ettiler. Suriye taraflarında Ezriat şehrine yerleştiler.

Müslümanlarla Yahudiler arasında mevcut olan antlaşmaya göre taraflar ihtiyaç hâlinde birbirlerine maddî destek sağlayacaklardı. Müslümanlardan biri hata ile iki kişiyi öldürmüş ve Müslümanlar onların diyetini borçlanmışlardı. Hz. Peygamber, bu antlaşmaya dayanarak Benî Nadir'in de diyet ödeme işine katılmasını is-

temek üzere bizzat onların mahallesine gitti. Benî Nadir Yahudileri başlangıçta Hz. Peygamber'e iyi davrandılar, diyete ortak olacaklarını bildirdiler ve bir müddet dinlenmesini istediler. Ancak, Muhammed (a.s.), arkadaşlarıyla bir duvarın dibinde gölgelenirken üzerine bir taş yuvarlayarak onu öldürmeyi planladılar. Hz. Peygamber, durumu sezerek oradan kalktı ve gitti. Müslümanlara Nadiroğullarının kendisini öldürmek istediklerini bildirerek onlara karşı savaş için hazırlanmalarını istedi. Muhammed b. Mesleme'yi, Benî Nadir'e elçi olarak gönderip, hainliklerini hatırlatarak 10 gün içinde Medine'yi terk etmelerini istedi. Ancak, Benî Nadir önce göç hazırlığına karar verdiyse de Abdullah b. Übey'in kendilerine yardım vaadine kanarak göç etmekten vazgeçtiler. 18 Rebiülevvel 4/29 Haziran 625'te Nadiroğulları üzerine yürüyen Hz. Peygamber, onları kuşatarak önce antlaşmaya davet etti. Ancak Yahudiler bunu kabul etmediler ve Müslümanlara ok ve taş atmaya başladılar. Kuşatma 15 gün sürdü. Benî Nadir, Abdullah b. Übey'in vaat ettiği yardımı yerine getirmemesi ve Benî Kurayza Yahudilerinin de yardımda bulunmaması üzerine Medine'den çıkmaya razı oldular.

Yapılan antlaşma gereğince savaş malzemeleri hariç, develere yükleyebildikleri taşınabilir mallarını ve ailelerini alarak Medine'den ayrıldılar. Çoğu Hayber'e yerleşti. Bir kısmı da Suriye taraflarına gitti. Liderleri Huyey b. Ahtab, ailesini Hayber'e bıraktıktan sonra, Kureyş müşriklerini Hz. Peygamber'e karşı kışkırtmak üzere Mekke'ye gitti. Hendek kuşatması onların bu tarz faaliyetleri sonucunda gerçekleşmişti.

Benî Kaynuka ve Benî Nadir'in Medine'den çıkarılmasıyla, şehirde sadece Benî Kurayza kalmıştı. Benî Kurayza, Hendek Savaşı'nda Benî Nadir'in lideri Huyey b. Ahtab'ın kışkırtmasıyla Müslümanlara en zor anlarında ihanette bulunmuşlardı. Müslümanlar, Hendek Savaşı'nda şehri müşriklere karşı savunmaya çalışırlarken, içerden böyle bir ihanetle karşılaşmaları, onları oldukça zor bir durumda bırakmıştı. Hz. Peygamber (a.s.), durumu duyunca, tetkik için bir heyet göndermiş ve ihanetten vazgeçmelerini istemişti. Ancak Benî Kurayza'nın lideri Ka'b b. Esed, Müslüman heyetle alay etmiş, onlara oldukça sert davranmıştı.

Hendek kuşatmasının ardından Hz. Peygamber, hemen Benî Kurayza üzerine yürümüş ve oturdukları mahalleyi kuşatma altına almıştı. Kalelerine çekilerek Müslümanları tahrik eden Benî Kurayzalılar, kuşatmanın uzaması üzerine, zor durumda kalmışlar ve çözüm arayışı içerisine girmişlerdi. Müslümanlar onlara İslâm'a girmelerini teklif ettiler, ancak onlar bu teklifi reddettiler. Benî Kurayza, eski müttefikleri Sa'd b. Muaz'ın vereceği karara razı olmak şartıyla teslim oldu.

Sa'd, yetişkin erkeklerin savaş suçu dolayısıyla öldürülmesine, kadınların ve çocukların esir alınmasına, malların ise ganimet statüsünde değerlendirilmesine karar verdi.

Zilkade 5/Ocak-Şubat 627'de gerçekleştirilen Kurayza Gazvesi yukarıda alınan kararın yerine getirilmesiyle sonuçlanmıştı.

Benî Kurayzalıların bertaraf edilmesiyle birlikte, Medine şehri, antlaşmaları bozan Yahudi tehdidinden kurtulmuştu, ancak Müslümanlar için Yahudi tehlikesi hâlâ varlığını sürdürüyordu.

Benî Kurayza olayını öğrenen Hayber Yahudileri, Hayber, Teyma, Fedek, Vadi'l-Kura Yahudileriyle birleşerek Medine üzerine yürümeye karar vermişlerdi. Hz. Peygamber, böyle bir hazırlığın duyumunu alır almaz, olayın doğruluğunu araştırmak üzere hicretin 6. yılı Ramazan ayında Abdullah b. Revaha başkanlığında bir heyeti Hayber'e gönderdi. Heyet haberin doğru olduğunu tespit etti. Hz. Peygamber, iki bin kişilik bir ordu hazırlayarak hicri 7. yılın Muharrem ayı sonlarına doğru Medine'den hareket etti. Üç günlük bir yolculuktan sonra Medine'ye 150 km. uzaklıkta bulunan Hayber'e varıldı. Peygamber (a.s.), onları ya İslâm'ı kabul, ya da barış yapmaya çağırdı. Ancak onlar bu teklifleri reddettiler. 20 gün süren kuşatmada Yahudiler, kendilerini olanca güçleriyle savundular, ancak kaleler yavaş yavaş düştü, sonuçta Hayber fethedildi.

Hz. Muhammed, Hayber arazilerinin işletilmesini, ürünlerinin yarısını Müslümanlara vermek kaydıyla Yahudilere bıraktı. Bu gelirler sayesinde Müslümanların ekonomik gücü arttı.

Hayber'in fethinden sonra burada birkaç gün kalan Peygamber (a.s.), bir suikast



girişimiyle karşılaştı. Yahudi kabile liderlerinden Haris'in kızı Zeynep, onu zehirlemek istedi. Ancak, teşebbüs yarım kaldı. Hayber fethi esnasında önemli miktarda ganimet ve esir elde edildi. Esirler arasındaki Yahudi lider Huyey b. Ahtab'ın kızı Safiye'yi özgür bırakarak, kendisiyle evlendi.

Hz. Peygamber, Hayber'in fethinden sonra yine bir Yahudi yerleşim merkezi olan Vadi'l-Kur'a'yı da ele geçirdi. Onlara da Hayber Yahudileri gibi yıllık ürünlerinin yarısını Müslümanlara vermek şartı kondu. Hayber kalesi düşünce, Fedek Yahudileri barış istediler.

Böylece Yahudilerin gücü kırılmış oluyordu.

4. Hristiyanlarla İlişkiler

Müslümanlar, daha ilk günden itibaren Hristiyanlarla ilişki içerisinde olmuşlardı. Ancak, Müslümanlarla Hristiyanları karşı karşıya getiren ilk olay, Hz. Peygamber'in Haris b. Umeyr el–Ezdi'yi bir mektupla Bizans'a bağlı Busra valisine göndermesi, elçinin Mu'te'ye varınca Bizans'ın bir diğer valisi Şurah b. Amr el-Gassani tarafından öldürülmesi üzerine gelişen hadiseyle başlamıştır.

Derhal ordu hazırlayan Hz. Peygamber, üç bin kişilik ordunun başına sırayla Zeyd b. Harise, Cafer b. Ebi Talib ve Abdullah b. Revaha'yı görevlendirdi. Busra emîri Şurah b. el-Gassani de karşı hazırlığa girişmiş ve Rumların da desteği ile yaklaşık yüz bin kişilik bir ordu hazırlamıştı. Müslümanlar, Kudüs'e yaklaşık 35-40 km. mesafede Belka yakınlarında yer alan Mu'te'ye geldiklerinde karşılarında sayıları yüz bin civarında olan düşman ordusunu gördü.

Müslümanlar, olanca güçleriyle savaştılar. Zeyd, Cafer ve Abdullah b. Revaha bir biri ardı sıra şehit oldular. Müslümanların ordusu bozulmaya başladı. Ordu kumandanlığına getirilen Halid b. Velid bozulmaya başlayan orduyu toparladı ve düşmanla savaşmaya başladılar. Geceleyin savaşa ara veren ve ertesi gün düşman ordusunun sayıca üstün oluşunu göz önüne alan Halid b. Velid, değişik bir taktik uygulamaya karar verdi. Onun planı ordunun sağ kolundaki askerleri sola, solundakileri sağa, öndekileri arkaya ve arkadakileri öne alarak düşmanın Müslümanların geceleyin yardım aldıklarını sanmalarını sağlamaktı. Halid b. Velid'in asıl amacı, düşmanın moralini bozmak, bir saldırıyla onları yıldırmak ve Müslüman ordusunu yok olmaktan kurtarıp geriye çekilmekti. Her şey Halid b. Velid'in planladığı gibi oldu. Müslümanlar ani bir hücumdan sonra geri çekildiler. Düşman askerleri de Müslümanları takip etmeye cesaret edemedi. Müslüman ordusu da Medine'ye geri döndü. Hz. Peygamber, bu başarısından dolayı Halid b. Velid'e "Seyfullah" (Allah'ın kılıcı) lakabını vermiştir. Olay hicri 8/Miladi 629'da vuku bulmuştur.

Müslümanlarla Hristiyanları karşı karşıya getiren diğer bir olay da Tebük seferidir. Tebük seferi Taif kuşatmasından sonra yapıldı.

Suriye'den gelen bazı tüccarların Bizans imparatorunun Hristiyan Arap kabilelerinin de desteğini alarak Müslümanlara karşı savaş hazırlığı içerisinde oldukları haberini vermeleri üzerine Hz. Peygamber, savaş hazırlığına girişmişti. Otuz bin kişilik bir ordu hazırladı ve genelde savaşın yapılacağı yeri gizli tuttuğu hâlde, bu savaşın Bizanslılara karşı yapılacağını açıkça ilan etti. Zaman, savaş için pek uygun değildi. Havalar çok sıcaktı ve kıtlığın olduğu bir dönemdi. Bunun için bu savaşa "Gazvetu'l-Usre" (Güçlük Gazvesi, Savaşı) denmiştir.

Zor şartlar altında hazırlanan ordu, hicri 9. yılda Peygamber'in komutasında Suriye'ye doğru yola çıktı. Müslümanlar, Medine'ye 778 km. uzaklıkta ve Suriye yolu üzerinde bulunan Tebük'e giderek orada karargâh kurdu. Tebük'te 20 gün kadar kalınmasına rağmen, düşmana rastlanmadı. Müslümanlara karşı herhangi bir ordunun hazırlanmadığı ve Medine'ye ulaşan haberlerin doğru olmadığı anlaşıldı.



Tebük seferi esnasında bazı komşu ülkelerle antlaşmalar yapıldı. Çoğunlukla Hristiyanların, bazısında ise Yahudilerin yaşadığı Cerba, Eyle, Ezruh, Makna ve Maan bölgelerine birlikler gönderilerek halkları İslâm'a davet edildi. Bunlar İslâm dinini kabul etmemekle birlikte cizye ödemeyi kabul ederek, Müslümanların otoritesini tanımış oldular.

Arap Yarımadası'nda Necran bölgesinde oldukça kalabalık bir Hristiyan topluluk oturuyordu. Tarihçilerin Heyetler Yılı (Senetu'l-Vufud) olarak ifade ettiği hicri 9. yılda Necranlı Hristiyanlar, Hz. Peygamber'in kendilerine gönderdiği mektup üzerine, 60 kişilik bir heyeti Medine'ye gönderdiler. Hz. Peygamber (a.s.) mektubunda onları Müslüman olmaya çağırıyor, bunu kabul etmedikleri takdirde cizye vermelerini, bunu da kabul etmezlerse kendileriyle savaşılacağını bildiriyordu.

Necran heyeti, bir ikindi vakti Mescid-i Nebevi'ye geldi. Müslümanlar henüz namazlarını kılmışlardı. Hristiyanların da ibadet vakti geldiğinden doğuya yönelerek ibadetlerini yapmak istemişlerdi. Bazı sahabiler buna engel olmak istedilerse de, Hz. Peygamber, onların ibadetlerini yerine getirmesine izin verdi. Daha sonra da onları Müslüman olmaya çağırdı. Onlar, "biz senden önce Müslüman olduk" dediler. Onlara üç şeyin kendilerini Müslüman olmaktan alıkoyduğunu, bu üç şeyin, domuz eti yemeleri, haç'a tapmaları ve Tanrı'nın oğlu bulunduğuna inanmaları olduğunu söyledi.

Bunun üzerine onlar, "o hâlde İsa'nın babası kim?" diye sordular. Hz. Peygamber, bu soruya cevap vermeyip sustu. Bu süre zarfında Hz. İsa ve Hristiyanlıkla ilgili

bilgilerin yer aldığı Âl-i İmran suresinin 80'i aşkın ayeti vahyolundu. Âl-i İmran suresinin 59. ayeti onların bu sorusuna cevap vermiştir.

"Allah'ın katında İsa'nın durumu –kendisini topraktan yaratıp, sonra "ol" demesiyle olmuş olan– Âdem'in durumu gibidir" (Âl-i İmran, 3/59).

Bu ayeti onlara okuduktan sonra, Peygamber (a.s.) yine Âl-i İmran suresinin 61. ayetinde ifade edildiği gibi onları mübaheleye (karşılıklı lanetleşmeye) çağırdı.

"Ey Muhammed! Sana ilim geldikten sonra, bu hususta seninle kim tartışacak olursa, de ki: "Gelin, oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra lanetleşelim de, Allah'ın lanetinin yalancılara olmasını dileyelim" (Âl-i İmran, 3/61).

Onun bu teklifi karşısında Necranlılar durumu kendi aralarında görüşmek üzere izin istediler. Sonuçta mübahele yapmamaya karar verdiler. Kendi dinlerinde kalmak şartıyla cizye vermeye razı oldular. Peygamber'in bu teklifi kabul etmesi üzerine, bin tanesi Receb, diğer bini de Safer ayında olmak üzere yılda iki bin kat elbise vermeleri şartıyla bir antlaşma imzaladılar.

Sıra Sizde

Peygamberimizin Yahudi ve Hristiyanlarla ilişkilerinde bir arada yaşama bilincinin oluşturulması açısından izlediği temel ilkeler nelerdir?

5. Mekke'nin Fethi

Hudeybiye Antlaşması, üzerinden henüz iki yıl geçmeden müşrikler tarafından bozulmuştu. Hudeybiye Antlaşmasından sonra Müslümanlarla birlik kuran Huzâa kabilesi ile müşriklerle birlik kuran Bekr kabilesi arasında, kökü öncelere dayanan bir düşmanlık mevcuttu.



Bekr kabilesinden bir grup, hicri 8. yılın Şaban ayında bir gece ansızın Huzâalılara baskın yaparak 23 kişiyi öldürdü. Bu baskın sırasında Kureyş müşrikleri, Bekr kabilesine silah yardımında bulundular.

Bu durum karşısında Huzâa'dan Amr b. Salim yanında bir grup süvari birliğiyle Medine'ye giderek durumdan Hz. Peygamber'i haberdar etti. Peygamber (a.s.), Kureyşlilere bir mektup yazarak ya Bekr kabilesiyle olan ittifaklarını bozmalarını, ya da öldürülen Huzâalıların diyetlerini ödemelerini istedi. Şayet bunlardan birini yapmayacak olurlarsa kendileri ile savaşacaklarını bildirdi. Kureyşliler, teklifi reddedip, elçiye olumsuz cevap vererek geri gönderdiler. Ancak, durumun sonucundan korkmuş olacaklar ki, pişmanlık içerisinde Hudeybiye Antlaşmasını yenilemek üzere Ebu Süfyan'ı Medine'ye gönderdiler. Hz. Peygamber, Ebu Süfyan'ı iyi karşılamadı ve teklifini reddetti. Ebu Süfyan da geri döndü.

Ebu Süfyan, Medine'den ayrıldıktan sonra, Mekke üzerine yürümeye karar verildi. Bunun için de gizlice hazırlıklara başlandı. Medine çevresindeki kabilelere haber gönderilerek, Ramazan ayının başında Medine'de toplanmaları istendi.

Savaş hazırlığı son derece gizli tutuluyordu. Kureyşlilerin bu savaştan haberdar olmaması gerekiyordu. Ancak, muhacirlerden Hâtib b. Ebu Beltea askerî hazırlıkları gizli bir mektupla, Kureyş'e bildirmek üzere bir kadına vermişti. Bu mektubu götüren şahıs yakalanarak olayın ortaya çıkması üzerine, sorguya çekilen Hâtib, mazeret beyan etti. Hâtib sorgulamadan sonra affedildi.

Ramazan ayının ilk günlerinde bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. 10 Ramazan 8/ 1 Ocak 630'da Hz. Peygamber on bin kişilik bir orduyla Medine'den hareket etti.

Ordu, Mekke'ye 16 km. uzaklıkta bulunan Merru'z-Zahran denilen vadide konakladı. Vadide karargâh kuran Hz. Peygamber, gece hava karardığında asker sayısınca ateş yakılmasını istedi. Bu ateşi gören ve gelenlerin kim olduğunu bilmeyen Mekkeliler, ne olup bittiğini öğrenmek için Ebu Süfyan'ı iki arkadaşıyla birlikte gönderdiler. Ancak, Ebu Süfyan ve arkadaşları Müslümanlara yakalanıp Peygamber'in huzuruna getirildiler. Ebu Süfyan uzun tereddütten sonra Müslüman oldu.

Müslümanlar dört yönden Mekke'ye girdiler. Peygamber (a.s.), bir kişiyi görevlendirerek şöyle ilan etmesini istedi:

"Kim Ebu Süfyan'ın evine girerse emniyettedir. Kim kapısını kapatırsa emniyettedir. Kim Mescid-i Haram'a girerse emniyettedir."

Hz. Peygamber mecbur kalınmadıkça kan dökülmemesini istedi. Mekke teslim oldu, Müslümanlar Kâbe'yi tavaf ederek putları kırdılar.

Hz. Peygamber, Kâbe'de etrafına toplanan insanlara şöyle bir hitapta bulundu:

> "Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur, yalnızca O vardır. Hiç ortağı yoktur, vaadini doğru çıkardı, kuluna yardım etti, bütün toplulukları tek başına yenilgiye uğrattı. Dikkat edin her türlü ayrımcılık, kan davası ve mal davası şu ayaklarımın altındadır. Beytullah'ın bakım işi ve hacılara zemzem verme işi hariç.
>
> Ey Kureyş toplumu, Allah size cahiliyedeki gibi kibirlenmeyi ve atalarla büyüklenmeyi yasaklamıştır, insanlar Âdem'dendir, Âdem ise topraktan;
>
> "Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve sizi milletler ve kabileler hâline koyduk ki birbirinizi tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Allah bilendir, haberdardır" (Hucurat, 49/13).
>
> "Ey Kureyş topluluğu, ne dersiniz, size ben ne yapacağım?" diye sordu, tek ses hâlinde "en iyi olanı; sen şerefli bir kardeş ve şerefli bir yeğensin" diye cevap verdiler, o da: "haydi gidin, hepiniz serbestsiniz" buyurdu" (İmadüddin Halil, *Muhammed Aleyhisselam*, s. 253).

Hz. Peygamber, Mekke'de genel af ilan etti. 17 kişi genel affın dışında tutuldu. Bunların birçoğu da daha sonra affedildi.

Mekke'nin fethi, İslâm'ın yayılışını son derece hızlandırmış ve İslâm tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Sıra Sizde

Peygamberimizin Mekke'nin fethi sırasında okuduğu hutbenin bugün için önemi nedir?

Ünite 3

6. Evrensel Çağrının Elçileri

Mekke'nin 8/630 yılında fethedilmesi, ardından güçlü bir kabile olan Hevazin'in Müslüman olması, hicri 9. yılda Tebük seferiyle Kuzey Arabistan'ın Müslümanların hakimiyetine girmesiyle Arabistan'ın her yöresinden heyetler Medine'ye gelmeye başladı. Hicri 9. yılı heyetler açısından oldukça yoğun bir yıl olduğu için, bu yıla Senetu'l-Vufud (Heyetler yılı) denilmiştir. Heyet gönderen kabilelerin sayısı 70'i aşıyordu. Bunlardan bir kısmı şunlardır:

Sa'd b. Bekir, Temim, Himyeriler, Becile, Tay, Esed, Tağlib, Fezare, Kinane, Kinde, Sakif, Süleym...

Hz. Peygamber tarafından çok iyi karşılanan bu heyetlerin amaçları, genellikle, Müslüman olduklarını bildirmek, İslâmiyet'i öğrenmek veya kendilerine İslâmiyet'i öğretecek öğretmenler istemekti. Ancak, daha önce de ifade edildiği gibi Müslümanların hakimiyetini kabul ederek, cizye ödemek koşuluyla görüşme yapanlar da olmuştu. Necran Hristiyan heyeti buna bir örnek olarak gösterilebilir.

Muhammed (a.s.), bu heyetlere karşı son derece misafirperver davranmış ve onlarla bizzat ilgilenmiştir. Heyetler, daha çok, sahabilerin evlerinde, ayrıca Suffe ve Mescidin yanında misafirhane olarak kullanılan bir çadırda ağırlanmışlardır.

H. 6. yılda Kureyş ile yapılan barış antlaşmasıyla birlikte Hz. Peygamber, insanları İslâm'a çağırmak için güzel bir fırsat yakalamıştı. Hudeybiye Antlaşmasının ar-

dından Medine'ye döndükten hemen sonra hiç vakit kaybetmeden Arap Yarımadası'ndaki emîrlere, kabile reislerine ve yarımadayı çevreleyen bölgelerdeki hükümdarlara mektuplar ve elçiler gönderdi. Bu suretle, onları ve idareleri altında olan halkı İslâm'a davet ediyor ve İslâm dininin prensiplerini onlara açıklıyordu. Dihye b. Halife el-Kelbi'yi Bizans Hükümdarına; Amr b. Ümeyye ed-Damri'yi Habeşistan Hükümdarına; Abdullah b. Huzeyfe es-Sehmi'yi İran Kisrasına; Hatıb b. Ebi Beltaa'yı İskenderiye Hükümdarı Mukavkıs'a; Şuca b. Vehb'i Gassan Kralı Haris b. Ebu Şemir'e; Selit b. Amr'ı Yemame hâkimi Hevze b. Ali'ye gönderdi. Bunların dışında Arap kabile başkanlarına, ünlü ve etkin kişilere, Hristiyanlara, Yahudilere ve Mecusilere de mektuplar göndermiş onları İslâm'ı kabule çağırmıştır. Bu çağrıyı ulaştıran elçiler bazen olumlu bazen de olumsuz yaklaşımlarla karşılanmışlardır. Bu duruma verilebilecek birkaç örnek aşağıda sıralanmıştır:

Herakleios; Hz. Peygamber'in elçisini o sırada bulunduğu Kudüs'te kabul etmiş, elçiye iyi davranıp, ona hediyeler vererek göndermiş, ancak İslâm'ı kabul etmemiştir.

Habeşistan Hükümdarı, gönderilen elçi Amr b. Ümeyye ed-Damri'yi iyi karşılamıştır. Hatta onun Müslüman olduğu bile rivayet edilmektedir. Ülkesinde kalan muhacirleri bir gemiye bindirerek Medine'ye göndermiştir.

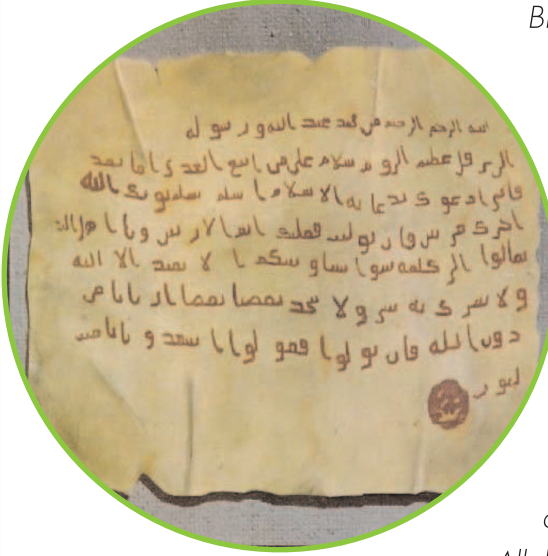
İran Kisrası Hüsrev Perviz, Abdullah b. Huzafe es-Sehmi'nin getirdiği davet mektubunu Hireli kâtibine okutmuş, mektupta Peygamber'in adını kendi adından önce yazmasına sinirlenerek mektubu yırtmış ve elçiyi de dışarı çıkartmıştır.

Mısır Hükümdarı Mukavkıs, Hatıb b. Ebi Beltea'yı iyi karşılamış ancak İslâm'ı kabul etmemiş, bununla birlikte Mariye adlı bir cariye ve daha başka bazı hediyeleri Medine'ye göndermiştir. Peygamber (a.s.), Mariye ile evlenmiş ve hatta İbrahim adlı bir oğlu olmuştur.

Hükümdarlara yazılan mektuplar hikmetli bir üslupla ele alınmıştır. İfadeler son derece hoşgörülüdür.

Bu mektuplardan birkaç örnek aşağıya alınmıştır:

Bizans İmparatoru Herakleios'a gönderilen mektup:



Bismillahirrrahmânirrahîm,

Allah'ın kulu ve Resulu Muhammed'den Bizans'ın imparatoru Herakleios'a:

Allah'ın selamı hak yolda olanlara olsun. Seni İslâm'a çağırıyorum. İslâm'ı kabul et ki kurtuluşa eresin. Allah da sana mükâfatını iki kat versin. Eğer kabul etmezsen halkın günahını sen çekersin. "Ey Ehl-i Kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan söze geliniz. Sadece Allah'a kulluk edelim ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım, Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilahlaştırmasın. Eğer yüz çevirirlerse, şahit olun, biz Müslümanız, deyiniz."

İran Kisrasına gönderilen mektup:

Bismillahirrahmânirrahîm,

Allah'ın selamı hak yolda olanlara, Allah'a ve Resulüne iman edenlere, Allah'tan başka tanrı olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve Resulü olduğuna şehadet edenlere olsun. Seni, İslâm'ı kabule davet ediyorum. Çünkü ben, hayatta olanları uyarmak ve inanmayanlar üzerinde Allah'ın sözünü gerçekleştirmek için bütün insanlara gönderilen bir peygamberim. Müslüman ol ki kurtuluşa eresin. Şayet kabul etmezsen bütün mecusilerin günahı sana olacaktır" (Bkz. Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, I, 503-504).

7. Veda Haccı, Veda Hutbesi ve Evrensel Mesajlar

Hz. Peygamber'in hicretin 10. yılında (m. 632) gerçekleştirdiği hac, arkadaşlarıyla vedalaştığı ve bir daha Kâbe'yi ziyaret edemediği için Veda Haccı adını almıştır.

Hicretin 10. yılının Zilkade ayında, hac için hazırlıklar yapılmış ve hac yapmak isteyenler Medine'de toplanmışlardır. Hz. Peygamber, 26 Zilkade 10/22 Şubat 632 Cumartesi günü yanında aile bireyleri, Muhacirler, Ensardan ve diğer Arap kabilelerinden oluşan bir grupla birlikte Medine'den hareket etti. Yanlarında 100 kurbanlık deve vardı. Zülhuleyfe adlı yere geldiğinde öğle namazını seferî olarak iki rekat kıldı ve aynı gün burada ihrama girdi. 4 Zilhicce Pazar günü kuşluk vakti Kusva adlı devesinin üzerinde Mekke'ye vardı. Kâbe'yi tavaf edip iki rekat namaz kıldı ve Safa ile Merve arasında sa'y etti.



Ünite 3

Zilhiccenin 9. günü Mina'ya giden Hz. Peygamber ve Müslümanlar, aynı gün öğleden sonra Arafat dağına çıktılar. Kusva adlı devesinin üzerinde Arafat vadisinin ortasına kadar varan Allah'ın elçisi yüz bini aşkın Müslümana hitap etti. İslâm çağrısının en büyük ve en önemli hutbesini okudu:

"Hamd ve şükür Allah'a mahsustur; biz O'na hamd eder, O'ndan yardım talep eder, affımızı O'ndan diler ve O'na yöneliriz. Nefislerimizin şerlerinden, hareket ve fiillerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah kimi doğru yola iletirse, o kimse için sapıklık olamaz; kimi sapıklığa sevk ederse o kimse için doğru yola sevk eden kalmamıştır. Allah'tan başka ilâh olmadığına, O'nun tekliğine ve bir eşinin bulunmadığına şehadet ederim. Yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.

Ünite
3

- *Ey Allah'ın kulları! Sizlere Allah'a saygılı olup buyruklarına karşı gelmekten sakınmanızı tavsiye ve sizi O'na itaatta bulunmaya teşvik ederim. Bu suretle en iyi ve hayırlı olan bir şey ile (sözlerime) başlamak istiyorum:*
- *O hâlde ey insanlar! Size açıkladığım (şeyleri) dinleyin! Çünkü bilmiyorum, bu yıldan sonra bulunduğum yerde belki de sizlerle tekrar buluşamayacağım.*
- *Ey insanlar! Bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız, nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz nasıl mukaddes bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, namuslarınız ve şerefleriniz de öyle mukaddestir, her türlü saldırıdan korunmuştur.*
- *Ashabım! Yarın Rabbinize kavuşacaksınız ve bugünkü davranışlarınızdan ve tutumlarınızdan kesinlikle sorulacaksınız.*
- *Sakın benden sonra eski sapıklıklara dönüp de birbirinizin boynunu vurmayınız.*
- *Bu vasiyetimi burada bulunanlar, bulunmayanlara bildirsin! Olabilir ki bildirilen kişi, burada bulunup da işitenden daha iyi anlayarak korumuş olur..."*
- *"...Ey insanlar! Rabbiniz bir, ceddiniz birdir. Hepiniz Âdem'den türemiş bulunuyorsunuz. Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Allah indinde en mükerrem ve makbul olanınız, O'na saygılı olup buyruklarına karşı gelmekten sakınanınızdır. Bir Arabın Arap olmayana hiçbir üstünlüğü yoktur, varsa bu takva yönündendir. Dikkat edin! Tebliğ ettim mi? Ey Allah'ım sen şahit ol!"* diyerek insanlığa evrensel bir mesaj sunmuştur (bkz. İbn Abdirabbih, el-Ikdü'l-Ferid, IV, 57-58; ayrıca bkz. Ya'kubi, *Tarih*, II, 109-110).

Peygamber Efendimiz hutbeyi okuduktan sonra Arafat'a çıktı. Arafat'ta iken kendisinin ilâhî tebliğ görevinin tamamlandığını belirten şu ayeti aldı:

> "...Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim..." (Maide, 5/3).

Hac görevini tamamladıktan sonra 29 Zilhicce 10/26 Mart 632'de Medine'ye döndü.

Sıra Sizde

Veda Hutbesindeki evrensel mesajları belirtiniz?

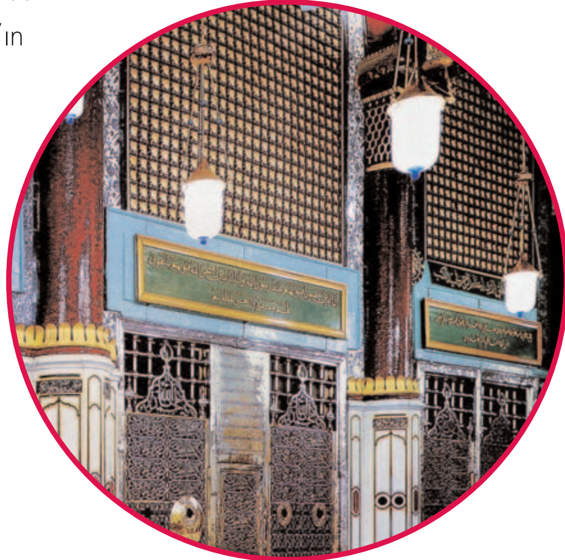
8. Hz. Peygamber'in Vefatı

Veda haccının üzerinden henüz fazla bir zaman geçmeden Peygamber (a.s.), 29 Safer 11/27 Mayıs 632'de hastalandı. Hastalığının ilk günlerinde ateşi oldukça yüksekti. Fakat bu durum ateşinin indiği anlarda mescide gitmesine, insanlara namaz kıldırmasına engel oluşturmuyordu. Birkaç gün bu şekilde devam etti. Ancak daha sonra buna gücü yetmeyince yerine, namazı kıldırması için Hz. Ebubekir'i görevlendirdi. Hz. Peygamber, 13 Rebiulevvel /8 Haziran Pazartesi günü vefat etti.

Vefat haberi pek çok kimseye inanılmaz göründü. Hz. Ömer, Rasulullah'ın öldüğünden bahseden herkese öfkelenmeye başlamıştı. Kılıcını çekerek:

"Rasulullah'ın öldüğünü zanneden herkesin boynunu koparacağım. Vallahi o ölmedi, tıpkı Musa'nın gitmesi gibi tekrar ümmeti arasına dönüp gelmek ve kıyamet gününe kadar bu insanların başında bulunmak üzere Allah'ın katına vardı" dedi (İbnü'l-Esir, II, 323).

Hz. Ömer ve diğer Müslümanları şaşkınlıktan kurtaran, Hz. Ebubekir oldu. Üzüntülü haberi alan Hz. Ebubekir, hemen Mescid-i Nebevi'ye girdi. Peygamber'in bulunduğu odaya gitti. Üzüntüsünü gizleyemedi. Daha sonra Mescid'e geri dönerek şu anlamlı konuşmayı yaptı.



Ünite 3

"Ey insanlar! Muhammed'e tapan kim ise bilsin ki gerçekten o ölmüştür. Allah'a kul olan ve O'na ibadet eden kimse bilsin ki Allah bakidir, asla ölmez" (İbnü'l-Esir, a.g.e. II, 324).

Daha sonra da Kur'an-ı Kerim'den şu ayetleri okudu:

"Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmişti. Ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez, Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir" (Âl-i İmran, 3/144).

Onun bu konuşması Müslümanları yatıştırdı. Pazartesi vefat eden Hz. Peygamber'in cenazesi salı günü Hz. Ali tarafından yıkandı ve sedirin üzerine konuldu. Müslümanlar küçük gruplar hâlinde gelerek onun cenaze namazını imamsız olarak kıldılar. Nereye defnedileceği konusunda farklı görüşler ileriye sürüldü. Hz. Ebubekir'in, peygamberlerin öldükleri yere gömüleceğini bildiren bir hadisi hatırlatması üzerine bu sorun da aşılarak vefat ettiği yer olan Hz. Aişe'nin odasına defnedildi.

Ünitenin Özeti

Eski adı Yesrib olan Medine, Hicaz bölgesinin önemli şehirlerinden birisiydi. Medineli Arapların Hz. Peygamber'le yaptıkları Akabe biatları sonucu Medine'de Müslümanların sayısı artmış ve hicret kararıyla birlikte Müslümanlar gruplar hâlinde Medine'ye gitmeye başlamışlardı. Son aşamada Hz. Peygamber (a.s.) de hicret etmişti.

Peygamberimizin Medine'deki ilk faaliyeti, bir mescit inşasına karar vermiş olmasıdır. Peygamber Mescidi, birçok sosyal fonksiyon icra ediyordu. Bunlardan biri ibadet yeri olarak kullanılmasıydı. Burası Müslümanların vakit namazlarını ve cuma namazlarını kılmak için toplandığı bir yerdi. Aynı zamanda, tebliğ görevinin yürütüldüğü, eğitim-öğretim faaliyetlerinin yapıldığı, önemli kararların verildiği, elçilerin kabul edildiği bir mekândı.

Medine'ye varışlarından beş ay kadar sonra Mekke'den gelenler (Muhacirler) ve Medineli (Ensar) aile başkanlarının katıldığı bir toplantı düzenlendi. Bu toplantının amacı, Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanların Medine'de maddî ve manevî açıdan huzur ve uyum içerisinde yaşamaları konusunda somut birtakım öneriler ortaya koymak ve bunları uygulamaya geçirmekti. Bu bağlamda Peygamberimiz Mekkeli ve Medineli Müslümanları samimi bir işbirliğine teşvik etti. Muhacir ve Ensarı kardeş yaptı.

Peygamberimiz, kardeşleştirmeyle Müslümanlar arasındaki birliği kurmuştu ancak, şehirde yaşayan diğer Yahudi ve Müslüman olmayan Araplarla da anlaşmak, şehrin güvenliğini sağlamak, onlarla da uyum içerisinde yaşamak istiyordu. Bunun için de hem kendi arkadaşlarıyla, hem de Müslüman olmayan diğer unsurlarla görüşmeler yaptı. Sonuçta bir şehir-devlet yapısı ortaya çıkarma konusunda anlaştılar. Medine toplumunu yeniden düzenleyen esasların yer aldığı bir metin hazırladılar. Sosyal bir sözleşme olan bu metin, birbirleriyle ve yabancılarla ilişkilerini, idarî ve adlî yapılarını, bireylerin sahip olduğu din ve vicdan hürriyetini, haklarını ve sorumluluklarını içeriyordu.

Bu arada Mekkeli müşriklerle de ilişkiler devam ediyordu. Bu ilişkiler bağlamında

Ünite
3

savaş veya antlaşmalar yapılmıştı. Aynı şekilde Yahudi ve Hristiyanlarla da ilişkiler devam etmişti.

Daha sonra Mekke fethedilmiş, ardından güçlü bir kabile olan Hevazin Müslüman olmuş, hicri 9. yılda Tebük seferiyle Kuzey Arabistan'ın Müslümanların hâkimiyetine girmesiyle Arabistan'ın her yöresinden heyetler Medine'ye gelmeye başlamıştır.

Peygamber (a.s.) tarafından çok iyi karşılanan bu heyetlerin amaçları, genellikle Müslüman olduklarını bildirmek, İslâmiyet'i öğrenmek veya kendilerine İslâmiyet'i öğretecek öğretmenler istemekti.

O, bu heyetlere karşı son derece misafirperver davranmış ve onlarla bizzat ilgilenmiştir.

Hz. Peygamber'in hicretin 10. yılında (m. 632) gerçekleştirdiği hac, arkadaşlarıyla vedalaştığı ve bir daha Kâbe'yi ziyaret edemediği için Veda Haccı adını almıştır. Burada o, yüz bini aşkın Müslümana hitap etti. Bu hitaba Veda Hutbesi denildi. Veda haccının üzerinden henüz fazla bir zaman geçmeden 29 Safer 11/27 Mayıs 632'de hastalandı. Hastalığının ilk günlerinde ateşi oldukça yüksekti. Fakat bu durum ateşinin indiği anlarda mescide gitmesine, insanlara namaz kıldırmasına engel oluşturmuyordu. Birkaç gün bu şekilde devam etti. Ancak, daha sonra buna gücü yetmeyince yerine, namazı kıldırması için Hz. Ebubekir'i görevlendirdi. Son nebî Muhammed (a.s.), 13 Rebiulevvel /8 Haziran Pazartesi günü vefat etti.

Üniteyi Gözden Geçirelim

1) Hicretten önce Medine'deki durum nasıldı, kısaca açıklayınız.
2) Medineli Müslümanlar Hz. Peygamber'i nasıl karşılamışlardı?
3) Peygamber Mescidi ne amaçla inşa edilmiştir?
4) Mekkeli ve Medineli Müslümanların aralarındaki sevgiyi ve dayanışmayı artırmak amacıyla ne gibi düzenlemeler yapılmıştır?
5) Hz. Peygamber'in hac esnasında gerçekleştirdiği hutbede öne çıkan hususlar nelerdir, açıklayınız.

Değerlendirme Soruları

1) "Medine"nin eski adı nedir?

a) Evs
b) Kurayza
c) Yesrib
d) Hazrec

2) Medine'de ilk olarak Hz. Peygamber'i misafir eden sahabi kimdir?

a) Ebu Eyyub el-Ensari
b) Zeyd b. Harise
c) Musab b. Umeyr
d) Hz. Ebubekir

3) "Suffe" nedir?

a) Bir mescit adı
b) Bir kabile adı
c) Hz. Muhammed'in evi
d) Mescid-i Nebi'nin bir bölümü

4) Mekke'den Medine'ye göç edenlere ne denir?

a) Ensar
b) Kaynuka
c) Evs
d) Muhacir

5) Mekkeli müşriklerle hangi savaş yapılmamıştır?

a) Bedir
b) Uhud
c) Kaynuka
d) Hendek

6) Ebu Süfyan ne zaman Müslüman olmuştur?

a) Bedir Savaşı'ndan sonra
b) Uhud Savaşı'ndan sonra
c) Hendek Savaşı'ndan sonra
d) Mekke'nin fethi sırasında

7) Hz. Peygamber ne zaman hac vazifesini yerine getirmiştir?

a) 629
b) 630
c) 631
d) 632

ÜNİTE 4
KİŞİLİĞİ VE ÖRNEKLİĞİ

Ünitede Neler Var?

1. Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimiz Hz. Muhammed
2. İslâm'ı Anlamada Hz. Peygamber'in Örnekliği
3. Hz. Peygamber'in Örnek Ahlâkı

Ünite Hakkında

Bu ünitede Peygamber Efendimiz çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Kur'an-ı Kerim'den hareketle kendisiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Onun örnekliği konusu bizzat onun yaşayışından örneklerle anlatılmış, örnek davranışlar yorumlar eşliğinde güncelleştirilmiştir.

Öğrenme Hedefleri

Bu ünite tamamlandıktan sonra öğrenen,

- Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizi bir insan olarak niteleyen ayetleri sıralar.
- Kur'an-ı Kerim'de Muhammed (a.s.)'i bir peygamber olarak niteleyen ayetleri sıralar.
- Hz. Peygamber'in insan davranışlarındaki nezaket ve inceliğini fark eder.
- Hz. Peygamber'in davranışlarında esas aldığı ilkeleri sıralar.
- Hz. Peygamber'e "el emin" denmesinin sebebini açıklar.
- Hz. Peygamber'in sabırlı davranışına örnek verir.
- Hz. Peygamber'in zamanın kıymetini anlatan bir sözünü açıklar.
- Hz. Peygamber'in hangi durumlarda istişare ettiğini açıklar.

Üniteyi Çalışırken

Bu üniteyi çalışırken;

1. Ünite başında verilen hedeflere ulaşıp ulaşmadığınızı sürekli düşününüz. Ulaşamadığınızı düşündüğünüz hedeflerle ilgili konuları tekrar okuyunuz.

2. Öğrenmek için kitapla yetinmeyiniz, kitabın sonunda zengin birer kaynak listesi sunulmaktadır. Bu listeden ulaşabildiğiniz kaynakları inceleyiniz.
3. Bu konular ile ilgili görsel yayınları izleyiniz ve öğrenme ortamınıza taşıyınız.

1. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed

Bu başlık altında, sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in hem bir insan hem de peygamber olarak Kur'an-ı Kerim'de nasıl anlatıldığı ele alınmıştır.

İnsanî Yönü

Kur'an-ı Kerim, sevgili Peygamberimizin insan olduğuna vurgu yaparken, onu diğer insanlardan ayıran en önemli özelliği Allah'tan vahiy alması olduğu üzerinde durur. Aşağıdaki ayetler bu duruma işaret etmektedir:

Ünite 4

"Ben ancak Resul olarak gönderilen bir beşerim" (İsra, 17/93).

"De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. (Ne var ki) bana 'sizin ilahınız ancak bir ilahtır' diye vahyolunuyor..." (Kehf, 18/110).

"De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana ilahınızın yalnızca bir tek ilah olduğu vahyediliyor..." (Fussilet, 41/6).

Önce Düşünelim

Kur'an-ı Kerim neden Hz. Peygamber'in insanî yönüne vurgu yapmaktadır?

Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber'in, normal insan özelliklerine sahip bir kişi olduğunu ve insan olma bakımından diğerlerinden ayrı tutulmadığını belirtir. Bu durumu, özellikle her yaratılmış varlığın ortak özelliği olan "ölümlülük" ile ifade etmektedir:

"Senden önce hiçbir kimseye ebedi hayat vermedik sen öleceksin de, onlar bâki mi kalacaklar? Her nefis ölümü tadacaktır..." (Enbiya 21/34-35).

"Mutlaka sen de öleceksin, onlar da ölecekler" (Zumer, 39/30) .

Hz. Peygamber'in bir insan olması, müşriklerin onun peygamber olduğuna inanmamalarına ve onun da kendileri gibi bir insan olmasını sürekli eleştirmelerine neden olmuştu. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim bu konuyu şöyle dile getirir:

"İnsanlara doğruluk rehberi geldiği zaman, inanmalarına engel olan, sadece: "Allah peygamber olarak bir insan mı gönderdi?" demiş olmalarıdır. De ki: "Yeryüzünde yerleşip dolaşanlar melek olsalardı, biz de onlara gökten peygamber olarak bir melek gönderirdik" (İsra, 17/95).

"...Şöyle dediler: "Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, sokaklarda gezer? Ona, beraberinde bulunup uyaran bir melek indirilseydi ya! Yahut, kendisine bir hazine verilseydi, veya besleneceği bir bahçe olsaydı ya!" Bu zalimler inananlara: "Siz sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz" dediler. "Ey Muhammed! Sana nasıl misaller getirdiklerine bir bak! Onlar sapmışlardır, yol bulamazlar. Dilerse sana, bunlardan daha iyi olan, içlerinden ırmaklar akan cennetler verebilen ve köşkler kurabilen Allah yücelerin yücesidir" (Furkan, 25/7-10).

Sıra Sizde

Peygamberimizin insan olmasının, vahyin insanlar tarafından anlaşılması ve yaşanmasında ne gibi etkileri olmuştur?



Peygamberlik Yönü

Peygamber Efendimiz, yirmi üç senelik peygamberlik döneminde İslâm'ı anlatmış, aynı zamanda anlattıklarını uygulayarak bizzat insanlara örneklik etmiştir. Bu görevi yerine getirirken zor ve ağır şartlara dayanmayı bilmiş, büyük bir kararlılık ve sabırla hareket etmiştir. Onun peygamberlik görevinin sınırları, Kur'an-ı Kerim'de çok net bir biçimde çizilmiştir:

"Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et.
Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır..." (Maide, 5/67).
"...Peygambere düşen yalnız açık bir tebliğdir" (Ankebut, 29/18).

Yukarıdaki ayetlerden de anlaşılacağı üzere, Hz. Peygamber'in vazifesi "tebliğ"dir. O, Allah'tan aldığı vahyi insanlara bildirmekle görevlendirilmiştir.

"Sen, ancak bir uyarıcısın. Şüphesiz biz, seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın" (Fatır, 35/23-24).

Hz. Peygamber bir ihtar edici ve uyarıcıdır.

"Senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz kişilerden başkasını peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız bilenlere sorun. Apaçık mucizelerle ve kitaplarla (gönderildiler). İnsanlara kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik" (Nahl, 16/43-44).

Yukarıdaki ayette belirtildiği gibi Hz. Peygamber, rehberdir, yol göstericidir.
Âyetlere genel olarak bakıldığında, sevgili Peygamberimizin peygamberlik görevinin belirleyici özelliğinin, insanlara rehberlik etmek ve bunu yaparken de onlara en güzel örnek olmak olduğunu görmekteyiz.
Kur'an-ı Kerim'de, Allah Teâla'nın, seçilmiş bir insan olarak görevlendirdiği Hz. Peygamber'e, bu görevi yerine getirirken dikkat etmesi gereken hususlar da hatırlatılmıştır. Mesela, insanlar arasında hiçbir ayırım yapmaması ve insanları incitmemesi gerektiği ile ilgili şöyle buyurulmuştur:

"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na dua edenleri yanından kovma. Onların hesabından sana bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki onları kovasın. Eğer kovarsan zalimlerden olursun" (En'am, 6/52).

Her insanın sorumluluğu kendine aittir. Peygamber olmak, insanların sorumluluklarına ortak olmak anlamına gelmez. Herkes işittiği ve gördüğü şeylerden kendisi sorumludur. Kur'an-ı Kerim'de bu durum da hatırlatılarak Hz. Peygamber'in ilettiklerine kulak tıkayan insanlar için, ancak bir insan duyarlılığıyla üzülebileceği fakat

onun ötesinde bu hissettiklerinin onlar kendi durumlarını değiştirmedikçe kendilerine bir fayda vermeyeceği de belirtilmiştir.
Aşağıdaki ayet bu durumu açıklamaktadır:

"… Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince, sen ona yöneliyorsun. Oysaki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin" (Abese, 80/5-7).

Önce Düşünelim

İnsanların Hz. Peygamber'in bildirdiklerine inanması, Hz. Peygamber'e neler hissettirmiş olabilir?

Bir başka ayette, İslâm'a davet edilen müşriklerin inkâr ve isyanlarının Allah'ın ayetlerine yönelik olduğu vurgulanmakta ve bu durumdan Peygamber'in incinmemesi öğütlenmektedir.

"Ey Muhammed! Biz çok iyi biliyoruz ki söyledikleri elbette seni incitiyor. Onlar gerçekte seni yalanlamıyorlar; fakat o zalimler Allah'ın ayetlerini inadına inkâr ediyorlar. And olsun ki senden önce de birçok peygamber yalanlanmıştı da onlar yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine karşı sabretmişler ve nihayet kendilerine yardımımız yetişmişti. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek bir güç de yoktur. And olsun, peygamberler ile ilgili haberlerin bir kısmı sana gelmiş bulunuyor. Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse; bir delik açıp yerin dibine inerek, yahut bir merdiven bulup göğe çıkarak onlara bir mucize getirmeye gücün yetiyorsa durma yap! Eğer Allah dileseydi elbette onları hidayet üzere toplardı. O halde sakın cahillerden olma" (En'am, 6/33-35).

İnsanları çok seven ve onlara karşı çok merhametli ve sabırlı olan yüce Peygamberimizin, bu sevgisinin de onların gerçeği görüp kabullenmelerine yetmeyeceği, bireylerin kendi hür iradeleriyle inançlarından ve yaptıklarından sorumlu oldukları ise şu ayetlerle hatırlatılmıştır:

"Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin. Fakat Allah dilediği kimseyi doğru yola eriştirir. O doğru yola gelecekleri daha iyi bilir" (Kasas, 28/56).

"(Doğrusu) size Rabbiniz tarafından basiretler (idrak kabiliyeti) verilmiştir. Artık kim hakkı görürse faydası kendisine, kim de kör olursa zararı kendinedir. Ben üzerinize bekçi değilim" (En'am, 6/104).

"Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin kullara (zerre kadar) zulmedici değildir" (Fussilet, 41/46).

"Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Günah yükü ağır olan kimse, günahını yüklenmeye (bir başkasını) çağırırsa, ondan hiçbir şey yüklenilmez, çağırdığı kimse yakını da olsa. (Ey Muhammed) Sen ancak, görmedikleri halde Rablerinden için için korkanları ve namaz kılanları uyarırsın. Kim arınırsa ancak kendisi için arınmış olur. Dönüş ancak Allah'adır" (Fatır,35/18).

Önce Düşünelim

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in hem insanî yönüne hem peygamberlik yönüne vurgu yapılmasının anlamı nedir?

2. İslâm'ı Anlamada Hz. Peygamber'in Örnekliği

Daha önce de belirtildiği gibi, Hz. Peygamber'in peygamberliğinin ayırt edici özelliklerinden birisi de yaşantısıyla insanlara örnek olmasıdır. Allah Teâla, Hz. Peygamber'in yaşantısını bir bütün olarak insanlara sunmuş ve onu kendilerine örnek olarak göstermiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu husus çeşitli vesilelerle açıklanmış ve Peygamber'e (a.s.) uymanın, onu örnek almanın önemi ortaya konulmuştur:

"And olsun Allah'ın Resulünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır" (Ahzab, 33/21).

Ayrıca Hz. Peygamber'e uymak, onu sevmek ve örnek almak, Allah'a itaatin hem ön şartı hem de alameti sayımıştır:

"De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" (Âl-i İmran, 3/31).

"Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik" (Nisa, 4/80).

Ünite 4

İbadetlerin Yapılmasında Örnekliği

Önce Düşünelim:

Hangi tür davranışları ibadet olarak nitelendirebiliriz?

İbadet, geniş anlamıyla Allah'ın insanlara vermiş olduğu sonsuz nimetlere karşı insanın O'na boyun eğmesi, O'nun otoritesini tanıması ve bütün öğütlerini yerine getirmesi olarak açıklanabilir. Yani ibadet, Allah'a yönelik, Allah rızasını kazanmak için gerçekleştirilen eylemlerdir.

Buna göre, ibadet kapsamına giren her şey, yalnız ve yalnız Allah'ın rızası gözetilerek gerçekleştirildiğinde bir değer taşır. Bu ise ancak insanın bütün hayatını tevhid ilkesine göre düzenlemesiyle olabilir. Yani Allah'ın birliğini esas alarak her şeyi O'nun hoşnutluğunu gözeterek yapmak gerekir. Bunu en derinden hisseden kimse, insanlar ve diğer varlıklar ile ilişkilerinde Allah'ın hoşnutluğunu elde etmeye çalışır.



Aşağıdaki ayetlerde, ibadetlerin yapılmasıyla ilgili olarak bu ölçüye -Allah'ın rızasını kazanmak- işaret edilmiştir.

"(Ey Muhammed!) Şüphesiz biz bu Kitabı sana hak olarak indirdik. Öyleyse sen de dini Allah'a has kılarak O'na kulluk et. İyi bilin ki halis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp da başka dostlar edinenler, "Biz onlara sadece bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz" diyorlar. Doğrusu Allah, ayrılığa düştükleri şeylerde aralarında hükmü verecektir. Şüphesiz Allah yalancı ve nankör olanları doğru yola iletmez" (Zümer, 39/2-3).

"De ki: "Şüphesiz bana, dini Allah'a has kılarak O'na ibadet etmem emredildi. Bana, Müslümanların ilki olmam da emredildi." De ki: "Eğer ben Rabbime isyan edersem, şüphesiz büyük bir günün azabından korkarım." De ki: "Ben dinimi Allah'a has kılarak sadece O'na ibadet ediyorum" (Zümer, 39/11-14).

Biliyor musunuz?

Kur'an-ı Kerim'de ibadetlerin yerine getirilmesindeki yol, yöntem ve ölçü konusunda Peygamberimizin (a.s.) örnekliğine dikkat çekilmiş ve Peygamber Efendimize bu hususlar hatırlatılarak insanlara bu konuda rehberlik yapması öğütlenmiştir.

İbadet kavramı, öncelikle düzenli olarak yapılan namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetlerle özdeşleştirilmiştir ve ibadet denilince öncelikle bunlar hatıra gelir. Unutmamak lazım ki yüce dinimiz Allah'ın rızası gözetilerek yapılan her güzel davranışı da ibadet kabul etmektedir. Düzenli olarak yapılması istenen ibadetler Allah ile insan arasındaki manevî bağı sağlamlaştırır; insanı daima bilinçli olmaya ve hayatın anlamını hatırında tutmaya yönlendirir. Bu ibadetleri gerçekleştirmede de Kur'an-ı Kerim Hz. Peygamber'in örnekliğini ve rehberliğini vurgular.

"Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç, Allah'a karşı gelmekten sakınmanındır" (Tâ hâ, 20/132).
"(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor" (Ankebut, 29/45).

İnsan Davranışlarında Örnekliği

Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.), insanlarla ilişkilerinde son derece dikkatli davranırdı. Birlikte yaşadığı insanlara karşı anlayışlı, nazik ve ince idi. Etrafındaki insanlar, nezaket kurallarına uygun davranmayı ihmal ettiklerinde bile onların

bu davranışlarını uygun bir biçimde düzeltmenin yollarını arardı. İnsanların kusurlarını yüzlerine vurmazdı. Eleştireceği insanların kırılmamaları için doğrudan değil dolaylı anlatımlarla eleştiride bulunurdu.

İnsanları, içinde bulundukları sosyal, ekonomik vs. düzeylerine göre değil, Allah'ın eşit yarattığı kulları olarak görür ve değerlendirirdi. Bu konuda ayırım yapmasını bekleyen Kureyş'in ileri gelenlerinin bu istekleri ve kendisinden beklenen davranış tarzı aşağıdaki ayette açıklanmıştır:

> "Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na dua edenleri yanından kovma! Onların hesabından sana bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki onları kovasın. Eğer kovarsan zalimlerden olursun" (En'am, 6/52).

Hz. Peygamber, insanlar arası ilişkilerde sergilediği tavır ve davranışlarında, Kur'an-ı Kerim'de de belirlenen ilkeler çerçevesinde hareket etmiştir.

Ünite 4

Hûd suresinde "...emrolunduğun gibi dosdoğru ol" (Hûd, 11/112) buyurularak uyarılan Hz. Peygamber için doğruluk, peygamber olmadan önceki yaşantısında da vazgeçilmez bir ilkeydi. "Doğru olunuz, doğruluğa yöneltiniz" (İbn Hanbel, IV, 231) sözüyle, insanların sadece kendilerinin doğru olmalarının yeterli olmadığını, birbirlerine destek olmakla yükümlü olduklarını ifade etmiştir. "Doğruluğa yapışın (ondan ayrılmayın) zira doğruluk, iyiliğe götürür, kişi doğru söyleye



söyleye Allah katında sıddık (doğru sözlü) diye yazılır. Doğruluk ve iyilik (sahipleri) ise cennettedir. (Yalandan kaçının) Yalan, kötülüğe götürür; kötülük de Cehenneme götürür…" (Buhari, Edeb, 69; Müslim, Birr, 103) buyurarak, iyi ve kötü davranışların kaynaklarıyla ilgili ip uçları vermiş, insanları bu konuda uyarmıştır. Kendisi de hayatı boyunca doğruluktan ayrılmamış ve bu anlamda insanlara örnek olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'in işaret ettiği ve Peygamberimizin gerek söz gerek davranışlarıyla insanlara örnek olduğu bir diğer husus, yumuşak huyluluktur: *"Hiddetlendirilip de (kızmayan) yumuşaklık gösterip sabreden kimse, Allah'ın sevgisine mazhar olur"* (Ali Nasif, et-Tâc, V,177) sözleriyle insanları yumuşak huyluluğa teşvik etmiştir.

Sevgili Peygamberimiz (a.s.) *"Allah rıfk sahibidir ve her işte rıfk ve yumuşaklığı sever"* (Müslim, Birr, 77) buyurmuştur. Ayrıca, *"Kuvvetli kimse demek, güreşte başkalarını yenen değil, ancak hiddet anında kendine hâkim olandır"* (Buharî, Edeb, 76; Müslim, Birr, 107) sözleriyle de, yumuşak huylu olmanın zorluğunu; ama buna değer olduğunu ve insanların bunu elde etmek için nefisleriyle mücadele etmek zorunda olduklarını ifade etmiştir. Hatta, hiddet ile baş etme konusunda da insanlara yol göstermiş *"Biriniz hiddetlendiğinde ayakta ise hemen otursun, hiddeti giderse iyi, şayet gitmezse o zaman da yaslansın"* (Ebu Davud, Edeb, 4) buyurmuştur.

Tevazu, Peygamberimizin davranışlarının bir diğer temel taşıdır. Ona göre: *"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremeyecektir. Bir adam dedi ki: "Ya Rasûlallah, insan elbisesinin güzel ve ayakkabısının güzel olmasını ister." (Rasul-i Ekrem) buyurdu ki: "Allahu Teâla güzeldir ve güzelliği sever. Kibir ise hakkı inkâr etmek ve insanları küçük görmektir"* (Müslim, İman, 147). Yani Allah'ın bir lütuf olarak verdiği nimetleri, insanlar birbirlerine karşı bir büyüklenme aracı olarak değil, Allah'ın hoşuna gidecek biçimde tevazu ile taşımalıdır. Kendisi de insanlara karşı büyük küçük, kadın erkek, zengin fakir ayırımı yapmadan son derece mütevazı bir biçimde davranan Hz. Peygamber, *"Allahu Teâla bana, tevazu etmenizi bildirdi! Sakın kimse kimseye övünmesin, kimse kimseye zulmetmesin"* (Müslim, Cennet, 64) öğüdüyle, övünmenin ve böbürlenmenin yanlışlığını açıklamıştır.

"Merhamet etmeyene merhamet olunmaz" (Buhari, Edeb, 18) sözleriyle merhamet ilkesine vurgu yapmış, insanlar arası ilişkilerde anlayışlı muamelede bulunmamız gerektiğini hatırlatmıştır.

Adaletli olmak, adil olmak da Kur'an-ı Kerim'in belirttiği bir başka güzel davranıştır:

"Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır" (Maide, 5/8).

Peygamberimiz de hayatında sergilediği davranışlarla bu konuda inananlara örnek olmuştur.

Sevgili Peygamberimiz, *"Size bir selam verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin. Şüphesiz Allah her şeyin hesabını gereği gibi yapandır"* (Nisa, 4/86) ayetinin getirdiği ölçüyle hareket ederek kendisinden büyük veya küçük herkese selam vermeyi ve hoşça mukabele etmeyi, toplumsal münasebetlerin temelinde var olan görgülü olmak ilkesiyle uygulamış ve bu konuda da örnek olmuştur.

Her konuda ölçülülük esastır. Hz. Peygamber, *"Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın"* (İsra,17/29) âyetinin gereğini, davranışlarında ortaya koyarak örneklik etmiştir.

Ayet ve hadisler çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılan ahlâklı davranış ilkeleri şüphesiz bunlarla sınırlı değildir. Bunlardan bir kısmı da, "Hz. Muhammed'in Örnek Ahlâkı" konusunda ele alınmıştır.

Araştıralım - Öğrenelim

Hz. Peygamber'in insanî ilişkilerinde nelere dikkat ettiğini hadislerden hareketle bulalım.

Peygamberimizi Nasıl Örnek Almalıyız (Taklit Etme mi? Örnek Alma mı?)

Önce Düşünelim

Taklit etmek ile örnek almak arasındaki fark nedir?

İnsanın öğrenmesinde en önemli öğelerden birisi örnektir. İnsanların bir davranışı öğrenebilmeleri için, o davranışın başkaları tarafından nasıl yapıldığını görmeleri, kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi bakımından gereklidir.

Biliyor musunuz?

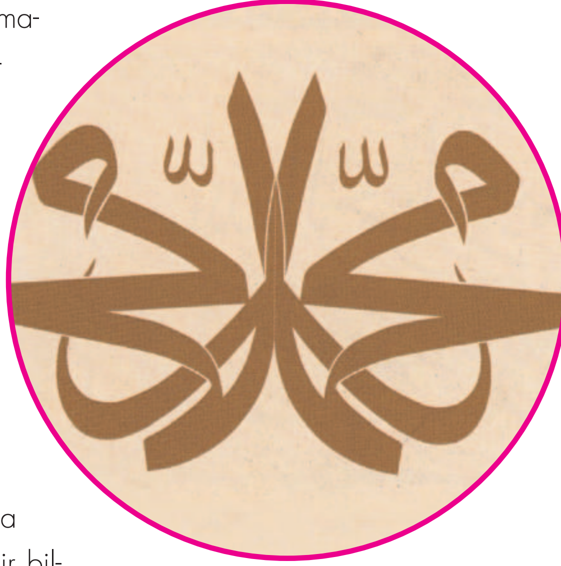
İstenen davranışın oluşturulması ve güçlendirilmesi, istenmeyen davranışın ise söndürülmesi açısından örneğin büyük önemi vardır.

Ünite 4

Peygamber Efendimiz de, hem kendi döneminde, hem de kendisinden sonraki dönemlerde, kendisine inanan insanlar için kişiliği ve davranışları ile örnek olmuştur. Hz. Peygamber'i örnek almak denildiğinde anlaşılması gereken, onun, insanlarda değiştirmeye ve geliştirmeye çalıştığı davranış biçimlerini modellemek olmalıdır. Onun sünnetini kendi hayatımızda ortaya koymak, onu modellemek demektir. Onun sünnetine uymak, yaşadığı dönemin kendine has özelliklerini aynen koruyarak günümüze taşımak değildir. Modelleme yapılırken, o dönemdeki şartların ortaya çıkardığı biçimlerden ziyade, davranışların altında yatan sebep ve hedefler göz önünde bulundurulmalıdır. Hz. Peygamber'in doğruluğu, adaleti, sevgisi, saygısı, barışçıllığı, hoşgörüsü, yumuşak huyluluğu, çalışkanlığı, temizliği vs. örnek alınmalıdır.

Dünyanın her yerinde ve her zaman doğruluk, adalet, barış vs. üst değerlerdir. Peygamberimizin örnek alınmasında bu durumu göz ardı etmemek gerekir. Yani söylediği sözlerin, gerçekleştirdiği davranışların, doğru anlaşılıp doğru uygulanabilmesi için, o sözlerin veya davranışların söylenme veya uygulanma sebeplerini ve şartlarını göz önünde bulundurmak gerekir. Mesela, kendisinin sürekli yaptığı

ve insanları teşvik ettiği hatta zorlanmayacaklarını düşünse her namazla birlikte yapılmasını öğütleyeceğini ifade ettiği (Buhari, Cuma, 8; Müslim, Taharet, 42) bir davranış olan diş temizliğine dikkat etmek bir örnek olarak verilebilir. Onun bu bağlamda oluşturmaya çalıştığı husus genel bir temizlik alışkanlığının bir parçasıdır. Zira ona göre temizlik imandandır. Peki bu alışkanlığı edinmenin yol ve yöntemleri ya da araç ve gereçleriyle ilgili bağlayıcı bir bilgi vermiş midir? Hayır! O hâlde, bu alışkanlığı edinirken kullanılan araç ve gereçler tamamen toplumun kültürel ve ekonomik yapısına bağlı olmalıdır. O dönemde bu işin yapıldığı en uygun araç "misvak" ağacının dalları iken, günümüzde misvağa ek olarak, farklı biçimlerde tasarlanabilen ve diş hekimlerinin tavsiyelerine göre de kullanılabilen diş fırçaları, macunları vs. bulunmaktadır. O hâlde Hz. Peygamber'in, misvak kullanmasını değil, diş temizliğine önem vermesini örnek almak gerekir.



Ayrıca, gerek ibadetlerde, gerek hayatın diğer alanlarında onun kolaylaştırıcılığı yerleştirmeye çalıştığını da unutmamak gerekir. Allah'ın kullarına zorluk değil, kolaylık istediğini (Mâide, 5/6; Hac, 22/78; Ahzab, 33/38) ifade eden bir Peygamber olarak, karşılaşılan iki işten kolay olanını tercih etmeyi öğütlemiştir. Bununla ilgili şöyle bir rivayet vardır: Mekke'nin fethinde Peygamberimizin yanına bir adam gelerek "Ben Allah'ın sana Mekke'nin fethini nasip ederse Beytü'l-Makdis'te namaz kılmayı adadım" der. Peygamberimiz "burada kılman daha faziletlidir" karşılığını verir. Hz. Peygamber'in hanımı Meymune de "Ya Resulallah! Şayet Allah sana Mekke'nin fethini nasip ederse Beytü'l-Makdis'te namaz kılmayı adadım" der. Peygamberimiz ona da "senin buna gücün yetmez" der. Bunun üzerine Meymune

"önümde ve ardımda muhafızlarla giderim" deyince "Sen buna güç yetiremezsin. Beytü'l-Makdis'in kandillerinde yakılacak yağ gönder. Oraya gitmiş gibi olursun" der. Bunun üzerine Meymune'nin her yıl Kudüs'e kandillerde yakılması için yağ parası gönderdiği rivayet olunur (Vakıdi, II, 866). Peygamberimiz, "Nerede kolaylık varsa orada güzellik vardır. Kolaylığın bulunmadığı her şey çirkindir" (Müslim, Birr,77) sözüyle de kolaylık ilkesine vurgu yapmıştır.

Sıra Sizde

Hz. Peygamber'in hangi davranışlarını örnek aldığınızı değerlendiriniz?

3. Hz. Peygamber'in Örnek Ahlâkı

Ünite 4

Bu konu çerçevesinde Hz. Peygamber'in hayatından bazı örnekler ele alınarak Onun ahlâkıyla ilgili bilgiler verilmiş ve günümüzde bu örneklerin bizim hayatımıza nasıl yansıması gerektiğine ilişkin yorumlar yapılmıştır.

Önce Düşünelim:

Kime niçin güvenirsiniz? Hz. Peygambere niçin güvenilir sıfatı verilmiş olabilir?

Güvenilir Olması

Hz. Peygamber her şeyden önce "Emin" vasfını taşıyan bir kişiydi. Kendisine güvenilen ve kendisinin de kendisinden emin olduğu insan idi (İbn Sa'd, I, 156).

O, *"...en yakın akrabanı uyar"* (Şuara, 26/214) ayeti gelince Safa tepesine çıkarak "Ey Kureyş topluluğu! Şayet ben size, şu tepenin arkasında şehri istila etmek isteyen bir düşman ordusu gelip karargâh kurmuş desem bana inanır mısınız?" diye sorunca, orada bulunanlar, "Evet, senin yalan söylediğini görmedik" karşılığını verdiler (İbn Sa'd, I, 200).

Biliyor musunuz?

İnanan, inanmayan herkesin birleştiği nokta, Hz. Peygamber'in doğru ve güvenilen kişi, yani "emin" oluşudur. O, içinde yaşadığı toplumun en güvenilen kişilerinden birisiydi. Bu özelliği, herkes tarafından bilindiği için uzak yerlere giden kimseler kıymetli eşyalarını ona teslim ederlerdi.

Ticarette iyi kâr etmek isteyen kimseler de ona müracaat ederlerdi. Çünkü o dürüst olduğu için, kervanın gelirlerinden hiçbir şey kaçırmaz, elde edilen geliri en doğru bir biçimde kervan sahibine bildirirdi (Sarıçam, 2003, 78).

İslâm'ın yayılması ve egemen olmasında, Peygamberimizin güvenilir oluşunun payı büyüktür. Kendisine güven duyulmayan bir insanın, etrafına bu kadar taraftar toplaması mümkün değildir. Hz. Peygamber bu özelliğiyle insanlara model olmuştur. Toplumun her kesiminde ve hayatın her alanında güven duygusunun önemli bir yeri vardır. İnsanlar arası ilişkilerden, devletler arası ilişkilere kadar, eğitimden ekonomiye kadar her alanda insanlık, güven duygusunun sağlamlığı oranında başarılı neticelere ulaşabilir. Güven duygusu, zor elde edilen ve kolaylıkla kaybedilen bir duygudur. O yüzden, insanların güvenini kazanmak için gösterilen çaba değerli bir çabadır. Ancak bunun devamlı olması gerekir. Zira, çeşitli ihmallerle kaybedilen güven bir daha kolay kolay kazanılamaz. Bu konuda sevgili Peygamberimizi örnek almalı ve her durum ve şartta insanların bize güvenmesini netice verecek davranışlarda bulunmalıyız.



Ünite 4

Sıra Sizde

Hz. Peygamber'in güvenilir olması ile İslam'ın yayılması arasında nasıl bir ilişki vardır? Örnekler veriniz.

Sabırlı Olması

Hz. Peygamber, karşılaştığı olayları anlamlandırmak ve doğru kararlar vererek hayatı yaşanılır kılmak konusunda önemli bir davranış modeli sergilemiştir: "Sabır". Ona göre sabır, karşılaşılan olaylara verilen ilk tepki ile doğru orantılı olarak yaşanan bir davranış biçimidir. Rivayet edilen şu olay ve Peygamberimizin "sabır" ile ilgili açıklaması bu durumu anlamamızı kolaylaştıracaktır:

Hz. Peygamber, bir kabrin başında ağlamakta olan bir kadına "Allah'tan kork ve sabret" buyurduklarında, o kadın "Git başımdan, benim başıma gelen senin başına gelmedi" demiştir. Daha sonra kadına bu kişinin Hz. Peygamber olduğu hatırlatıldığında, kadın Hz. Peygamber'in yanına gelerek kendisini tanımadığı için özür beyan etmiştir. Hz. Peygamber de ona: *"Sabır, ancak musibetin ilk geldiği andadır"* buyurmuştur (Buhari, Cenâiz, 32, 43).

Sabırsızca davranışlar, genellikle üzerinde fazlaca düşünülmeden, ani olarak gerçekleştirilen ve çoğunlukla duygusallık içeren davranışlardır: Öfkeyi bağırıp çağırarak, vurup kırarak açığa vurmak gibi. Bu davranışlar sergileyeni de muhatabı da üzen ve yıpratan davranışlardır. Oysa sabrederek ortaya çıkan davranışlarda, genellikle tepkisellik değil makul ölçüler söz konusudur: Öfkesini kontrol eden insan, sonradan pişman olacağı bir sözü söylememeye, üzüleceği bir davranışı sergilememeye gayret eder. İşte sabır burada devreye girer.

Hiddet ve öfke, insanın doğru düşünme ve karar verme becerisini kullanmasına engel olur. Bu itibarla insan ilk olarak verdiği tepkileri sonradan düşündüğünde üzülerek pişman olur, ama çoğu kere geri dönüşün mümkün olmadığını, olsa bile asla eskisi gibi iyi olmadığını bilir. Nitekim Hz. Peygamber, kızgınlık anında nef-

sine hâkim olan kimsenin gerçek anlamda pehlivan olduğunu ifade etmiştir. (Buhari, Edeb, 76; Müslim, Birri, 107).

Ayrıca Peygamberimiz de vazifesiyle ilgili zorlukların yanı sıra, bir insan olarak çok acılar yaşamıştır. Hz. Fatıma hariç bütün çocuklarını sağlığında kaybetmiştir. Bu durumlarda çok üzülen ve gözyaşı döken Hz. Peygamber, oğlu İbrahim'in vefatında karşısındaki dağa dönerek "Ey Dağ! Benim başıma gelen senin başına gelseydi yıkılıp giderdin. Fakat biz, Allah'ın emrettiği gibi 'biz Allah'ın kullarıyız ve O'na döneceğiz, hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur' deriz" buyurarak, bu en büyük acıya bile nasıl sabrettiğini ortaya koymuştur (Belazurî, I, 452).

Yine tebliğ vazifesini yerine getirirken kendisine yapılan bütün eza ve cefalara sabretmiş ve asla lanet okumamıştır. Kendisi için çok acı bir tecrübe olan Taif ziyaretinden sonra bile Allah'ın kendisini âlemlere rahmet olarak gönderdiği (Enbiya, 21/107) gerçeğine uygun davranmış ve asla beddua etmemiştir.

Biliyor musunuz?

Hz. Peygamber, sabretmenin bir şey yapmadan bekleme veya direnme davranışı olmadığını ancak, şartların iyileşmesi ve durumun düzelmesi için samimi bir çabayı gerektiren kıymetli bir süreç olduğunu da bizzat kendisi yaşayarak göstermiştir.

Hz. Peygamber olaylar karşısında hiçbir zaman yılmamış, sabretmenin zorlu fakat insanı huzura sevk eden sonuçları bulunduğunu ve ruhu geliştiren bir eğitimin aracı olduğunu öğretmiştir. Bu davranışın oluşması ve pekişmesi için önerdiği ilkelerin başında sürekli bir öğrenme yaşantısı içerisinde olmak gelir. Zira bilgisizlik insanı öfkenin tuzağına düşürür, komplekslere sürükler, olayların iç yüzünü anlamaktan ziyade oluş biçimleriyle yüzeysel olarak ilgilenmeye ve netice olarak da doğru kararlar verememeye götürür. Bu yüzden, Peygamberimizi (a.s.) örnek almak durumundaki bizler, onun yaşantısındaki zorlukları nasıl büyük bir sabırla karşıladığını ve bunu yaparken hangi ilkeleri dikkate aldığını öğrenmek durumundayız.

Araştıralım - Öğrenelim

Hz. Peygamber'in sabretmesiyle ilgili örnekler araştırıp, bunların bize ne hissettirdiğini düşünelim.

Zamanı İyi Kullanması

Zamanı iyi kullanma konusunda da Peygamberimizin Kur'an-ı Kerim'deki ilkeleri hayatında nasıl etkin hâle getirdiğinden söz etmek gerekir. Öncelikle bu konuda Kur'an-ı Kerim'in ne söylediğine bakalım. Kur'an-ı Kerim'de "Zaman", üzerine yemin edilmeye değecek kıymetli şeylerdendir:

"And olsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir" (Asr, 103/1-2).

Ünite 4

Zaman paha biçilmez ve geri dönüşü olmayan çok önemli bir kaynaktır. Herkesin günde yirmi dört saati, haftada yedi günü vardır. Zamanın tek bir davranışı vardır: Durmadan akar. Toplanamaz, depolanamaz, tekrarlanamaz, harcanır. Bu yüzden zamanı iyi bir planlamayla yönetmek gerekir. İşte tam da bu noktada Kur'an-ı Kerim'de özelde Peygamber'e genelde bütün inananlara bir öğüt vardır:

"Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul. Ancak Rabbine yönel ve yalvar" (İnşirah, 94/5-8).

Bu öğüde göre, insanların zamanlarını anlamlı işlerle doldurmaları, sürekli bir meşgalelerinin olması ve bir işi bitirdikten sonra hemen başka bir işe geçmeleri önemli bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Peygamberimiz, insanın zamanını her gün daha iyi planlayarak bir önceki günden daha verimli bir biçimde yaşamasının önemini vurgulamaktadır.

Sıra Sizde

Zamanı iyi kullanmayla ilgili hadislerden hangi ilkeleri çıkartabiliriz?

İstişare Yapması

Peygamberimiz Muhammed (a.s.) insanlara değer vermiş, *"Müslümanların işleri aralarında danışma iledir"* (Şura, 42/38) esasını hayatında uygulamıştır.

O, özellikle, uzmanlık alanı denilebilecek konularda insanların fikirlerine saygı göstermiş *"Bilmiyorsanız bilenlere sorunuz"* (Nahl,16/43) ayetindeki ilkeye göre hareket etmiştir. Bu noktada saygı davranışından ne anlamak gerektiğini de belirtmekte fayda vardır: Saygı göstermek, sadece sözel veya şekilsel ifadelerle gerçekleştirilmez. Aynı zamanda bir tutumun ifadesidir. Yani insanların görüşlerine saygı gösterdiğinizi sözle ifade ediyor ama yine de kendi bildiğinizi tek kusursuz gerçek olarak görüyor ve ona göre davranıyorsanız bu tam anlamıyla bir saygı davranışı olmamaktadır. Saygının içerisinde, istişare, işbirliği, dayanışma gibi unsurlar da vardır.

Hz. Peygamber'in sosyal hayatında, işleri yürütürken istişare ilkesi önemli bir yer tutuyordu. Bu, hem sosyal hayatın düzenini sağlamak hem de insanlara örnek olmak bakımından önemli bir davranıştır.

Biliyor musunuz?

Bedir Savaşı sonrası esirlere yapılacak muamele için görüş alış verişinde bulunulmuş ve sonuçta herkesin faydasına olacak bir yol tutulmuş, bilindiği gibi, esirler, ya kurtuluş bedeli vererek ya da on çocuğa okuma yazma öğreterek kurtulabilmişlerdir. Hendek Savaşı'nda hendeklerin kazılması fikri istişareyle ortaya çıkmıştı.

Bu durum da istişarenin ne kadar ufuk açıcı ve bakış açısı geliştirici bir işleve sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Ayrıca istişare yaparken nasıl bir tavır ve tutum içerisinde olunması gerektiğiyle ilgili olarak da Hz. Peygamber'e uymak gerekir. O istişare yaparken aşağıdaki ayette belirtildiği gibi insanlara karşı yumuşak ve sevgi doluydu:

"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et. Şüphesiz Allah tevekkül edenleri sever" (Âl-i İmran,3/159). Şüphesiz onun bu davranışları da bizim için örnek alınması gereken davranışlardır.

Davasına Bağlılığı

Muhammed (a.s.), peygamberlikle görevlendirildiği andan itibaren kendisini tamamıyla bu büyük görevine adamıştır. Hz. Peygamber'in samimiyeti, görev bilinci, yetkisini belirleyen sınırlarla, durulması gereken yerde duruşu, onun davasına olan büyük inancın dışa vurumlarıdır.

Hz. Peygamber'de davasına olan inanç, hiçbir kayda ve şarta yenik düşmeden hedefe yönelme son derece net idi. O, en şiddetli sıkıntıların hayatını kuşattığı anda, müşriklerin amcasını kendisine göndermesi ve bu işten vazgeçsin, ne isterse vereceğiz demeleri karşısında:

"Canımı eli altında tutan o Allah'a yemin ederim ki, şu ilâhî tebliğ vazifemi terk edeyim diye Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime verip bana bağışlasalar, onların bu dediklerini yapmam, Rabbim Allah bana yeter..." (İbn Hişam, I, 265-266) sözleriyle karşılık vermiş ve davasına bağlılığını ortaya koymuştur.

Onu, kendini feda etmeye kadar götüren tutum, davasına olan inancıydı. O, bu yolda hiç tereddüt yaşamadan bütün riskleri göze alıyordu. Bu hususta büyük bir başarı elde etmesi, en başta kendisinin samimiyetiyle açıklanabilir. Bizzat kendisi davet ettiği dine samimiyetle inandığı için diğer insanları uyarırken ve onlara öğretirken başarılı olmuştur. Diğer taraftan söylediği şeyleri uyguluyordu. Kendi söylediği şeyleri kendisi uygulamasa ne kadar etkili olabilirdi ki? Bu tutum, insanlar için önemli bir örnektir: Kişi en önce kendi yaptığı işe kendisi büyük bir inanç ve samimiyetle bağlanmalıdır. Ayrıca Peygamberimiz, asla ümitsizliğe ve karamsarlığa kapılmadan daima sabırlı, inançlı ve kararlı bir biçimde hareket etmiştir. Onu

Ünite 4

örnek alan insanlar da sebatkâr olmalıdır, güçlükler karşısında hemen yılgınlığa düşmemeli, asla ümitsizliğe kapılmamalıdır.

Sıra Sizde:

İnsanın, Allah'ın hoşnutluğunu kazanma konusundaki azim ve kararlılığının önemini düşününüz.

İnsanlar Arasında Ayırım Yapmaması

Önce Düşünelim:

İnsanlar arasında ayırım yapmak insanî ilişkilerimizi nasıl etkiler?

Peygamberimiz Muhammed (a.s.), *"Ey Muhammed! Biz seni bütün insanlara ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir..."* (Sebe, 34/28) ayetinde ve benzeri birçok ayette vurgulandığı gibi bütün insanlığa peygamber olarak gönderilmiştir. Onun görevi, Allah'tan aldığı vahiyleri insanlara iletmekti. O, çağrısını insanlara iletmek için çeşitli toplantılar düzenlemiş, ayrıca her yerde ve her durumda tebliğini sürdürmüştür. O, bu çağrı görevini yürütürken insanlar arasında asla ayırım yapmamıştır. Zengin-fakir, siyah-beyaz, kadın-erkek, hür-köle, vb. gibi ayırımlar onun davetini iletmede engelleyici unsurlar olmamıştır.

O, insanı merkeze almıştır. İnsanları küçük görmeyi asla onaylamamıştır. Habeşistanlı bir zenci olan Bilal, Peygamber'in müezzini olmuştur. Kölelikten gelen Zeyd b. Haris, İslâm ordusunun başkumandanlığına kadar yükselmiştir.

O, Veda Hutbesinde insanlar arasında ayırımı reddeden şu anlamlı sözleri söylemiştir.

"...Ey insanlar! Rabbiniz birdir, babanız da birdir; hepiniz Âdem'in çocuklarısınız, Âdem ise topraktandır. Allah yanında en kıymetli olanınız, O'na saygılı olup buyruklarına karşı gelmekten sakınanınızdır..." (Veda Hutbesi, İbn Hişam, II, 601 vd.). Bu durum bütün insanlık için bir örnek olmalıdır. *"Ey insanlar, sizi bir tek nefisten ya-*

Ünite 4

ratan ve eşini de o özden yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının..." (Nisa, 4/1) mealindeki ayet de bu duruma işaret etmektedir. Yaratılış, aynı özdendir. O hâlde suni ayırımlar ile insanlar arasında farklı muamelelerde bulunmak, insanlık adına hoş karşılanamayacak bir tutumdur. Küçük yaşlardan itibaren bu konuda sağlıklı bir tutum geliştirmenin yolları bulunmalıdır.

Araştıralım - Öğrenelim

Hz. Peygamber'in insanlar arasında ayırım yapmamasının anlamını İslâm'ın özü açısından düşününüz.

Adaletli Oluşu

Hz. Peygamber, insanlar arasında adaletli olmakla yükümlü kılınmıştır:

Ünite 4

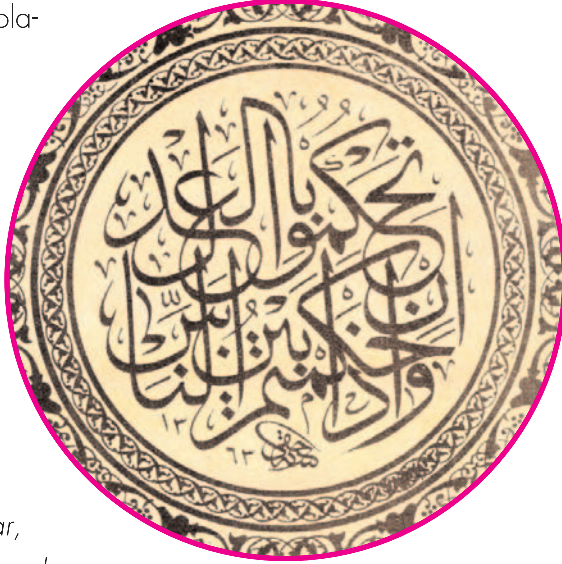
"Ey Muhammed! Bundan ötürü sen davet et ve emrolunduğun gibi doğru ol; onların heveslerine uyma ve şöyle söyle: "Allah'ın indirdiği kitaba inandım; aranızda adaletle hükmetmekle emrolundum..." (Şura, 42/15).

Adalet, toplumun huzuru ve mutluluğu açısında çok önemli bir değerdir. Sevgili Peygamberimiz de işlerinde adaleti esas almış, bu konuda zengin-fakir ayırımına gitmemiştir. Hz. Muhammed adaleti, insanlığın huzuru açısından en temel unsur olarak görmüştür.

Aşağıda aktarılan şu olay Peygamberimizin adaletli davranmak konusundaki titiz tavrının örneklerinden biridir:

Mahzum kabilesine mensup bir kadın hırsızlık yapar. Yargılanır, suçu kesinleşir. Verilen cezanın yerine getirilmemesi için sahabeden bazıları girişimde bulunarak, Hz. Peygamber'in çok sevdiği ve onun isteklerini kolay kolay geri çevirmeyecek-

lerini bildikleri Üsame b. Zeyd'i aracı olarak seçerler. Üsame, Hz. Peygamber'e giderek durumu arz eder. Hz. Peygamber'in tepkisi çok sert olur ve Üsame'ye "Allah'ın emrini yerine getirmemem konusunda bana aracı mı oluyorsun?" der ve daha sonra mescide giderek halka şu uyarıyı yapar:



"Unutmayın, sizden öncekiler aralarında zengin ve güçlü kimseler suç işlediklerinde onları cezalandırmazlar, ama buna karşılık fakir ve güçsüz kimseler suç işlediklerinde en ağır cezaları verirlerdi. İşte onlar bu yüzden yok oldular" (Buhari, Hudud, 12; Müslim, Hudud, 8-9).

Toplumlar adaletle ayakta durur. Peygamberimiz de tüm işlerinde adaleti esas almıştır. Hak hususunda titiz davranmış, kimsenin canına ve malına zarar vermeyi düşünmemiş ve üzerine kul hakkı geçmesini istememiştir. İstemeden incittiği kimseler olursa bunun telafi edilmesi yoluna gitmiştir. Bir örnek vermek gerekirse: Huneyn Savaşı'nda kendi devesine binmiş ilerlerken devesiyle yanında ilerleyen bir sahabinin pabucu, biraz fazla yakınlaştığında Peygamber'in baldırına sürtünüyor ve canını yakıyormuş. Sonunda Peygamber onu ikaz etmiş, bunu yaparken de sahabinin ayağına kamçıyla vurmuş. Ertesi gün sahabiyi yanına davet etmiş. Sahabi ne olduğunu merak ederken Hz. Peygamber ona: *"Sen dün benim ayağımı incitmiş, canımı yakmıştın. Ben de senin ayağına kamçıyla vurmuştum. Seni bunun karşılığını ödemek için çağırdım"* demiş ve ona seksen koyun vermiş (Taberi, III, 93).

Hz. Peygamber adaletin zıttı olan zulmü her vesileyle yermiş ve kendisi her zaman mazlumun yanında yer almıştır. *"Müslüman Müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez..."* (İbn Hanbel, II, 91) sözüyle önemli bir ölçüye işaret etmiş, kardeşlerin birbiri-

ne haksızlık edemeyeceğini, etmemesi gerektiğini ifade etmiştir. *"Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun…"* (Maide, 5/8) ayetindeki öğütleri tutarak bu anlamda da insanlığa örnek olmuş ve zulüm ile âbâd olunamayacağını aksine zulmedenlerin eninde sonunda kendi zulümlerinden etkileneceklerini ortaya koymuştur.

Sıra Sizde:

Hz. Peygamberin adaletine ilişkin örnek olayları ve sözleri, kendi davranışlarınız açısından değerlendiriniz.

Ünite 4

Hoşgörüsü

"*Âlemlere rahmet*" (Enbiya,21/107) olarak gönderilen sevgili Peygamberimizin hayatı, gerçekten de insanlara merhamet ve hoşgörü içerisinde geçmiştir. O, daha vahyi iletmesinin başlangıcında sert tepkilerle karşılanmış, alaya alınmış ancak bütün bunlara rağmen kin duygusu beslememiş, hatta kendisini öldürmeyi planlayan kişileri bile affetmiştir. O, Uhud'da amcası Hz. Hamza'yı öldürten Hind ile öldüren Vahşi'yi de affetmiş, *"Eğer ceza verecekseniz size yapılanın misliyle cezalandırın. Eğer sabrederseniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır"* (Nahl, 16/126) öğüdünün "sabretme" cihetiyle amel etmiştir.

O sadece yakın çevresine değil, başka din mensuplarına da hoşgörülü davranmıştır. Elçiler yılında, yani h. 9. yılda Necran'dan gelen Hristiyan bir grup, ikindi vakti Medine'de Mescid-i Nebevi'ye girmişlerdi. Hz. Peygamber arkadaşlarıyla henüz ikindi namazını kılmıştı. Bu sırada gelen Hristiyan heyetin de ibadet vakti gelmişti. Onlar doğuya yönelerek ibadete hazırlandılar. Ancak Peygamber'in arkadaşlarından bir kısmı bu mekânda onların ibadet etmesine engel olmak istediler. Ancak Hz. Peygamber (a.s.) onların ibadetlerini serbestçe yerine getirmelerine müsaade edilmesini istemiş, onlar da rahatça ibadetlerini yapmışlardır (Sarıçam, 2003, 278).

Biliyor musunuz?

Peygamberimizin hayatında ve örnek kişiliğinde hoş görmek, yani müsamaha göstermek, asla aldırmamak, görmezden gelmek, boş vermek anlamlarına gelmemektedir.

Hoşgörüye konu olan davranış, aynı zamanda bir fırsat eğitimini de içermektedir. Bu vesileyle Hz. Peygamber, öğretilmesi gerekenleri, uygun yöntemlerle öğretmekte ve bu işin takibini yapmaktadır. Mescitte tuvalet ihtiyacını gideren bedeviyi cezalandırmak isteyenlere müdahale ederek oraya bir miktar su dökerek temizlemelerini öğrettikten sonra *"Siz zorlaştırıcı olarak değil, kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz"* (Buhari, Vüdû, 58; Edeb, 80) demiş ve ona ne yapılması gerektiğini öğretmiştir.

Hz. Peygamber, *"Hoşgörülü davran ki, sana da hoşgörülü davranılsın"* (İbn Hanbel, I, 248) öğüdüyle, karşılıklılık esasına da vurgu yapmaktadır. Yani hoşgörülü muamele görmek isteyenlerin öncelikle kendilerinde böyle bir davranışı geliştirmelerini önermektedir. Bu durum hoşgörü istismarcılarına da bir öğüttür. Hoş görmek her zaman taraflardan birinin vazifesiymiş gibi algılandığında bir müddet sonra ilişkilerde hoş olmayan tavırlar yaşanabilir. O hâlde hoş görmek karşılıklı bir eylemi ifade etmektedir.

Huzurlu bir toplum oluşturma hedefi olan Hz. Peygamber'in hoşgörünün yozlaşmadan uygulanmasına özellikle dikkat ettiğini söylemek mümkündür. Yani Hz. Peygamber, hoş görülmesi gereken bir durum ortaya çıktığında, onu o anda güzel bir biçimde karşılamanın yanı sıra düzeltilmesi gereken yönünü de yine güzel ve uygun bir biçimde düzeltmiştir.

Sıra Sizde

Başka insanlara karşı hoşgörü davranışlarınızla, Hz. Peygamber'in hoşgörü davranışları arasında benzerlikler var mıdır? Değerlendiriniz.

Ünitenin Özeti

Kur'an-ı Kerim, sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in insan olduğuna vurgu yapar. Onu diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğinin ise Allah'tan vahiy alması olduğunu belirtir.

Peygamberimiz, insanlığa gönderilen son peygamberdir. O, yirmi üç senelik peygamberlik döneminde İslâm'ı anlatmış, aynı zamanda anlattıklarını uygulayarak bizzat insanlara örneklik etmiştir. Bu görevi yerine getirirken zor ve ağır şartlara dayanmayı bilmiş, büyük bir kararlılık ve sabırla hareket etmiştir.

Hz. Peygamber, İslâm'ı anlamada ve anlatmada insanlara örnek olmuştur. Gerek ibadetlerin yapılmasında, gerek insanlar arası ilişkilerin düzenlenmesinde bizzat örnek olmuş, insanların kendisini örnek almalarını öğütlemiştir.

Güvenilirliğiyle, adaletiyle insanlar arasında ayırım yapmamasıyla örnek olmuştur. Zamanını iyi kullanmış ve bu konuda insanları uyarmıştır. Herkesin görüşüne değer vermiştir. Yaptığı işlerde Allah'a güvenmeyi ve azimli olmayı öğretmiş ve öğütlemiştir.

Üniteyi Gözden Geçirelim

1) Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'i bir insan olarak niteleyen ayetleri sıralayınız.
2) Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'i bir peygamber olarak niteleyen ayetleri sıralayınız.
3) Hz. Peygamber davranışlarında hangi ilkeleri esas almıştır, açıklayınız.
4) Hz. Peygamber'e neden "el-Emin" denmiştir?
5) Hz. Peygamber tebliğ görevini yerine getirirken hangi durumlar karşısında sabırlı davranmıştır?
6) Hz. Peygamber'in zamanın kıymetini anlatan bir sözünü açıklayınız.
7) Hz. Peygamber'in istişare ettiği bir olayı açıklayınız.
8) Hz. Peygamber davasına bağlılığını bir örnek ile açıklayınız.
9) Hz. Peygamber insanların eşitliğini nasıl açıklamıştır?

10) Hz. Peygamber'in adaletli davranışına örnek vererek açıklayınız.

11) Hz. Peygamber niçin hoşgörülü olmayı öğütlemiştir? Açıklayınız.

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in örnek davranışlarının temelinde yatan ilkelerden değildir?

a) Tevazu b) Kibir c) Adalet d) Görgü

2. Hz. Peygamber'e "el-Emin" denmesinin sebebi nedir?

a) Sabırlı olması b) İstişareye önem vermesi

c) Zamanı iyi kullanması d) Güvenilir olması

3. "Zaman" üzerine yemin edilen sure hangisidir?

a) İsra b) Kevser c) Asr d) İhlas

4. Aşağıdakilerden hangisi zamanı iyi kullanmayı engeller?

a) İşleri planlı yapmak b) Tüm enerjiyi eldeki işe odaklamak

c) Hayır demesini bilmemek d) İşleri zor olandan kolay olana doğru yapmak

5. "İstişare" ne demektir?

a) Her işi kendi başına yapmak b) İşleri cesurca üstlenmek

c) Azmetmek d) Danışmak

6. Hz. Peygamber'in öğretisinde "hoş görmek" ne demektir?

a) Boş vermek b) Görmezden gelmek

c) Gülüp geçmek d) Doğru davranışın öğrenilmesine fırsat vermek

ÜNİTE 5

Hz. PEYGAMBERDEN DAVRANIŞ ÖRNEKLERİ

Ünitede Neler Var?

1. Eş Olarak Hz. Peygamber
2. Baba Olarak Hz. Peygamber
3. Dede Olarak Hz. Peygamber
4. Komşu Olarak Hz. Peygamber
5. Akraba Olarak Hz. Peygamber
6. Arkadaş Olarak Hz. Peygamber

Ünite Hakkında

Bu ünitede, Hz. Peygamber'in insanlararası ilişkilere verdiği önem ve özen ele alınmıştır. Bu konuda hem kendi hayatından örnekler verilmiş, hem de onu bu şekilde davranmaya yönlendiren ayetlerden örnekler sunulmuştur.

Öğrenme Hedefleri

Bu ünite tamamlandıktan sonra öğrenen,

- Hz. Peygamberin toplum içerisinde nasıl bir insan olduğunu farkeder.
- İnsanlar arası ilişkilerde nelere dikkat ettiğini açıklar.
- Bizim onu örnek alırken nelere dikkat etmemiz gerektiğini ifade eder.
- Günlük hayattan örneklerle peygamberimizin davranışlarını modelleyip modelleyemediğimizi sorgular.

Üniteyi Çalışırken

Bu üniteyi çalışırken;

1. Ünite başında verilen hedeflere ulaşıp ulaşmadığınızı sürekli düşününüz. Ulaşamadığınızı düşündüğünüz hedeflerle ilgili konuları tekrar okuyunuz.

2. Öğrenmek için kitapla yetinmeyiniz, kitabın sonunda zengin birer kaynak listesi sunulmaktadır. Bu listeden ulaşabildiğiniz kaynakları inceleyiniz.
3. Bu konular ile ilgili görsel yayınları izleyiniz ve öğrenme ortamınıza taşıyınız.

1. Eş Olarak Hz. Peygamber

Önce Düşünelim

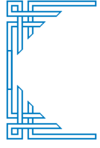
Allah'ın rızasına uygun bir yaşantının sergilenmesi, mutlu bir toplumun oluşmasında ve gelişmesinde kadının yeri ve önemi nedir?

Hz. Peygamber'e göre aile dinî değerlere bağlı, sağlıklı bir toplumun temelini oluşturmaktadır. Evliliği teşvik ederken aynı zamanda kolaylaştırmış ve eşlerin haksızlıklara maruz kalmamaları için koruyucu düzenlemeler getirmiştir. Kendisi de bir eş olarak hanımlarına karşı çok iyi davranmış, onların hakkını gözetmiş, asla kaba hareketlerde bulunmamıştır. Cahiliye devrinde kadının erkeğe nispetle nasıl bir konumda olduğu göz önünde bulundurulursa, Peygamberimizin (a.s.) bizzat uyguladığı ve insanlara öğütlediği şu esasların kıymeti daha iyi anlaşılacaktır:

"En hayırlınız ailesi için en hayırlı olandır. Bana gelince ben aileme karşı en hayırlı olanım" (İbn Mâce, Nikah, 50).

Hz. Peygamber ilk evliliğini Hz. Hatice ile yapmıştır. Hz. Hatice vefat edene kadar da başka bir kadın ile evlenmemiştir. Peygamberimiz Hz. Hatice ile çok mutlu bir evlilik yaşamıştır. Hz. Hatice, ona ilk inanan ve her konuda destekleyen mümtaz bir şahsiyettir. Hz. Peygamber de onu her zaman hoş tutmuş ve ikramda bulunmuştur.

Hz. Peygamber aile yaşantısına verdiği önemi iman ve ahlâk ilkeleriyle birleştirerek inananları yönlendirmiştir:




"Müminlerin imanca en mükemmel olanı; ahlakça en güzel olanı ve aile fertlerine yumuşak davrananıdır" (İbn Hanbel, VI, 47).

Buna göre aile yaşantısında yumuşaklıkla hareket etmek övülmüştür.

Eşler, sevinçlerin ve üzüntülerin paylaşıldığı en yakın insanlardır. Hz. Peygamber de eş olarak üzüntülerini ve sevinçlerini eşleriyle paylaşmış ve onlara bu anlamda çok değer vermiştir. Çeşitli vesilelerle kadınların erkekler üzerinde, erkeklerin de kadınlar üzerinde hakları olduğunu dile getirmiş, *" ...Onlar (kadınlar) size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz..."* (Bakara, 2/187) ayetinde belirtildiği gibi kadın ve erkek eşlerin, birbirlerini koruma ve kollama sorumluluklarının olduğunu ifade etmiştir. Özellikle kadınlara karşı gerçekleştirilen çirkin ve kaba davranışları kınamış, hanımlarını döven erkeklere: *"Kadınlarınızı nasıl dövüyor, sonra da akşam olunca beraber oluyorsunuz"* (İbn Hanbel, IV, 17) diye sitemde bulunmuş ve onları uyarmıştır.

Peygamber Efendimiz, eşlerinin akrabalarına ve yakınlarına da ilgi göstermiş ve onları taltif etmiştir.

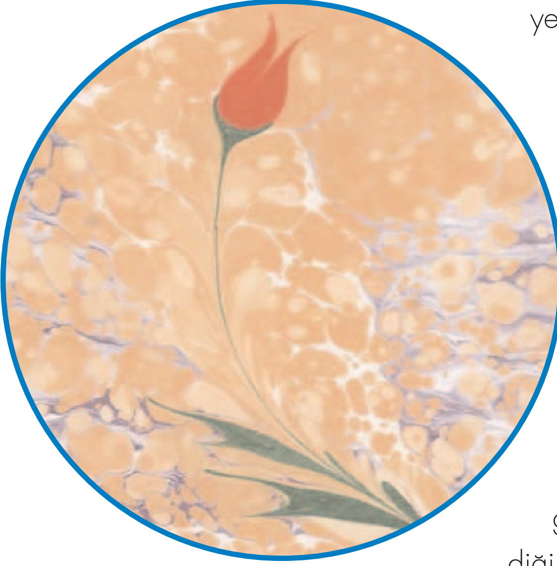



Eşlerinin ve diğer aile fertlerinin eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarını gidermek için de tedbirler almıştır. Bir bayramda Mescidin avlusunda gösteri yapan Habeşli ekibin gösterisini izlemek isteyen Hz. Aişe'nin bu isteğini kabul etmiş ve gösteriyi sonuna kadar bekleyerek ona eşlik etmiştir (Müslim, Salatü'l- Îdeyn, 18-19).




Ayrıca Ramazan ve Kurban Bayramı merasimlerine kızlarını ve hanımlarını da götürerek onların eğlenmelerini sağlamıştır.

Hz. Peygamber, hanımlarıyla istişareye de oldukça önem vermiştir. Örneğin, Hudeybiye Barış Antlaşmasından sonra sahabilere kurbanlarını kesmelerini ve tıraş olmalarını öğütlemiştir. Onlar ise, antlaşmanın şartlarını Müslümanların aleyhine bulduklarını ifade eder bir biçimde gönülsüz davranmışlar ve Peygamberin sözünü



Ünite 5

yerine getirmemişlerdir. Bundan etkilenen ve üzülen Hz. Peygamber, eşi Ümmü Seleme'nin yanına giderek ona olanları anlatmış ve o da "Ya Rasulullah! Sen çıkıp kurbanını kes, başını tıraş et. Onların hepsi sana uyacaktır." demiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber onun tavsiyesini yerine getirmiş ve hakikaten sahabe ona uymuştur (Vakıdî, II, 613). Görülüyor ki Hz. Peygamber, uydurma bir rivayette denildiği gibi *"hanımlara sorup sonra da tam tersini yapmak"* (Aclûnî, II, 3) şeklinde bir tutum sergilememiş, aksine eşinin sözüne değer vermiş ve uygulamıştır. Ayrıca Hz. Peygamber, eşlerini diğer kadınların kendilerinden dinin gereklerini sağlıklı bir biçimde öğrenebilmeleri için eğitmiş, onların bu konudaki ilgi ve meraklarını teşvik etmiştir. Bilindiği gibi Hz. Aişe Hz. Peygamber'den pek çok hadis rivayet etmiş ve eğittiği kadınlar içerisinde öğrenme konusunda en çok meraklı olan ve çekinmeden soru soran Ensar kadınlarını övmüştür (Müslim, Hayz, 13).

2. Baba Olarak Hz. Peygamber

Genel olarak çocuklara çok değer veren Peygamberimizin, bir baba olarak da kendi çocuklarına çok düşkün, şefkat ve merhamet dolu olduğunu biliyoruz. Peygamberimizin (a.s.) Hz. Hatice'den iki erkek ve dört kız çocuğu dünyaya gelmiştir. İlk çocuğunun ismi Kasım'dır. Ayrıca Abdullah isminde bir oğlu daha olmuştur. Kızlarının isimleri ise, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'dır. Hz. Fatıma hariç bütün çocukları, Hz. Peygamber'den önce kimi küçük yaşta kimi de çok genç yaşlarda vefat etmişlerdir. Hz. Ali ile evli olan Hz. Fatıma ise, babasının ve-

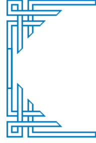
fatını görmüş, çok üzülmüş ve ondan altı ay kadar sonra da kendisi vefat etmiştir. Ayrıca Peygamberimizin, Medine döneminde evlendiği Mâriye'den de İbrahim adında bir oğlu olmuş, bir baba olarak İbrahim'in doğumuna çok sevinmiş ve onunla çok ilgilenmiştir. Ancak o da henüz iki yaşını doldurmadan vefat etmiştir. Doğumuna çok sevindiği İbrahim vefat ettiğinde Hz. Peygamber çok üzülmüş, gözlerinden yaş dökülmüş, bu duruma şaşırarak "Sen de mi ağlıyorsun Ya Rasulullah?" diyen bir sahabiye *"Göz ağlar, gönül burkulur. Benim ağlamam çocuğuma duyduğum sevgidendir. Merhamet etmeyene merhamet edilmez."* buyurarak kendisinin şefkatten ağladığını, daha önce kendilerine yasaklamış olduğu ağlama biçiminin ise bağıra çağıra ve ölçüsüzce bir ağlama olduğunu ifade etmiştir (Buhari, Cenaiz, 44).

Şüphesiz Hz. Peygamber çocuklarını çok sevmiş, onlara çok değer vermiştir. Kızı Fatıma yanına geldiğinde ayağa kalkıp, yanaklarından öpmüş ve kendi yerine onu oturtmuştur. Ayrıca yolculuğa çıkarken, en son Hz. Fatıma ile vedalaştığı, dönünce de ilk olarak ona uğradığı rivayet edilir (Ebu Davud, Tereccül, 21). Ancak bu sevgisi hiçbir zaman onlara bir ayırım yapma ve kendisini mesul tuttuğu ümmetinden farklı bir yere koyma tutumunu sergilemesine yol açmamıştır. Mesela bir gün eline bir miktar para geçmişti. Çok sevdiği kızı Hz. Fatıma gelerek kocasının kuyudan su çekerken çok zorlandığını, kendisinin de un yapmak üzere ekin öğütecek gücünün olmadığını ifade ederek bu paradan kendileri için çalışacak bir köle satın almasını talep etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Suffadaki insanların midelerini boş bırakarak sizin istediğiniz şeyleri yerine getiremem;



bütün parayı onların istifadesine tahsis edeceğim." buyurarak böyle bir ayrıcalığı kendi canından çok sevdiği kızı için kullanmamıştır (İbn Hanbel, 838; ayrıca bkz. *Fezailü Ashabı'n-Nebi*, 9).

Bir baba olarak Hz. Peygamber kendi hayatında uyguladığı ilkeleri ümmetine de öğütlemiştir:



"Hiçbir baba, çocuğa, güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermiş olamaz" (Hakim, IV, 26)



Bu sözüyle babaların çocuklara karşı en önemli sorumluluklarını hatırlatmıştır. Zira, çocukların anne ve babaları üzerindeki en önemli haklarından biri de iyi bir terbiyedir. Peygamberimizin öğretim metodunda uyguladığı bir husus da bazen ameller arasında karşılaştırma yaparak onları derecelendirmesi ve böylece insanların seçimlerine rehberlik etmektir. *"Kişinin, çocuğunu güzel terbiye etmesi, bir ölçek (buğday) sadaka vermesinden daha hayırlıdır"* (Tirmizi, Birr, 33) sözü, böyle bir derecelendirmeyi ifade etmekte ve anne babaların en önemli vazifelerinin sahip oldukları evladı en güzel biçimde terbiye etmeleri olduğunu belirtmektedir.

Sıra Sizde

Hz. Peygamber'in çocuklarına karşı davranışlarına örnekler bulunuz?

3. Dede Olarak Hz. Peygamber

Kendi çocuklarından bazıları çok küçük yaşlarda vefat eden Hz. Peygamber, sonraları, çocuk sevgisini torunları Ümame, Hasan ve Hüseyin ile yaşamıştır. Bütün çocuklara karşı çok derin bir sevgi ve şefkat beslemiş, onları sevmekten ve sevindirmekten asla çekinmemiş bilakis bu konuda herkese örnek olmuştur. Bir bedevî onun çocukları bu kadar sevmesi ve öpmesi üzerine şaşkınlıkla "Siz çocukları öper misiniz? Biz onları öpmeyiz de" dediğinde, o da *"Allah senin kalbinden merhameti çıkarmış ise ben ne yapabilirim*?" (Buharî, Edeb, 18) buyurmuştur.

Hz. Peygamber, çocukların isteklerini yerine getirmeye özen göstermiş, çocuklarla eğlenmiş, torunları kucağındayken Mescide gelmiş, namaz kılarken bile onlarla ilgilenmiştir. Hatta bu torununun, kızı Zeynep'in kızı Ümame olduğu rivayet edilir. Bu şunun için çok önemlidir: Peygamber'in hitap ettiği toplumda kız çocuklarının neredeyse hiç değeri yoktu. Hz. Peygamber tüm yaşantısıyla örnek olduğu konulardan ve düzeltmeye çalıştığı yanlış anlayışlardan birisi de bu olmuştur. Yani kız evlat ile erkek evlat arasında hiçbir ayırım yapılmamalıdır. Hatta kendisi "Eğer ben birisini üstün tutacak olsaydım kızları üstün tutardım" (Hakim, II, 284) buyurarak kız çocuklarının özenle gözetilmeleri gerektiği konusuna dikkat çekmiştir. Günümüzde de, Hz. Peygamber'in torunlarından söz edilirken sadece Hasan ve Hüseyin akla gelmektedir. Ancak Hz. Peygamber Ümame isimli kız torununu da onlardan ayırt etmemiş ve aynı ilgi ve sevgiyi göstererek topluma bu konuda örnek olmuştur. Torunlarını bağrına basarken bir taraftan da onlar için "Allah'ım, Sen bunlara rahmet et). Ben de onlara merhamet ediyorum" (Buhari, Edeb, 21) diye dua etmiştir. Hz. Peygamber torunlarına karşı sevgisini açıkça ifade etmiş, onları öpüp okşamış, bağrına basmıştır. Bazı toplumlarda gelenekler o kadar ağır basmaktadır ki, çocuklar alenen öpülüp okşanmamakta, sevgi açıkça dile getirilememektedir. Oysa sevmeyi ve sevilmeyi de büyüklerinden öğrenecek olan çocukların gelişimleri açısından bu önemli bir eksikliktir. Hz. Peygamber bu davranışlarıyla çocuklara ilgi ve sevgiyi açıkca ifade etme konusunda da bir model olmuş ve ümmetine bu şekilde davranmalarını öğütlemiştir. Ayrıca Hz. Peygamber çocuklarla büyükler gibi konuşarak ve şakalaşarak, onların şahsiyetlerini kabullendiğini göstermesiyle de ümmetine örnek olmuştur.

4. Komşu Olarak Hz. Peygamber

Önce Düşünelim

Hz. Peygamber'in komşuluk ilişkilerine önem vermesinin sebepleri neler olabilir?

Bir komşu olarak Peygamberimiz (a.s.), şüphesiz nezaket ve görgü kuralları çerçevesinde hareket etmiştir. Komşuların ilişkilerinde birbirlerinin hakkını gözetmelerini, birbirlerine yardımcı olmalarını, birbirlerini rahat ettirmelerini tavsiye etmiştir.

Komşuluk ilişkilerini en yakından başlatarak geliştirmenin gerekliliğini şu sözünden anlıyoruz:

"Hz. Aişe, "Benim iki komşum var, bu ikisinden hangisine hediye vereyim" diye kendisine sorduğunda Peygamberimiz: "Sana kapısı en yakın olana," diye buyurmuştur" (Buhari, Edeb, 32).

Kültürümüzde "kapı komşuluğu"nun çok önemli olduğunu görmekteyiz. Sırasında insanların kendi ailelerinden daha yakın ilişki içerisinde oldukları kimseler kapı komşularıdır. Hz. Peygamber bu sözleriyle bunun anlam ve önemini ortaya koymuştur. Ayrıca Peygamberimiz, üç kere *"Vallahi mümin olamaz! buyurduktan sonra, kimin mümin olamayacağı kendisine sorulduğunda 'zulüm ve şerrinden komşusu güven içerisinde olmayan kimse'"* (Buhari, Edeb, 29) sözleriyle meselenin ciddiyetini ve önemini ifade etmiştir. "Mümin olamaz" sözü üzerinde düşünülmesi gerekir. Demek ki bu mesele iman ile doğrudan ilişkilidir ve iyi bir mümin olmanın yolu iyi komşu olmaktan geçmektedir. Kendini mümin olarak tanımlayan kimselerin komşuluk ilişkilerini yeniden gözden geçirmeleri gerekir.

Hz. Peygamber, "Müflis" kimsenin tarifini yaparken *"kıyamet günü, namaz, oruç ve zekât gibi ibadetlerle gelen, ama aynı zamanda birine kötü söylemiş, birine iftira etmiş, diğerinin malını yemiş, bir başkasının kanını dökmüş, başka birini dövmüş olarak Allah'ın huzuruna gelip, yaptığı ibadetlerin sevabı kötülük ettiği bu insanlara dağıtılan, hak sahibi insanların alacakları bitmeden de sevapları biterse, onların günahları alınıp üzerine yüklenilen ve böylece başkalarının günahı sebebiyle de Cehennem'e atılan kimsedir"* (Müslim, Birri, 59) buyurmuş ve mesele komşuluk olduğunda bu hassasiyetini *"Allah'a ve ahiret gününe inanan komşusuna eziyet etmesin"* (Buhari, Edeb, 31) şeklinde ifade etmiştir.

Araştıralım - Öğrenelim

Komşuluk ilişkileriyle ilgili hadislerden daha başka hangi ilkeler çıkartabiliriz?

5. Akraba Olarak Hz. Peygamber

Hz. Peygamber, akrabalık ilişkilerine de çok değer vermiştir. Bilindiği gibi kendisi çok küçük yaşlarda hem öksüz hem yetim kalmış, ancak yakın akrabaları –dedesi ve amcaları– ona bu durumunu hissettirmemek için kendi çocuklarından ayırt etmemişlerdir. O da bunun farkında ve minnettarlığında bir ömür yaşamıştır. Onlara karşı her zaman sevgi dolu olmuş ve saygıda kusur etmemiştir.

Biliyor musunuz?

Hz. Peygamber kendisini himaye eden amcası Ebu Talib'in oğlu Hz. Ali'yi de kendisi himaye etmiş, onun eğitimiyle bizzat ilgilenmiş ve bilindiği gibi kızı Hz. Fatıma'yı onunla evlendirerek akrabalık bağlarını kuvvetlendirmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de: "Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor" (Nahl, 16/90) buyrulmaktadır. Hz. Peygamber'in bu ilkeyi esas alarak hareket ettiği ve insanlara örnek olduğu görülmektedir.

Peygamberimizin, kültürümüze "sıla-i rahim" olarak geçen akrabalık ilişkilerine verdiği önemi aşağıdaki hadislerden de anlamak mümkündür:

"Kim kendisine rızkının genişlemesini veya ömrünün uzatılmasını isterse akrabasıyla ilişkisini sürdürsün" (Buhari, Edeb, 12).

Bir diğer hadisinde sevgili Peygamberimiz: *"Akraba ile ilişkiyi karşılıklı sürdüren gerçekten ilişkiyi sürdüren demek değildir. Asıl ilişkiyi sürdüren, akrabalık ilişkisi ke-*

sildiği hâlde bunu sürdüren kimsedir" (Buhari, Edeb, 15) buyurmuştur. Demek ki esas olan gelmeyene gitmek, vermeyene vermektir. Yani ilişkileri koparmamak, iyiliklerin çoğalması konusunda elden geleni yapmaktır. Bizim kültürümüzde bu durum veciz bir şekilde ifade edilmiştir:

"İyiliğe karşı iyilik her kişinin kârı,
Kötülüğe karşı iyilik er kişinin kârı"

Yani çoğunlukla iyilik karşısında insanlar iyi mukabelede bulunurlar, ancak kötülük karşısında öfkelenirler, kinlenirler ve âdeta kötülüğü kökleştirecek karşı ataklarda bulunurlar. Esasında bu ilişkiyi karşılıklılıktan kurtarıp sadece Allah'a karşı sorumluluğumuzu düşünerek ilişkilerimize devam etmeliyiz. Çünkü herkes kendi yaptığından sorumludur ve ondan hesaba çekilecektir. Peygamberimizin hayatı ve sözleri bizi bu konuda da yönlendirmiş ve esas olanın, her durum ve şartta iyiliğe devam etmek olduğunu ortaya koymuştur.

"Sıla-i rahmi ne ile (ve nasıl) yapacağınızı büyüklerinizden öğreniniz. Çünkü sıla-i rahim, akraba arasında sevgi, malda çokluk, ömürde berekettir" (Tirmizi, Birr, 49) hadisiyle de Hz. Peygamber, sıla-i rahmi övmüş ve teşvik etmiştir.

Ünite
5

Sıra Sizde

Bugün akrabalık ilişkilerinin zayıflaması konusunda ne düşünüyorsunuz?

6. Arkadaş Olarak Hz. Peygamber

Hz. Peygamber sevgi ve şefkatiyle dostluk ve bağlılık duygularını tesis etmiş ve hayatında bu bağları kuvvetlendirmeye önem vermiştir. *"Andolsun, içinizden size öyle bir peygamber geldi ki, sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir, size düşkün, müminlere şefkatli, merhametlidir"* (Tevbe, 9/128) ayetiyle de bu durum tespit edilmiştir.

Peygamberliğinden önceki yaşantısında da özellikle ticarî yönden kendisiyle ilişkileri olanlar onun hak konusunda tavizsiz olduğunu ve çok iyi bir arkadaş olduğunu ifade etmişlerdir (İbnü'l-Esir, Üsdülğâbe, II, 317). Yalan söylemediğini ve çok güvenilir bir kimse olduğunu daha önce ifade etmiştik ki bu hususlar arkadaşlığı temelinden etkileyecek hususlardır.



Çok nazik bir insan olan Hz. Peygamber, arkadaşlık konusunda da aynı nezaketini devam ettirmiştir. Bütün arkadaşlarını arayıp hâl hatır sorması, evine davet edenin davetine icabet etmesi, hediye kabul ederek, hediyeye mukabelede bulunması bizim için örnek alınacak davranışlardır. Hz. Peygamber arkadaşlarının ihtiyaçlarını öğrenmeye ve onları gidermeye çalışırdı. Arkadaşlarına karşı son derece sevgi doluydu. Mükemmel bir dostluk örneği sergilerdi. Onun için de arkadaşları her durumda yanında olmuşlardır. Mesela Hz. Ebubekir canıyla, malıyla en zor anlarında ona destek vermemiş midir?

O, birçok konuda arkadaşlarıyla görüş alışverişinde bulunur, makul olan tekliflerde arkadaşlarının sözüne uyardı.

Hendek Savaşı'nda Selman-ı Farisi'nin şehrin etrafına hendek kazma teklifini makul bulmuş ve hemen uygulamaya geçirmiştir. Bu ve benzeri örnekler çoktur. Ancak özetle ifade etmek gerekirse o, arkadaşlarına karşı candan bir dostluk örneği sergilemiştir. Ayrıca bu konuda, onun arkadaşlık edilecek kimsede aranması gereken vasıflarla ilgili olarak söylediği şu veciz söze de değinmek gerekir:

"Salih bir kimseyle oturmak ile kötü bir kimseyle oturmak; misk taşıyan ile körük üfleyene benzer. Misk taşıyan ya sana miskten bir parça verir ya da sen ondan bir parça satın alırsın. Körük üfleyen ise bu üfürme ile ya senin elbiseni yakar ya da ondan pis kokular duyarsın" (Buhari, Büyu, 38; Müslim, Birr, 146).

Kültürümüze "bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim" ifadesiyle yerleşmiş olan durumu anlatması açısından bu hadis çok önemlidir. Kişi kim ile arkadaşlık ederse ondan etkilenmemesi mümkün değildir. Bu etkilenmenin olumsuz yönlerini hesaba katarsak insanın kimlerle arkadaşlık edip etmeyeceğine karar verirken çok dikkatli ve seçici davranması gerektiği de ortaya çıkar.

Düşünelim:

Hz. Peygamberin arkadaşlık tarzı ile kendi arkadaşlık tarzımızı değerlendirelim.

Ünite
5

Ünitenin Özeti

Sevgili Peygamberimiz, aileyi Allah'ın rızasına uygun bir yaşantının sergilenmesi, mutlu bir toplumun oluşturulması ve sağlıklı bir neslin yetiştirilmesinin temeli olarak görmüştür. Evliliği teşvik ederken aynı zamanda kolaylaştırmış ve eşlerin karşılıklı olarak haksızlıklara maruz kalmaması için prensipler getirmiştir. Kendisi de bir eş olarak hanımlarına karşı çok iyi davranmış, onların hakkını gözetmiş, onlara karşı asla kaba ve kırıcı hareketlerde bulunmamıştır.

Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'den iki erkek ve dört kız çocuğu dünyaya gelmiştir. İlk çocuğunun ismi Kasım'dır. Ayrıca Abdullah isminde bir oğlu daha olmuştur. Kızlarının isimleri ise, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'dır. Hz. Fatıma hariç bütün çocukları, Hz. Peygamber'den önce kimi çocuk denecek yaşta kimi de çok genç yaşlarda vefat etmişlerdir. Ayrıca Medine döneminde evlendiği Mariye'den de İbrahim adında bir oğlu doğmuş, o da henüz iki yaşını doldurmadan vefat etmiştir.

Şüphesiz Hz. Peygamber çocuklarını çok sevmiş, onlara çok değer vermiştir. Kızı Fatıma yanına geldiğinde ayağa kalkıp, yanaklarından öpmüş ve kendi yerine onu oturtmuştur. Ancak bu sevgisi hiçbir zaman onlara bir ayırım yapma ve kendisini mesul tuttuğu ümmetinden farklı bir yere koyma tutumunu sergilemesine yol açmamıştır.

Kendi çocuklarından bazıları çok küçük yaşlarda vefat eden Hz. Peygamber, sonraları, çocuk sevgisini torunları Ümame, Hasan ve Hüseyin ile yaşamıştır. Bütün çocuklara karşı çok derin bir sevgi ve şefkat beslemiş, onları öpmekten ve okşamaktan asla çekinmemiş bilakis bu konuda örnek olmuştur.

Bir komşu olarak Hz. Peygamber, şüphesiz nezaket ve görgü kurallarının nasıl olması gerektiğini bizzat göstermiştir. Komşuların ilişkilerinde birbirlerinin hakkını gözetmelerini, birbirlerine yardımcı olmalarını, birbirlerini rahat ettirmelerini tavsiye etmiştir.

Peygamberimiz, akrabalık ilişkilerine de çok değer vermiştir. Bilindiği gibi kendisi

çok küçük yaşlarda hem öksüz hem yetim kalmış, ancak yakın akrabaları –dedesi ve amcaları– ona bu durumunu hissettirmemek için kendi çocuklarından ayırt etmemişlerdir. O da bunun farkında ve minnettarlığında bir ömür yaşamıştır. Onlara karşı her zaman sevgi dolu olmuş ve saygıda kusur etmemiştir.

Hz. Peygamber arkadaşlarının ihtiyaçlarını öğrenmeye ve onları gidermeye çalışmıştır. Arkadaşlarına karşı da son derece sevgi dolu olan peygamberimiz mükemmel bir dostluk örneği sergilemiş onun için de arkadaşları her durumda yanında olmuşlardır.

Üniteyi Gözden Geçirelim

1) Hz. Peygamber, nasıl bir eş idi, örneklerle anlatınız.
2) Hz. Peygamber'in kız çocuklarına ve kız torununa karşı nasıl davrandığını anlatınız.
3) Hz. Peygamber'i anne ve babasının vefatından sonra hangi akrabaları sahiplenmişlerdir?
4) Hz. Peygamber, niçin komşuluk ilişkilerine önem vermiştir, konuyla ilgili ayet ve hadislerden örnekler veriniz.
5) Hz. Peygamber'in en yakın arkadaşı kim idi?

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in kızlarından biri değildir?

a) Rukiye b) Ümmü Gülsüm
c) Mariye d) Fatıma

2. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in mescide namaz kılmaya giderken yanında götürdüğü ve namaz esnasında sırtına aldığı torunudur?

a) Ümame b) Hasan
c) Hüseyin d) Zeynep

3. Hz. Peygamber'in Hicrette de beraber olduğu ve Kur'an-ı Kerim'de kendisinden söz edilen arkadaşının adı nedir?

a) Hz. Osman b) Hz. Ali

c) Hz. Ömer d) Hz. Ebubekir

4. Hz. Peygamber'in İbrahim isimli oğlunun annesi olan eşinin adı nedir?

a) Hz. Hatice b) Mariye

c) Hz. Aişe d) Ümmü Seleme

ÜNİTE 6
EĞİTİMCİ OLARAK
Hz. PEYGAMBER

Ünitede Neler Var?

1. Hz. Peygamber'in Öğretmen Olarak Gönderilmesi
2. Okuma-Yazmaya Verdiği Önem
3. Kadınların Eğitilmesine Verdiği Önem
4. Eğitim ve Öğretim İlkeleri

Ünite Hakkında

Bu ünitede, "öğretici" olarak gönderildiğini ifade eden Peygamberimizin, ilme, öğrenmeye ve öğretmeye verdiği önem ve bu görevi yürütürken dikkat ettiği hususlar ele alınmıştır.

Öğrenme Hedefleri

Bu ünite tamamlandıktan sonra öğrenen,

- Hz. Peygamber'in kendisini neden "öğretici" olarak nitelediğini fark eder.
- Hz. Peygamber'in ilme, öğrenmeye ve öğretmeye verdiği önemi, onun hayatından ve sözlerinden örnekler ile ifade eder.
- Günümüzde gerçekleştirilen bazı yanlış uygulamaların, Hz. Peygamber'i doğru anlayamamaktan kaynaklandığını fark eder.
- Hz. Peygamber'in eğitim ve öğretimde dikkat ettiği ilkeleri sıralar.

Üniteyi Çalışırken

Bu üniteyi çalışırken;

1. Ünite başında verilen hedeflere ulaşıp-ulaşmadığınızı sürekli düşününüz. Ulaşamadığınızı düşündüğünüz hedeflerle ilgili konuları tekrar okuyunuz.
2. Öğrenmek için kitapla yetinmeyiniz, kitabın sonunda zengin birer kaynak listesi sunulmaktadır. Bu listeden ulaşabildiğiniz kaynakları inceleyiniz.
3. Bu konular ile ilgili görsel yayınları izleyiniz ve öğrenme ortamınıza taşıyınız.

1. Öğretmen Olarak Gönderilmesi

Önce Düşünelim

Hz. Peygamber'in "Ben bir öğretici olarak gönderildim" (İbn Hanbel, III,328) hadisinin anlamı konusunda düşününüz.

"Öğretmen", eğitim-öğretim süreçlerinin en önemli unsurudur. Bu anlamda Kur'an-ı Kerim Peygamberimizi insanlığın rehberi ve eğiticisi olarak takdim etmiştir:

"Daha evvel kendilerine kitap verilmeyen kimseler arasından, onlara ayetlerini okuyan, onları arıtan, Kitabı ve hikmeti onlara öğreten bir peygamber gönderen O'dur..." (Cuma, 62/2).

Ünite 6

Esasen, Hz. Peygamber'in tebliğ görevinin bütünüyle bir eğitim işi olduğunu söylemek yerinde olur. Zira, o insanlığa Allah'ın öğütlerini öğretmekle vazifelendirilmiştir:

"Ey Muhammed! Biz seni bütün insanlara ancak müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik..." (Sebe, 34/28) ayetine göre müjdelenecek ve uyarılacak hususlar Hz. Peygamber'in öğretimine konu olan hususlardır.

"...Peygamberlerin üzerine açık, seçik tebliğden başka bir şey var mı?" (Nahl, 16/35) *"...Sana düşen yalnız tebliğ etmektir..."* (Şura, 42/48) gibi ayetlerde ise, Hz. Peygamber'in bir peygamber olarak görev tanımına işaret edilmiştir.

"Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur..." (Âl-i İmran,3/164) ayetiyle de sevgili Peygamberimiz gibi bir öğretmenin öğrenenler açısından önemi vurgulanmıştır.

Peygamberimiz Hz. Muhammed, ilme, eğitim ve öğretime çok önem vermiştir. Onun öğretisinde bilgi önemli bir değerdir. Bilgi sahibi olunmadan herhangi bir şey hakkında fikir yürütmenin sakıncalı bir davranış olduğunu ifade eden ayetler (Bakara, 2/78; En'am,6/11-148; Yunus,10/36; Hucurat,49/12; Zariyat, 51/10; Necm, 53/23),

bu konunun hassasiyetini ortaya koymaktadır. Onun zamanında insanların bilmeye ve öğrenmeye ilgi ve merakları artmıştır. Hz. Peygamber, kişiyi ya öğreten ya da öğrenen konumunda olmaya teşvik etmiş, bunların dışında kalmanın özenilecek bir durum olmadığını belirtmiştir. Hz. Peygamber'in Hicretin ardından Medine'de gerçekleştirdiği en önemli icraat eğitim-öğretim işlerinin de yürütüldüğü bir yer olan Mescid'i inşa etmek olmuştur. Burası bütün gün eğitim veren bir kuruma dönüşmüştür.



Hz. Peygamber öğretimi yürütürken birtakım ilkelere dayanmış ve çeşitli öğretme yöntemleri kullanmıştır ki bunlar bir sonraki konuda açıklanmıştır.

Düşünelim

Hz. Peygamber'in Medine'de neden ilk iş olarak eğitim-öğretim için bir mescit inşa etmiştir?

2. Okuma-Yazmaya Verdiği Önem

Peygamber Efendimiz, eğitim ve öğretim etkinlikleri içerisinde "okuma-yazma" etkinliklerini, ihmal edilmemesi gereken çok önemli bir husus olarak görmüştür. Okuma yazma bilenlerin oldukça sınırlı olduğu böyle bir ortamda, öğretilenlerin yazılarak koruma altına alınması elbette önemliydi. İslâm öncesi Arabistan'ında yazı çok az kullanılmaktaydı. O devrin büyük yerleşim yerlerinden olan Mekke'de bile on beş yirmi kişiden başka okuma yazma bilenin olmadığı rivayetleri vardır. Du-

rumun bu kadar kötü olmadığı yolunda da rivayetler vardır. Hatta o sırada okuma yazma bilen kadınlardan söz edilmekte, örnek olarak da Hz. Ömer'in yakın akrabalarından olan Şifa'nın Hz. Ömer'in kızı Hafsa'ya okuma yazma öğrettiği söylenmektedir (İbn Hanbel, VI, 372). Bilindiği gibi, Peygamberimizin eşlerinden olan Hafsa, sonraları diğer kadınların eğitimiyle de ilgilenmiştir. Hz. Hafsa günümüze kadar gelen pek çok hadisi nakletmiştir.

Araştıralım - Öğrenelim

Hz. Peygamber döneminde başka hangi kadınlar eğitim-öğretim faaliyetiyle uğraşmışlardır? Araştırınız.

Ünite 6

Hz. Peygamber Mekke'de, sahabi Erkam'ın evini bir eğitim-öğretim merkezi olarak kullanmıştır. Orada ayetler okunmuş, yazılmış, İslâm'la ilgili bilgiler öğretilmiş/öğrenilmiş ve bu bilgiler hayata geçirilmiştir. Hz. Peygamber bu konuda her tür teşvik ve çabayı göstermiştir. Hicretten önce Medineli Müslümanların eğitim-öğretim işlerini gerek onlarla buluştuklarında, gerekse Medine'ye öğretici birini göndermek suretiyle üstlenen Hz. Peygamber'in, Hicret'ten sonra gerçekleştirdiği ilk etkinlik ise, Mescid'in bitişiğinde "Suffe" denilen mekânda sahabilerin öğrenim faaliyetlerine imkân tanımak olmuştur. "Suffe" Hamidullah'ın ifadesiyle ilk İslâm "üniversite"si olmuştur. (Hamidullah, 1993, 768). Sevgili Peygamberimiz burada kendisi de bizzat ders vermiştir. Suffe'den yetişenler, hem dini tebliğ etmek hem de öğretmek maksadıyla Arap Yarımadası'na dağılmışlardır.



Biliyor musunuz?

Peygamberimiz, öğretmenlikte müşriklerden de yararlanmış, onların da özellikle yazı derslerini vermelerinde bir sakınca görmemiş aksine teşvik etmiştir. Bedir Savaşı'nda esir düşenlere, 10 çocuğa okuma-yazma öğretme karşılığında özgürlüklerini tanıyacak kadar bilgiye, öğrenmeye değer vermiştir (İbn Sa'd, 14-17).

Buradan bir sonuç daha çıkarılabilir ki o da Peygamberimizin bu hizmeti müşriklerden dahi olsa almış olması, bu işe verdiği ehemmiyetin göstergesidir. Hatta kaynaklar, müşrik öğretmenlerin çocuklara sert muamele ettiğini ve bu durumu öğrenen çocuklardan birisinin babasının "Bedir'in öcünü alıyorlar" dediğini belirtmektedir (İbn Hanbel, I, 247).

Tüm bunlardan, yazının, Hz. Peygamber'in çok önem verdiği bir unsur olduğunu anlamaktayız. Kur'an-ı Kerim'in ayetleri yazılmış, Medine'de ilk nüfus sayımı yazı ile belgelenmiş, Medine Vesikası da dâhil olmak üzere bütün antlaşmalar yazıya geçirilmiştir. Devlet gelirlerinin yazılmasının yanı sıra, savaş zamanında ordudaki asker mevcudu da yazıyla tespit edilmiştir.

Peygamberimiz, cahiliye âdetleri üzerine hayat kuran ve yaşayan bir topluma hitap etmiştir. Böyle bir toplumun fertlerini eğitmiş ve onlardan yepyeni bir toplum oluşturmuştur. Böylesine zor bir işi gerçekleştirirken insanları, ilme, eğitime, öğretime yöneltmesinin merkezinde bizzat Kur'an-ı Kerim'in öğretisi yer almıştır. Zira Kur'an-ı Kerim bilenlerle bilmeyenleri ayırmıştır.

Kuran-ı Kerim'de bu konuyla ilgili bazı ayetler şöyledir:

… De ki: "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" … (Zümer, 39/ 9).

"… Rabbim ilmimi artır" de (Tâ hâ, 20/114).

"… O halde siz bilmiyorsanız aranızda bilenlere sorun …" (Nahl,16/ 43).

Tarih boyunca gönderilen peygamberler de aynı şeyi yapmışlardır. Peygamberler, insanlığı doğru yola götürecek, Allah'ın hoşnutluğunu kazanabilen iyi insan olmalarını sağlayacak esasları insanlara ileten ve örnek yaşantılarıyla da rehber olan kişilerdir.

Hz. Peygamber âlimleri de "peygamberlerin vârisleri" olarak nitelemiştir:

"Âlimler, gökteki yıldızlar gibidir. Yıldızlar nasıl karanlıkta yol gösterirse, onlar da yeryüzünde rehberdirler" (Buhari, 3/30; Tirmizi, 3/19) buyurarak, onların yol göstermede peygamberleri örnek aldıklarını vurgulamıştır.

3. Kadınların Eğitilmesine Verdiği Önem

Hz. Peygamber, "İlim öğrenmek, her Müslümana -erkek ve kadın- farzdır" (İbn Mâce, Mukaddime, 17) buyurarak, kadın-erkek ayırımı yapmaksızın bilgilenmenin, öğrenmenin insan olmanın bir gereği olduğunu vurgulamıştır.

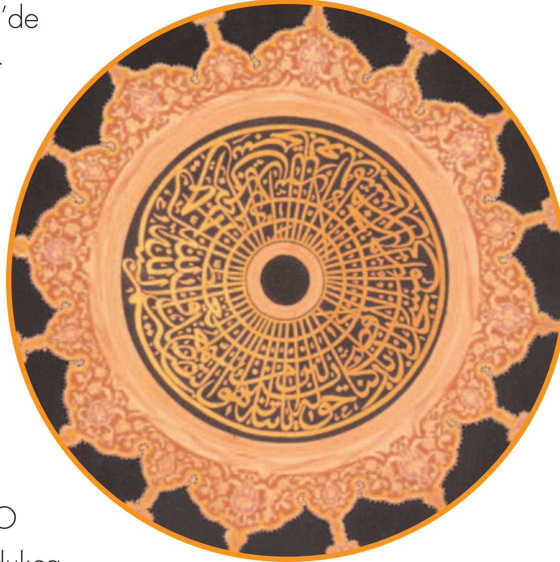
Ünite
6

Aile, eğitimin gerçekleştiği ilk temel yapıdır. Aile eğitiminin ne kadar önemli olduğu, özellikle çocuğun toplumsallaşmaya başladığı okul ortamlarında ortaya çıkar. Sözleri ve davranışlarıyla çocuk, ailede nasıl bir eğitim aldığını gösterir. Ailenin geçimiyle genelde babalar meşgul olduğu için, eğitim işi daha ziyade anneye kalmaktadır. Anneler ne kadar eğitimli olursa, yeni yetişecek kuşaklar -kız ya da erkek- o kadar eğitimli olur. Ancak burada anne ve babaların müştereken dikkat etmeleri gereken hususlar vardır. Anne babalar, kendilerini yavrularını hem dünya hayatlarında hem de ebedi hayatlarında mutlu kılacak bir eğitimi onlara verebilecek şekilde yetiştirmelidirler. Yavrularına saygın bir kişilik, yüksek bir şahsiyet kazandıracak bilgilerle onları eğitmelidirler.

Biliyor musunuz?

Peygamberimiz kadınların eğitimi konusunda da bizzat örnek olmuştur. O günün şartlarına göre zaman zaman onlarla bizzat muhatap olarak onları eğitmiş, bazen eşleri vasıtasıyla öğrenmelerini sağlamış, duruma göre de erkeklerin kendisinden öğrendiklerini evlerinde hanımlarına öğretmelerini öğütlemiştir.

Bazı kaynaklarda, Mescid-i Nebevi'de kadınların da kendilerine ait bir bölümün olduğu ifade edilmiştir. Burada hem ibadet ediyorlar, hem de Hz. Peygamber'den, Hz. Aişe ve Ümmü Seleme başta olmak üzere hanımlarından eğitim alıyorlardı. Buhari'nin belirttiğine göre, Peygamberimiz haftanın bir gününü yalnızca kadınlara ayırmış bu suretle onlara yeni şeyler öğretmiş ve sorularını cevaplamıştır (Buhari, İlim, 87). O dönemde de hanımlar öğrenmeye oldukça istekli idiler. Onların bu istekliliği Hz. Peygamber'in teşviği birleşince ortaya iyi neticeler çıkıyordu. Sadece hanımlar hanımları eğitmiyor, Peygamber'in bu konuya verdiği ehemmiyeti fark eden sahabe de kızlarının eğitiminde etkin rol alıyordu. Hz. Peygamber kadınlara değer verilmeyen bir ortamda görevini yürütürken böylesine önemli açılımlar sağlamıştı. O hâlde bu konuda da onu örnek alarak cahiliye âdetlerinin en ufak izlerinin bile kalmaması için topyekûn çalışmamız gerekir.



Sıra Sizde:

Tarihsel süreç içerisinde kadınların eğitimi konusunda farklı anlayışların ne tür etkileri olduğunu düşünüyorsunuz? Kadınların eğitim düzeyinin yükseltilmesi için sizce daha neler yapılabilir?

4. Eğitim ve Öğretim İlkeleri

Bir "öğretici" olarak gönderildiğini ifade eden Hz. Peygamber'in kişiliğinde, bir öğretmenin, bir rehberin takip etmesi gereken yol, düşünce, ahlâk, davranış, karşısın-

dakine nasıl muamele edileceği, konuşma üslubu gibi konularda örneklik vardır. Onun her yönden insanlığa örnek olduğunu Kur'an-ı Kerim şöyle ifade etmektedir:

"Ey inananlar! And olsun ki, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Resulullah en güzel örnektir" (Ahzab, 33/21).

Düşünelim

Eğitim-öğretim faaliyetinde Hz. Peygamber'in hangi vasıfları öne çıkmaktadır?

Hz. Peygamber dini öğretirken, kendisi bizzat bu öğretileri yaşarak insanlara örnek oluyor, aynı zamanda öğretici olarak görevlendirdiği kişilerden de öğrettiklerini bizzat yaşamaları gerektiğine dair bir hassasiyet bekliyordu. Zira, *"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz*?" (Saf, 61/2-3) hitabı bunu gerektiriyordu.

Yine bu anlamda, Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimize hitabeden ve ona inanan herkesi de bağlayan davranış biçimleri vardır ki bunlar, onun eğitim-öğretim konusundaki tavrını da belirlemiştir. O ayetlerden birkaçı şöyledir:

"Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır. Onlarla en güzel biçimde mücadele et. Doğrusu Rabbin, kendi yolundan sapanları daha iyi bilir" (Nahl,16/125).

"Allah'ın rahmetinden dolayı sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır, giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmalarını dile..." (Âl-i İmran, 3/159).

"İyilik ve fenalık bir değildir. Ey inanan kişi! Sen fenalığı en güzel şekilde sav; o zaman, seninle arasında düşmanlık olan kişinin yakın bir dost gibi olduğunu görürsün" (Fussılet, 41/34).

Örneklerini yukarıda verdiğimiz pek çok öğüt, Peygamberimizin eğitim ve öğretim ilkelerinin temelini oluşturmaktadır. Bu ilkeleri ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Peygamberimiz hayatın her alanında olduğu gibi eğitim-öğretim konusunda da, kolaylaştırmıştır, güçleştirmemiştir. Güçleştirilen şeylerin, insan nefsinde bıkkınlık yaratabileceğini, dolayısıyla insanlarda böyle bir bıkkınlığın oluşmaması için kolaylığı tercih etmelerini öğütlemiştir.
- Müjdelemiş, nefret ettirmemiştir. Sevgi ile öğretmiş, sevgiyi öğretmiştir. *"Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, siz iman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de olgun mümin olamazsınız"* (Müslim, İman 71-72) buyurarak sevgiyi imanın göstergesi olarak sunmuştur.
- Öğretimde öfkeyi ve şiddeti kesin bir dille eleştirmiş, öğretim esnasında öfkelenenleri *"öfkelendiğiniz zaman susun"* (İbn Hanbel, I, 239) telkiniyle uyarmış ve bu sayede insanları incitmekten ve öğrenme hususunda geri çekilmelerine sebep olmaktan kaçınmak gerektiğini vurgulamıştır. Bir sahabinin bu anlamda söylediği şu söz de dikkat çekicidir: *"Ben Resulullah'tan daha güzel eğitim veren bir öğretmen görmedim. Beni ne azarladı, ne dövdü ve ne de bana hakaret etti"* (İbn Hanbel, V, 447-448).
- Kişisel farklılıkları göz önünde bulundurmuş, insanlara en uygun üslubu ve en uygun muhtevayı seçerek öğretmiştir. Aynı konuyu farklı insanlara, farklı vurgularla ve farklı yöntemlerle öğretmiş, herkesin gücü ve kapasitesi nispetince faydalanacağını, dolayısıyla ona göre düzenleme yapmanın gerekliliğini ortaya koymuştur.
- Bazen uzunca anlatmış, bazen de sadece uygulayarak göstermiştir.
- Soru sormayı teşvik etmiş, soru soranları, bu soruya cevap verenleri ve cevapları yayanları övmüştür.
- Dikkat çekici sorularla öğrenenlerde ilgi ve merak uyanmasını sağlamış ve bundan sonra, öğretmek istediği konuyu öğretmiştir.
- Bir konuda öğrenme gerçekleşmeden diğer bir konuya geçmemeyi tercih etmiştir.

- Konuları öğretirken kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir yol izlemiştir.
- Gereksiz olmamak şartıyla tekrarlar yapmıştır.

Genel olarak eğitim sistemlerinin dikkat ettiği bu ilkeleri hayatında uygulayan Peygamberimizin bize bu konuda da model olduğunu görmekteyiz.

Araştıralım - Öğrenelim

Hz. Peygamber'in eğitim-öğretim ilkelerine başka neler ekleyebiliriz?

Ünitenin Özeti



Sevgili peygamberimiz, ilme, eğitim ve öğretime çok önem vermiştir. Onun öğretisinde bilgi önemli bir değerdir. O, eğitim ve öğretim etkinlikleri içerisinde "okuma-yazma" etkinliklerini, kendi döneminin durumu ve özel ihtiyaçları da göz önünde bulundurulduğunda, ihmal edilmemesi gereken çok önemli bir husus olarak görmüştür. Peygamber Efendimiz, "İlim öğrenmek, her Müslümana -erkek ve kadın- farzdır" buyurarak, kadın-erkek ayırımı yapmaksızın bilgilenmenin, öğrenmenin insan olmanın bir gereği olduğunu vurgulamış ve bu konuda hedef göstermiştir. Hz. Peygamber kadınların eğitimi konusunda da bizzat örnek olmuştur. Kendi zamanının şartlarına göre zaman zaman doğrudan onlarla muhatap olarak onları eğitmiş, bazen eşleri vasıtasıyla onların öğrenmelerini sağlamış, duruma göre de erkeklerin kendisinden öğrendiklerini evlerinde hanımlarına öğretmelerini öğütlemiştir.

Bir "öğretici" olarak gönderildiğini ifade eden Hz. Peygamber'in kişiliğinde, bir öğretmenin, rehberin takip etmesi gereken yol, düşünce, ahlâk, davranış, konuşma üslubu gibi konularda örneklik vardır.

Üniteyi Gözden Geçirelim

1) Hz. Peygamber'in, kendisini "öğretici" olarak nitelendirmesi, Kur'an-ı Kerim'deki hangi ayet ile temellendirilebilir?

2) Eğitim-öğretim işlerinin yürütüldüğü ilk mekân neresidir?

3) Hz. Peygamber'in okuma-yazmaya verdiği değeri ifade eden bir olay anlatınız.

4) Hz. Peygamber, kadınların eğitimini nasıl yürütmüştür?

5) Hz. Peygamber, eğitim öğretim işlerini yürütürken hangi ilkelere dikkat etmiştir?

Değerlendirme Soruları

Ünite 6

1. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in okuma-yazmaya verdiği önemin göstergesi değildir?

A) Medine Vesikası

B) Nüfus sayımı

C) Kur'an-ı Kerim'in yazdırılması

D) Çeşitli yerlere elçiler gönderilmesi

2. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in eğitim ve öğretimde uyduğu ilkelerden değildir?

A) Kişisel farklılıklara dikkat etmesi

B) Gerektiğinde tekrarlara yer vermesi

C) Zor olandan öğretmeye başlaması

D) Sorulara önem vermesi

3.

- "İlim öğrenmek, her Müslümana -erkek ve kadın- farzdır."
- "İlim definelerdir ve o definelerin anahtarı da soru sormaktır. Allah'ın rahmeti üzerinize olsun; soru sorun. Çünkü soru sormada dört kişiye ecir vardır: Sorana, öğretene, dinleyene ve bunları sevene."
- "Kimse bir ilmi yaymaktan daha üstün bir sadaka veremez."
- "Allah'ım, fayda vermeyen ilimden sana sığınırım."
- "Allah'ım, beni ilimle zengin et; akılla ve yumuşaklıkla beze; kötülükten çekinmekle yücelt; kötü işlerde bulunmamakla güzelleştir."

Yukarıdaki hadislerden hangi sonuç çıkartılamaz?

A) İlim kadın-erkek herkes için değerlidir.

B) Çok soru sormak iyi bir şey değildir.

C) İlmin fayda vermesi için dua etmek gerekir.

D) İlim insanı gerçek zenginliğe ulaştırır.

Cevaplar

Ünite I

1) A, 2) B, 3) C, 4) D, 5) C, 6) D

Ünite II

1) A, 2) C, 3) B, 4) A, 5) D, 6) C, 7) D, 8) D, 9) A, 10) C

Ünite III

1) C, 2) A, 3) D, 4) D, 5) C, 6) D, 7) D

Ünite IV

1) B, 2) D, 3) C, 4) C, 5) D, 6) D

Ünite V

1) C, 2) A, 3) D, 4) B

Ünite VI

1) D, 2) C, 3) B

Kaynakça

Algül, Hüseyin, *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed*, Ankara 1994.

Algül, Hüseyin, *İslâm Tarihi*, I, İstanbul, 1986.

Azam, Abdurrahman, *Rasul-i Ekrem'in Örnek Ahlâkı*, çev. Hayreddin Karaman, İstanbul 1971.

Belazuri, *Ensabü'l- Eşraf*, Kahire, 1959.

Bilgin, Beyza, *İslâm ve Çocuk*, TDV Yayınları, Ankara 1997.

Bozkurt, Nahide, *Siyer (Hz. Muhammed'in Hayatı)*, İmam Hatip Liseleri Ders Kitabı, MEB Devlet Kitapları, Ankara 2003.

Buhari, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Çağatay, Neşet, *İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, Ankara 1982.

Derveze, İzzet, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, I-III, çev. Mehmet Yolcu, İstanbul 1998.

Dikici, Recep, *İki Cihan Güneşi Hz. Muhammed Aleyhisselam*, İstanbul 1984.

Diyanet İlmi Dergi-*Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)*-Özel Sayı-, Ankara 2000.

Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, I, Redaktör, Hakkı Dursun Yıldız, İstanbul 1986.

Ebu Gudde, Abdülfettah, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim Metotları*, çev. Enbiya Yıldırım, İstanbul 1998.

Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Edit. Binnur Yeşilyaprak, Pegema Yayınevi, Ankara 2003.

Güçlü, Nezahat, "Zaman Yönetimi", *Eğitim Yönetimi Dergisi*, Yıl:7, Sayı:25, Kış 2001.

Günaltay, Şemsettin, *İslâm Öncesi Araplar ve Dinleri*, Sadeleştirenler: M. Mahfuz Söylemez-Mustafa Hizmetli, Ankara 1997.

Halil, İmadüddin, *Muhammed Aleyhisselam*, Konya 2003.

Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I-II, İstanbul 1980.

Hasan, H. İbrahim, *Siyasî-Dinî-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi*, I, çev. İsmail Yiğit ve Arkadaşları, İstanbul 1985.

Heykel, Muhammed Hüseyin, *Hz. Muhammed'in Hayatı, I-II*, çev. Vahdettin İnce, İstanbul 2000.

Hizmetli, Sabri, *İslâm Tarihi*, Ankara 1999.

Hz. Peygamberin Hayatından Davranış Modelleri, Yayına Hazırlayan, Recep Kılıç, Ankara 1998.

İbn Abdirabbih, *el-Ikdü'l-Ferid*, c. IV, Beyrut, 1985.

İbn Hanbel, *Müsned*, I-IV, Çağrı Yayınları, İstanbul 1982.

İbn Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Kahire, 1999, c.II.

İbn Mâce, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

İbn Sa'd, *et-Tabakatü'l-Kübra*, c.I, Beyrut, 1985.

İbn-i Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (es-Siretü'n-nebeviyye),* çev. İzzet Hasan-Neşet Çağatay, Ankara 1971.

İbnü'l Arabi el-Maliki, *Sahihü't-Tirmizi Şerhi*, Kahire 1931.

İbnü'l-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, Beyrut 1989, c.II.

Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Türkiye Diyanet Vakfı (Heyet), Ankara 2000.

Müslim, *Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.

Özaydın, Abdülkerim, "Arap" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, III, 321-324.

Özaydın, Beyza - Mualla Selçuk, *Din Öğretimi*, Gün Yayıncılık, Ankara 1999.

Özbek, Abdullah, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed*, Konya 1995.

Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB. Yayınları, Ankara 2001.

Sarıçam, İbrahim, *İlk Dönem İslâm Tarihi*, Açık Öğretim Yayını 574, Eskişehir 1999.

Seçme Hadisler, DİB. Yayınları, Ankara 2000.

Şarkavi, Abdurrahman, *Özgürlük Peygamberi Hz. Muhammed,* çev. Muharrem Tan, İstanbul 1993.

Taberi, *Tarihü'l Ümem Ve'l-Müluk*, I-IV, İstanbul 1992.

Watt, W. Montgomery, *Hz. Muhammed Mekke'de*, çev. M. Rami Ayas-Azmi Yüksel, Ankara 1986.

Ya'kubi, *Tarihu Ya'kubi*, c. II, Beyrut tarihsiz.

Yiğit, İsmail - Raşit Küçük, *İmam Hatip Liseleri İçin Siyer,*1-2, İstanbul 1997.

Okuyucu Notları

Okuyucu Notları

Okuyucu Notları